

B

505-

506.)!

P. X. TERRIS M. MONTAGNA

שנת ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

ה'תקל"ח

ביום ג' ט"ו שבט

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 505-6

113580

54

7

שערי התשובה שעשה החסיד רבינו יונה זל

השער הראשון

בביאור התשובה ועיקריה מן הטובות אשר הטיב בל
עם ברוחיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת
מעציהם ולנוס מפח פשיעהם לחשוך בפשם מני שחת
ולתקיע מעליהם אפיו ולמדם והזקירם לשוב איו כי יחטאו לו לרוב טובו וישאו כי הוא
ידע ירם שחומר טוב וישרה על כן יורה חטאים בדרך ואם הרבו לפשוע ולמרוד
וכבר כוגדים בגדו לא סגר בעדם דלתי תשובה אך אצור לאשר העמיקו סרה ונא אצור
בנים אצורים ארפה משנותיכם והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה
והתבאר כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו כש"אם ישוב מיראת
השם ואהבתו שנאמר בפרק לך ומחשך כל הדברים האלה באחרית הימים ואבת עד ה'
לקיך ושמעת בקולו והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבי כאשר אין יד טבעם משבת
ניחשם בקרבם רוח טהור להשיב מעלות אהבתו שנא ואבת עד ה' לקיך ושמעת בקולו
פכל אשר אנכי מצוך היום אתה וכניך פכל לבבך וככל נפשך ואומ' בגוף הענין ומל
ה' לקיך את לבבך ואת לבב זרעך להשיב באהבתו והכביאים והכתובים דברו תמיד
על דבר התשובה עד כי באו עיקרי התשובה כלם מפורשי בדבריהם כאשר יתבאר
ודע כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד עכשו בכל יום כי הוא
יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לננס שמה והמנוס הוא התשובה והוא עומד במרדו
והנו בדעתו ובידו לזאת מתוך ההפכה ולא יגור מפני האף והחמה על כן רעתו רבה
ואחול על הענין הזה במדרש קהלת משל לכת של לטטים שחבטן המלך בבית האסורי
ונחתרו מחתרת פרצו ויעברו ונשאר אחד מהם בא שר בית הסוקר וראה מחתרת חתור
והאיז הקוא עורמו עצור ויך אותה במטהו אל קצה יום הלל המחתרת חתור לפיך ואיך
לא מיהרת המלט על כפסך ולא ימצא אחור התשוב וולתי בעמי הארץ אשר הם יאני
שוכבים ולא ישיבו אל לבב ולא דעת ולא תבונה להם למחר להמלט על כפסם ויש
מהם נדחים מעל השם בה לא יאמינו לעונש החטא ואחול אס ראיית תח' שעבר עבירה
בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי באמת עשה תשובה ועוד התבונן ברעת המתאחר
מן התשו' כי רבה היא כי לולא התמהמה כי שב איש נאכח במרירות לב ברבנה וכדאבג
ודלפה עינו מתוגה כי יפבשו יצרו שכית ויודמן החטא לידו יכבוש את יצרו ויזכור אשר
עברה עליו כום המרירות ולא יוכיף לשתיתק עוד כ"א רבוז ואל תחטאו ביאורו רבוז
והצטערו על אשר חטאתם ואל תחטאו עוד כי הזכיר חטאים למעלה באמרו תבקשו כזב
הלה ויעיד על זה הפירוש אמרו רבוז מלשון אל תרבוז בדרך ותחתי ארבו ענינם הצער
על הדבר שעבר ועל הקונה ולא אמר יראו או גורו וכאשר יחד לשוב כבא החטא לידו
יפול במוקשו ככפו בתחל ויגדל עוכו האחרון מאד ותעלה רעתו לפני השם כי מראשי
לא חשב כי פתחו יבא היצר האורר עליו אך אחרי אשר ראה דלות כחו ואשר גברה יד
יצרו עליו וכי עצום הוא ממנו היה עליו לראות פרוע' הוא ולשאת עצות כנפשו להסויף

א

לֵב יִדְאָח חָסֵם וְלִפְסִיל פִּחְדוֹ עֲלִיהָ וְלִחְסִיל מִמָּאֲרַב יִצְרוּ וְלִהְשֵׁתֵמֶר מִעֲוֹנוֹ וְאָמַר שֶׁעַתָּה
בְּכַלֵּב אֵב עַל קִימָה כִּסִּיל מִכֹּה בִּיחְוֹלֵי יִבִּיאֹרוּ כִּי הַכֵּלֵב אֹכֵל דְּבָרִים מִמֵּאִסִּים וּבְחֹשֶׁר
יִקְיָאֵם מִמֵּאִסִּים יוֹתֵר וְהוֹחַ אֵב עֲלֵיהֶם לֹאֲכַלְס כֵּן עֵינֵן הַכֵּסִיל כִּי יַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה מְבֹנָה
וּבְאֶשֶׁר יִשְׁנֶה בּוֹ מְבֹנָה יוֹתֵר כֹּאֲשֶׁר בִּיאֲרֹנוּ הַשְּׂמִית כִּי הַשְּׂנֹנֶה בְּחֵטְאוֹ תִּשְׁוֹבֵתוּ קִשָּׁה כִּי
יַעֲשֶׂה לוֹ חֲטָא כְּהֵתֵר וּבִזֶּה כְּבִדָּה מֵאֵד חֲטָאֵתוּ כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה דִפְרַת וְתַעֲבִי הָרַעוּת
וְתִכְלֵל בִּיאֲוֹר וְתִכְלֵל כִּי הָרַעוּת נַעֲשֵׂת לָךְ כְּהֵתֵר וּכְדָבָר שֶׁהוּא בִּיכֻלְתֶּךָ וּבְרַשׁוֹנְתֶךָ מִשֵּׁנִן
לֹא תִכְלֵל לֹאֲכֹל כְּשֶׁעֲרִידֶיךָ שֶׁתְּרַבּוּמוּ לִית לָךְ רַשׁוֹנֵאֲרֹל כִּיִּן אֲעִבֵר אֲדָם עֲבִיר וְשָׂנֶה בָּהּ
נַעֲשִׂית לְנִי כְּהֵתֵר וְאֲרֹל עַל הָאִישׁ אֲעִבֵר עֲבִירָה וְשָׂנֶה בָּהּ כִּי מִכֶּאֱזָן וְאִינְךָ אִם יִחַשׁוּ לַעֲשׂוֹ
הַעֲבִירָה וְנִחַשׁוּ וְלֹא עֲשֵׂאָה מִחֲשַׁבְתֵּנוּ הָרַעַה מִצְטַרְפֵּת לַמַּעֲשֵׂה וְעֲלִינוּ כְּחֵמֶר הַכְּפִי מִבְּרִיא
אֵל הַעֵם הַזֶּה פְּרִי מִחֲשַׁבְתֵּם וְעֵתָה בִּינָה שִׁמְעָה זֹאת כִּי הוּא עֵיקַר גְּדוּל אֲמַת הַדָּבָר כִּי
יֵשׁ יָן הַדְּיָקִים שֶׁנֶּשְׁלָסִים בְּחֵטְא לְפַעֲמִים כַּעֲבִין שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֲדָם חֵין דְּיָק בְּאֲרֵץ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטֵּא אֲכֵן כּוֹבֵאִים אֵת יִצְרָם מֵאֵת פַּעַם וְאִם יִפְלוּ בְּחֵטְא פַּעַם אַחַת לֹא
יִשְׁנוּ לוֹ וְקִוְיוּ בְּפִנְיָהם וְחִוּוּרִים בְּתִשְׁוֹבָה אֵךְ כֵּל אֲשֶׁר אִיבֹנוּ כִּזְהָר מִחֲטָא יִדְוַע וְאִיבֹנוּ
מִקְבֵּל עַל כַּפְּאוֹ לְהִשְׁמֵר מִמֶּנּוּ גַם אִם הוּא מִקְעוּמוֹ הַקְּלִי אֲרַעַפְ שֶׁהוּא כִּזְהָר מִכֵּל הַעֲבִירָה
שֶׁתְּוֹרָה קְרִאוֹהוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל מִשׁוּמֵד לְדָבָר אֶחָד וְאֵת פּוֹשְׁעִים כִּמְכָה וְגְדוּל עוֹנוֹ מִכֵּסֵּף
כִּי אִם אֲמַר יִאֲמַר הַעֲבָד לְרַבּוֹ כֵּל אֲשֶׁר תִּאֲמַר אֵלַי אֲעֲשֶׂה זֹנְתִי דָבָר הַכֹּבֵד שֶׁכֵּר עוֹל
אֲדֹנָיו מַעֲלִיו וְהִישָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה וְעַל הַעֲבִין הַזֶּה כֹּאֲמַר אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִקְיָם אֵת
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אֹתָם בִּיאֲוֹרוֹ אֲשֶׁר לֹא יִקְבֵּל עַל כַּפְּאוֹ לְקִיָּם כֵּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
מִרִאֵשׁ וְעַד סוּף וְיִוְרָה עֲזָא אֲשֶׁה לֹא יִקְיָם לַעֲשׂוֹת וְלֹא אֲמַר אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה אֹתָם וְיַגִּיד
תְּדַע כִּי הַשְּׂנֹנֶה עֲבִירָה אַחַת עֲשָׂר פַּעֲמֵי אֲרַעַפְ שֶׁזְּהָר מִכֵּל אֲשֶׁר הַעֲבִירָה הִנֵּה הוּא נִחַשׁ
כַּעֲבֹד עַל עֲבִירוֹת חֲלוּקוֹת וְכֵן אֲרֹל כִּי אִם יִאֲמְרוּ לְכֹזֵר אֵתְּתָה וְהוּא אֵתְּתָה אֵתְּתָה
וְהוּא אֵתְּתָה לִקְוָה בְּחִתְּרוֹנָה עַל כֹּחַ וְאֵתְּתָה כַּמַּשְׁפֵּט הַאֲוֵל טְרַפֵּה וּבַהֲמָה טַמְאָה וְחֵלֵב וְדָם
וְרֵאָה רִאִינוּ כִּי רַבּוֹ עֲוֹנוֹת הַדָּרוֹר עַל זֹאת כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים רַבִּים מִקְבָּלִים עַל כַּפְּשָׁם לְהַזְהֵר
מִעֲבִירוֹת יִדְוֹעוֹת וְכֵל יִמֵּי חַיֵּיהֶם אִיבֹנֵם כּוֹהֲרִים בְּקַם אֲבָל הֵם הַכֵּלֵם כְּהֵתֵר וְחֵלְנוּ לֹא הִינּוּ
מִנְּהִיבִים כֵּן רַק עַל עֲבִירָה אַחַת חוֹלֵי רַע הוּא כַּפְּשָׁם כֹּאֲשֶׁר בִּיאֲרֹנוּ אֵךְ כִּי מִקְבָּלִים כֵּן עַל
אֲזְהָרוֹ רַבּוֹת וּבַהֲמָה מִן הַחֲמוּרוֹת כִּמוֹ שֶׁבִּזְעַת חֲסֵם וּמִקְבֵּל אֵת חֲבִירוֹ אוֹ אֵת עַצְמוֹ כַּשֵּׁם
וְהַזְכַּרְתָּ אֵם אֲמִים לְבַטֵּל אוֹ בְּמִקְוֵן שְׂאִינוּ טַהוֹר אוֹ בִּידֵי לֹא נְקִיָּו וְהַעֲלַמְתָּ עֵינֵן מִן הַעֲבִירָה
וְלִשְׁקֵן קִרְעוּ וּשְׂכַחְתָּ חֲסֵם וּבַהֲמָה הֵלֵב וְנִתְיַבֵּת חֲתִית וְהִשְׁתַּכַּח בְּעִרְיֹת וּבִיטוּל תִּלְמוּד תּוֹרָה
כַּעֲבָד בּוֹלֵם וְרַבּוֹ בְּלֹא כְּתִבְנוּ מִקְצָתָם אֲבָל בְּנֵי הַדָּרוֹר לְהַזְכִּירָם וְלִהְיוֹתָם וְכֵן רִאִינוּ לְכֵל
בְּעַלֵי תִשְׁוֹבָה לְגַתְּכֵם בְּמִגִּילַת סֵפֶר הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כַּפְּשָׁנוּ בְּהֵם וְהַמְנוֹת אֲשֶׁר קָרְנוּ בְּקִיּוּמָם
וְלִקְרָא בְּסֵפֶר זְכוּרוֹתָם בְּכֵל יוֹם וְהִנֵּה מִדְּרַגְתֵּי רַבּוֹת לְתִשְׁוֹבָה וְלִפְנֵי הַמִּדְּרַגּוֹת יִתְקַרֵּב
הָאָדָם אֵל הַשֵּׁם בְּהָ וְהַמְנוֹת לְכֵל תִּשְׁוֹבָה תִּמְצָא סְלִיחָה אֵךְ לֹא תִטְהַר הַנַּפֵּשׁ טַהוֹר אֲלֵם לְהִיוֹ
הַעֲשׂוֹנֵי כֵּל הִינּוּ וְנִלְתִי כֹּאֲשֶׁר יִטְהַר הָאָדָם אֵת לְבָבוֹ וַיִּכְיֵן אֵת רִחוּוֹ כֹּאֲשֶׁר יִתְבַּחַר וְכֵן כְּתוּב
אֲשֵׁרִי אֲדָם לֹא יִחַשְׁבוּ ה' לוֹ עֵין וְאֵין בְּרוּחוֹ רַמִּיָּה וְכַעֲבִין הַעֲבָד הַצְּרִיד כְּבוֹס כִּי הַמַּעֲט
מִן הַכְּבוֹס יַעֲבִיל בּוֹ לְתַעֲבִי הַעֲבָל מִמֶּנּוּ אֵךְ לְפִי רַחֵם הַכְּבוֹס יִתְלַכֵּן וְכֵן כְּתִי הַרֵם כַּעֲבָרִי

מעוני והכבד הכפז מן העון כפי אשר תכבד את לבה זכאמר כבסי מרעה לבך ידו שלים
וארזל אשרי איש ירא את ה' בעודו איש רל כי תשובת האדם המעלה בימי בחורותיו
בעוד כחו עליו ויתבדר על יצרו אכן כל תשובה מועילה כמו זכאמר תשב חנוש עד דבא
ותאמר זכבו בני אדם ואזל עד דכדוכא אל נפש

עתה נבאר

עיקרו התשובה העיקר הראשון החרטה יבין לבבו כי רע ומר
עזבו את הקס וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ואלם על העון
כעבין אז לנקם ואלם וכ גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות
חרב ויתחרט על מעשיו הרעו ויחמו בלבבו מה עשיתי איך לא היה פחד לקים לבד עיני
ולא יבונתי מתוכחות על עון ומן השפטי הרעים כי רבים מכאובי לרשע לא חמלתי על
גופי ולא חסה עיני עליו מזהותו מפני הכאת רבע אחד וכמשלתי לאיש שיבול ויחמוס
ויאכל וישבע ויודע כי אחרי אכלה ואחרי שתה יגרם השפט בחפץ שכו כעבין אז ערם
לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חפץ ורעה מזהות כי הייתי על הנפש היקרה אכזרי
וכטמאה בגלגלי יצרי למה הועילה בכל קביכה אם רעה בעיני אדוניה נאיך החלפתי
בעולם חולף עולם עומד לעד לעולם איך נמשלתי כבהמות נדמתי והלכתי אחרי יצרי
כסוק כפרד איך הבין ותיעתי מדרך השכל והנה הצורא נפש באפי נשמת חיים חכמת
לב וטובת שכל להכירו ולידאה מלפניו ולמשול בווף וכל תולדותיו כאשר המשילה על
אשר בא שאינם מדברי מאשר יקרה בעיניו ככבדה ואחרי אשר עבדו זאת ככראתי
ויהי כי הפך מזה למה לי חיים כעבין אז אדם תענה מדרך השכל בקהל רפאים ינח
ועוד כי כמשפט הכמה לא עשיתי אבל שפלתי ממנה כי ידע שור קונחו וחמוור אבוס
בעליו ואם לא ידעתי ולא התבוננתי ולאחתי נפשי לחפשי מאדוניה טעמתי נופי וכשיתי
סופי וגולתי וחמוסתי ועל דכ בוססתי ולא זכרתי יום המות אשר לא יאיר לפני
כשמתי בלתי אם גייתי ואדמתי והענין הזה אשר ביארנו הוא אשר דבר ירמיהו

עה' איך איש יחם על רעתו לאמר מה עשיתי

השני

עזיבת החטא כי יעזו דרכיו הרעו ויבמר בכל לבבו כי לא יוסיף לשום
בדרך הקוא עוד ואם איך פעל לא יוסיף כעבין אז זכבו שוכו מדרככם
הרעו וכ יעזבו רשע דרכו ודע כי מי אשר חטא על דרך מקרה כי התאנה תאנה יחזק
עליו יצרו ויתקפהו ולא כחלצו רעיוניו חושים בפגעו בו ולא מיהרו לבעור ביום
התאנה ויחרב על כן יגרהו היצר בהרמיו ונפל בו מכמוניו לפי אעתי ועתו בקיות רוח
היצר רע מבעתו ולא מאשר חפשו ורצונו למצוא עונו ולעשות כמוה אחרי זאת ראשית
תשובת האיש הזה החרטה ולשים יבין בלבבו על חטאתו ולהיות כפז כענה ומרה
כלענה אחרי כן יוסיף בכל יום יראת ה' כנפשו ויתן חתת לקים בלבבו בכל עת עה
אשר יהיה ככון לבו כגנח בה' כי אם יוסיף יעבור בו היצר ויפגשו כפעם בפעם ורבה
עליו תאותו כמשפט הראשון לא יהיה כפתה לבו עליו ויעזוב דרכו כמו סכא' ומורה
ועזוב ירנח הזכיר תחלה על החרטה והידווי ואחר כך עזוב איך האיש המתייגע על
דרך לא טוב תמיד וגבר על חטאיו דורך בכל יום וסונה בחילתו ושכ במרוצתו גם

פשמים רבות וכל עת אהבה הרע ומכשול עמו וישים נכח פניו רצוני לו' התחוק והיצר
 הרע שממנתו אשר לא יצר ממנו כל אשר יזם לעשו' ראשית תשובת ה'איש הזה לעמו'
 זיכרו ומחשבתו הרעה ולהכסים לקיים ולקבל עליו כל יוסיף לחטוא אחרי כן יתחרט
 על עלילותיו הנשחתות ויתודה וישוב אל השם כמו שכאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און
 תחשבותיו ויז' אל ה' וירחמנו והמשל בזה למי שאחוזו הארץ ובה לטבול ולקטור כי ייח
 הארץ תחל' ואחרי כן יטבול ויטהר וכל זמן אשר הארץ בידו עוד טומאתו בו ואין הטבילה
 מועיל' והנה עזיבת מחשבת החטא היא השלכת הארץ והחרט' מאשר חטא והידינו והתפלח
 במקו' הטבילה והיה כי יבואו ייבואו ומכאובין על הרע אשר תמיד כל זממינו להתהלך
 באשמינו יוסר בתהלה וישיב מחשבתו הרעה אשר חשב ויכרית מעבדיו מידיו והמשל
 בזה לעגל אשר יכוחו במלמד הבקר לבוין תלמינו כן המתיצב על דרך לא טו' יקח המוסר
 תחל' לעז' דרכי מות ללכת דרך ישר כמו אז' שמוע שמעתי אפרי' מתגודד יסרתני ואוסר
 בעלל לא למד ועוד כאמר אחריו כי אחרי שובי נחמתי רוצה לגמר כי אחרי אשר יסרתני
 ואוסר ושכתי מדרכי הרעה נחמתי אחר כן ואתחרט על מה שעבר מדברי עונתי והנס
 התבאר לך מזה כל עבין אשר ביארנו

חזיקר השלישי

היבון יסתנן כליותיו ויחשוב כמה רבה רעת
 מי שקמרה את יצרו ויבדיל יבון בלבבו ו
 וסער מתחולל ברעיוניו ויאנח במרירות לב כי יתכן שהתחרט וירע בעיניו על חטאתו
 אשר חטא ולא השלים חוקו בזה כי גם הפסד דיבר או אהר קצה בעיני האדם אך אם
 אחד עשרו בענין רע ויז' נקי מכסיו נפשו עליו תאכל ותכבד אכחתו נפשו מרה לו
 וכן על צרות רעו ורבו כאבו נצח ויבון בלבבו וימס ויותר מהמה ראוי שינטער ויאנח מי
 שהמרה את השם יתברך והשחית והתעבי עלילה לפניו ולא זכר אשר בראו י' מאין וחסד
 עשה עמו וידו תקחהו בכל עת וכפר נפשו בכל רגע ואף מלאו לבו להכעיס לפניו ואיך
 טח מראות עיני החוטא מהשכיל לטבו והמשכיל אשר נפקחו עיניו יחזקו הדברים האלה
 בלבבו ויבואו הדרי רוחו ומדרגות התשובה ומעלותיה לפי גדל המרירות ועצם היבון
 והיא התשובה אשר תבא מדרך טהר הנפש וזכות שכלה כי לפי שכלו וכפי אשר תפקח
 עיניו ירבו ויעצמו במאד מאד יבוכו ברעיוניו על רוב עוניו כמו שכאמר כי לא לעולם
 אריב ולא לכח אקפוץ כי רוח מלפני יעטוף נשמות אני עשיתי ביאורו כאשר יעטוף
 ויעטער הרוח שהוא מלפני כי הוא מן העליוני' ויעטופו נשמות אשר אני עשיתי לא אריב
 עוד ולא אקפו' כי איך לא ארחס ואחזן על נפש יקרה אשר היא מלפני נשמו' אני עשיתי
 על כן יקל העין כפי אשר תכבד העבודה האנחה עליו כי היבון יבא מאת טהר הנשמה
 העליונה וכרעה בזה יותר מאשר תרעה ברוב יסורי הגוף ומכאובי והמשל בזה כי
 המלך יחמול על חניכיו ילידי ביתו הקרובי' אליו והם מאצילי הארץ הנכבדים ויתן להם
 חניכה יותר מחמלתו על הרחוקי' והשחתי' ואמר נשמו' אני עשיתי לקרבתן אל העליוני'
 אעפ' שקפוץ והכל מעשי ידיו וכמוהו והלוחות מעשה לקי' המה ועוד אמרו רבו' שלשה
 שותפין יש באדם אביו ואמו והקב' הולפי שאין לאב ולאם שותפות בנשמה על כן אמר

ונשמות חני עשיתי ואמרנו וכשמות חני עשיתי יורה על אומרו כי רוח מלפני פי ולכפא
כאשר ביארנו ואמר דוד עה' ה' נגדך כל תאותי ואכחתי ממך לא כסתרה ביארנו השם
מלפניך כל תאותי כי איננה זולתי בעבודתך ואתה יודע אכחתי כי אינכ' על עסקי עה'ך
וקדברי הכלי זולתי על חטאי ועל קוצר ידי בעבודתך ואמר אחד מן המתכפלים בחיך
ערכו אכחתי מפחדך הרחק ממני האכחות ודאבתי מקוצר ידי בעבודתך הרחק ממני
הדאבתי

הרביעי הצער במעשה

כמו שכתבנו גם עתה באם ה' שובו עדי בכל
לבבכם בצום ובכי ובתעורר ואמרנו זל
ה' וקשיים שני הסמרי החטא וכן כתב ולא תתגורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לכן
בזאת יסופר עון הסמורים במדת תעוררתם כנגד מדת מנוחתם כי יתכפר עון לבב
החטאים במרידותו ואכחתי ובסדר אשר הם שוברים אותו כמו שכתוב כי רוח מלפני
יענוף וכאמר לבב נסבר ונדכה גדים לא תבזה והמלל על זה מן הכלים הטמאים אשר
הן נסברין מטומאתם טהרו כמו שכתב תגור וכירים יותן ועון קשיים יכפר בדמעות
כמו שכאמר פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך לא אמר על לא שמרתי תורתך
אבל אמר לא שמרו כי הם סבבו החטא על כן הורדתי פלגי מים

החמישי הדאבה

כי ידאבו ויפחד מעונם עונותיו כי יש עונות שהתשובה
תולה בפרתן ויסורין ממרקין כמו שכתב כי עוכי אביד
אדאב מחטאתי וענין היגון על שעבר וענין הדאבה על העתיד ועוד שנית ידאב אולי הוא
מקצר בחובת התשובה בצער ובמרידותו ובצום ובכי וגם כי הרבה צער והרבה בכה
יזחל ויירא אולי לעמת זה הרבה אשמה ולא השל' חקו את כל עונותיו וכאשר יבכה בצום
כפשו ומי שהתכוון בגודל חיוב עבודת הבורא על יצוריו וכי אין קץ לדעת ההמרה את
פיו כל אשר יוסף בעבודה ובדרכי התשובה הלא מצעד אצלו והנה נמעט בעיניו ואמר
שלמה עה' חכם ירא וסר מרע ביארנו החכם אעפ' שהוא סר מרע בכל מאמצי כמו יירא
ויזחל אולי לא כלל חוקו ולא נזקד כדית מה לעשו וכמוהו מעקש שפתיו והוא עשיר אעפ'
שהוא עשיר וכן אמרו זל בולמדנו אל תפרש חכם יירא וסר מרע אלא חכם סר מרע ויירא
נסוף הפסוק מוכיח עליו ובבילי מתעבר ובוטח אומר על מדות הכסיל שהיא בהפך ממדת
החכם כי הכסיל מתעבר ועם כל זאת בוטח שלא יקרהו עון וזקו ובעל הכעש עלול
לפושעים ומופקר לכזקים שאל' ובעל חמה ובפשע וכאמר עיר פרוצה אין חומה וגומ'
ועוד ידאב בעל תשובה פן יתגבר עליו יצרו כמו שאמרנו זל אל תאמן בעצמך עד יום
מותך כל שכן האיש אשר נחמו לבו כבר כי ראוי להשמר מן היצר האורב בכל עת ולסוסיף
בכפשו יראת השם יום יום ותהיה לו למעוז בעבור עליו כל משברי היצר המתחדש לעתים
ודבר שלמה עה' על דבר התשוב' ופרטבו הענין הזה ופתח פתח דבריו ואל' בעלון צדיקי'
רבה תפארתו ובקום רשעים יחושש אדם פירוש הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם
על כל מעלה טובה הנמצאת בהם והרשעים מחפשי' מומי בני אדם נשגי אותם להשפילם
וא'עפ' שכבר הביחו המעשים ההם וחזרו בתשובה אחר כן אמר מכסה פשעיו לא יצליח

ומודה ועוזב ירוחם כי אעפ"י שאין לבעל התשובה לבלות עונותיו לכבי אדם כמו שיש
 ללמוד זומה שאמ' ובקום רשעים יחפש אדם אכל חייב להתדנות עליהן כענין של חטאתי
 אודיעך רבני לא כסיתי ונאמ' הגבי בשפט אותך על אמרך לא חטאתי וחכמי ישראל ז"ל
 פירשו פעמים שהמכסה פשעו ולא יצליח כמו בעבירות שבין אדם לחבירו כי אין לו
 בפרה עד אשר ישיב הגזלה וקחמם והעשק ועד אשר יבקש מחילה מאשר הציק לו או
 הלבין פניו או ספר עליו לשון הרע או בעבירות שבין אדם למקום ונתפרסמו לכבי אדם
 כי העושה עבירות בפרהיה מחלל את השם וחייב להתמונן ולהתחבל עליהם לפני בני
 אדם לקדש את השם וזהו שכתוב כי אחרי אובי נחמתי ענין נחמתי החרטה וקצער כי עקר
 התשובה במיריות הלב כאשר ביארנו ואחרי הודעי הפקתי על ירך אחרי אנדעתי לכבי
 אדם ונתפרסמו עונותי התחבלתי במעשים כראים לכבי אדם כמו שפוק על ירך ונ' יאר
 על אנשים ויאמ' חטאתי וישר העייתי ומודה ועוזב ירוחם פי' אעפ"י כי יסודות התשובה
 החרטה וקידויו ועזיבת החטא והחרטקה וקידויו בכלל מודה כי המתודה מתחרט ואין תשובה
 פחותה משלשה א"ה כי המתחרט ומתודה ואיכנו עוזב החטא דומה למי אנוכל נאמן בידו
 שלא עלתה לו טבילה אכן מודה ועוזב ירוחם כי הוא בעל התשובה אעפ"י שיש לתשובה
 מדרגות רבו כאשר ביארנו אמר אחרי כן אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה
 פי' אעפ"י שהוא מודה ועוזב יש עליו לפחד תמיד אולי לא השלים חוק התשובה כי היא
 צריכה למדרגו רבות ויוסיף אומץ בכל יום להשיג המדרגות גם יפחד חולי יתחדש עליו
 יצרו וישמר ממנו בכל עת ויוסיף יראת השם כפשו תמיד ויתפלל תמיד אל השם לעזרו
 אל התשובה ולקצלו מיצרו ומקשה לבו יפול ברעה האו בלבו כבר השלמתי חוק תשובתי
 ואיכנו משתדל תמיד להשיג מדרגו התשובה ולהוסיף כפשו יראה יענש על זה כי הוא רם
 לבו ואיכנו מכיר מברעת כפשו וגם איכנו מכיר גדל חיובו להכשיר דרכיו בירתן הכשר
 לפני השם גם איכנו נשמר מיצרו האורב לו תמיד על כן יפול ביד יצרו

חשישי חבושה

כהגין שנאמר בַּשֵּׁתִי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי
 והנה החוטא יבגש מאד לעבור עבירות לפני בני אדם
 ויכלם אם ירבישו ויכיר בעבירותיו ואיך לא יבוש מן השם' אין זה כי אם לפי היות השם'
 דחוק מכליותיו על כן יבוש מן הכבוד ולא יבוש מן הכבוד ית' ואז"ל כי בשעת פטירת
 רבן יוחנן בן זכאי אמרו לו תלמידיו רבנו ברכנו אמר להם יהי רצון ביהא מורא שמים
 עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו רבנו עד כאן ולא יותר אמר להם הלואני תדעו שהרי
 אדם עובר עבירה בסתר ואומר לא יראני האדם והמדרגה העליונה בזה איכלם האדם
 על עונותיו מלפני השם' וענין ההכלמה ההרגשה בחושה והשתנות זיו פניו כענין שנא'
 בסתה כלימה פניו ובכל מקום תראה הכלימה נוכרת אחר הקבשה כי היא יתירה מן
 הקבשה בשו והכלמו בשתי וגם נכלמתי ובראות החוטא כי השם' מעביר על עונו ומאריך
 לו איכנו כפרע ממנו ולא כחטאיו עשה לו ולא כעונותיו במל עליו יוסיף בוש בלבבו
 הלא החוטא למלך בשר ודם ובווד בו הוא מכפר לו יבוש ממנו וכן כתוב למען תזכרי
 וכשת מכל עלינותיך ככפרי לך לכל אשר עשית ואמרו ז"ל העושה דבר ומתבייש ממנו

ומחלין לו על כל עונותיו וכן מצאנו בשאלו שאמר ולא עבני גם בחלומי גם בנביאיו ולא
הזכיר אנשים ונתומים כי נתכיים לקזזרים מפני שהרב אנשי מוב עיר הקהנים ולאמרו
שמואל אמר אתה ובניך עמי עמי במחוצתי וישב אדם מדרגת הכוהה בהתבודד לחשב
בגדולת השם וכמה רבה רעת הממרא את פיו ובזכו תמיד כי השם רואה מעשיו ובחן
כליותיו ונופה מחשבותיו

חשביעי הכניעה

בכל לב והשפלו כי המכיר את בוראו ידע כמה העובר
על דבריו שח ושפל ונגרע מערכו בענין שכ' נכזה בעיני
נמאס וכ' אף כי נתעב ונאלחו וגו' כסף נמאס קראו לך על כן יכנע ויהי שפל בעיניו ודוד
עה' בהתודותיו על חטאו בבא אליו נתן הנביא אמר בסוף דבריו זכחי אלקים רוח נשברה
לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה רוח נשברה רוח נמוכה למדנו מזה כי ההכנעה
מעקרי התשובה כי המזמור הוא מוסר מוסר לעקרי התשובה ובהכנעה יתרצה אדם ל
השם שכל נאל זה אביט אל עני וככה רוח וכ' בענין התשובה ואמר סלי סלו פנו דרך וגו' כי
כה אמר רם ונשא טובך עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכך ואת דבא ושפל רוח להחיות
רוח שפלים ולהחיות לב כדכא' למדנו כי ההכנעה מעקרי התשובה וכן שאר כל
הפרשה מדברת על בעלי התשובה כי לא לעולם אריב וגו' בעון כצנע קצפתי וגומר
דרכיו ראייתי וארפא'הו וגו' פי' דרכיו ראייתי בהכנעה כמו שאמר ואת דבא ושפל רוח
ובמיריות הלב כמו שאמר כי רוח מלפני יעגוף וארפא'הו כי אסלה לעגונו כמו ארפא'
משבות' ושב ורפא' לו ואנחהו אעזרהו על עזיבת החטא ואבירהו על יצרו ודע כי מעלנו'
ההכנעה רבות כאשר יתבאר בשערי הענוה בעצרת האל והמדרגה העליונה בהכנעה
המחויבת מדרך התשובה שיגדיל ויאדיר עבודת השם ולא יחזיק טובה לעצמו כי יקטן
הכל בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת השם על כן יכנע ויעבוד בהכנעה ולא יחמוד
כבוד על מעשיו הנכבדו ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים וישתירם מדעתם
כפי הובלות ובא הענין הזה על עיקר התשוב' מבואר בדברי הנביא עק' שכ' במה אקדם
ה' אכף לאלקי מרום פי' במה אקדם ה' על רוב חסדיו כי הזכיר למעלה בפרשה מחסדי
ה' יתברך ובמה אכף לאלקי מרום על רוב חטאי וזכור אלקי מרום להודות ולתודיע
במה ראוי אשר יכף וכנע מי שהמרה רם על הכל ובאר הענין הזה אחרי כן האקדמונו
בעלות בעלים בני שנה הירצה ה' באלפי אלקים ברבנות נחלי' שמן אשר אקדמונו בהם
על רוב חסדיו האתן בכורי פשעי' בא על ענין מה שאמר אכף לאלקי מרום ואמר האתן
בכורי פשעי' להראות כניעתי וכפיתתי על רוב חטאי וכי אני מכיר עצם פשעי' כי ראוי
לתת בכורי קרבן בעבור פשעי' כי רב מאד וכי עצום פרי בטני חטאת נפשי הזכיר על
הפשע בכורי ועל החטאת פרי בטני כי הפשע הוא המרד כאשר אמרו ז"ל והוא יותר מן
החטא והיתה התשו' הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מומך כי אם עשות משפט ואהבת
חסד' כי זה נבחר מן העולות והמנחו' לקדם בו את השם על חסדיו והצנע לכת עם אלקים
זה עיקר כניעתך וכפיתך לעבוד את השם בהצנע לכת כי זה יורה על כניעתך שלא
תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדו' ואף על המעלות אשר לא יחפזן בהם היוצר את יצוריו

אין להתהלל בהם כמו העשור והבבורה ונימי החכמו וזלתי השכל וירדע את השם ית'
 וכמו א"ל יתהלל חכם בחכמתו וגו' ועוד נתייב בעל התשובה על הכניעה מפני
 שהיא חייב להקריב מפני המדות שברמוזן לחסד ומעללות הפשעים
 משכבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו שא"ל ורס לבבך
 ושכחת את ה' אלקיך ונ' בבה עינים ורחב לב ניר רשעים מטאת פי'

והנאות

הנאות ניר הרשעים כי מונק יפרו החטאים כאשר נאמר ורס לבבך ושכחת ונ' בגאות
 רשע ידלק עניו ונ' הדוברות על צדיק עתק בגאון ונ' אשר נתנו חתתם בארץ חיים וכמו
 עמשין בני אדם ניר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולחסוף רב תבואות כן עמשין הרשעים
 את הגאון ניר בלבבם ונורעים בו המחשבות הרעות להוליד ולהמית העבירי שהם פרי
 מחשבותם ועל דרך המשל שאמר הנביא ופרח בראש משפט וגו' ומה שאמר מטאת פי' ניר
 רשעים ניר מטאת וכולל חטאים רבים כמו מטאת יהודה או יהיה פירושו ומטאת בהסרון
 ונאמר כמו שמש ירח והטעם מלבד כי הגאון גורמת החטאים המדה עצמה מטאת כמו
 שנ' תועבת ה' כל גבה לב ובעל הגאון נמסר ביד יצרו כי אין עור השם עמו אחרי אשר
 הוא תועבת השם ועוד חייב בעל התשובה להכניע ולקיים עליו להתקרב על הדרך שא'
 ז' והוא שכל רוח בפני כל אדם ויש בו מזה שלא יכעם ולא יקפיד על הכיריו וגם לכל
 הדברים אשר ישמע אל יתן לבו להעביר על מצותיו ומעבירין מזה להתכפר על עונותיו
 כמו שאמר ז' המעביר על מצותיו מעבירין לו על כל פשעיו מדה כנגד מדה וזה פתח
 תקוה ככתב מאד ונ' יתן בעפר פיהו אולייא תקוה יתן למכהו לחי ישבע בהרפה

חשמיני החכמה במעשה

ישיב חמה ובקול נמוך כי זה מדרך
 השפלות כמו שנ' וספלה מארץ תדברי ומעפר תשא אמרתך בהפך ממה שנ' על העשיר
 בעל הגאון ועשיר יענה ענות ולא יתעסק בניו המנובשים והתכשיטין כמו שאמר ועתה
 הורד עדיך מעליו ונ' באחאב ויהלך אטוילבש שק ויזם ונאמר השם ית' על זה הראית כי
 ככנע אחאב ועבין ויהלך אט בהפך מדרך המלכים שהם מהלכי ברוב חיל וקול המולק
 ויהיו תמיד עיניו שחות כענין שנא' ואח עינים יושיע וסימני החכמה כמו מענה רך וקול
 הנמוך ושיחת העין יזכירוהו להכניע את לבו

התשיעי שבירת התאוה

הגשמית ישיב אל לבו כי התאוה עוללה
 לכפשו לחטוא ולמאוך העון בחבלי הזנא
 ויעשה גדר לשמור את דרך התאו' ויפרוש מן התענוגי ולא ימשך אחר תאוותו וגם בדברים
 המנותרים ויתקרב בדרכי הפרישות ולא יאכל רק לשבע נפשו וקיום גופו כענין שנ' צדיק
 אוכל לשובע נפשו ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה כי כל
 זמן שהאדם הולך אחרי התאוה נמשך אחרי תולדת החומר וירחק מדרך הנפש המשכלת
 ואז יתגבר יצרו עליו כענין שנ' וישמן יארוץ ויבעט ונ' פן תאכל ושבעת ורס לבבך ונא'
 פן אשבע וכחשתי ונאמר ז' אחר קטן יש בו בחדם מעשינו רעה מרעיונו שבע
 הסתננה בלב האדם שרש כל הפעולות לכן אם יתקן

והנה התאוה

התאונת ונחת אשר כל האברים ישרתו וימצאם אחרי השכל וילוו עליו וישרתו ויכארו
כל הפעלים שזך וישר פעלו ונאמר תורה נהיה תעשר לבפש נהיה כמו נאשרת וכל און
נהייתו ונחלתי אמר כי כאשר ישבר אדם תאונתו גם בדברי המותרים בה תגליח הנפש
וקמהה הזאת תעשר לה כי ידום השכל ירו וגבר ותועבת כהילים סור מרע קהילים
אשר איכינו אברים תאונתם ורודפים תמיד תענוגות בני האדם כי תפגע תאונתם בדרך
חטא וכל דבר רע לא יסורו ממנו ונקראו כהילים על רדיפת התענוגים כמו שכל וכסיל
אדם ילבענו וכל הוי מאשימו בבקר שבר ירדפו וגו' וכל נהיה ונכל וגו' ונאמר וכל רשעים
תחשו ונזריתו פרש על פניכם פרש חביכם וארזל אלנו בני אדם שכל ימיהם כחבים
ונ' לתאונה יבקש נפרד בכל תושיה יתעלב פי מי שמבקש ללכת אחר תאונתו ורצונו נפרד
מכל חבר ועמית כי ירחקו ממנו אהב ורע כי תאונת בני אדם ומדותם חלוקל אין רצונו
של זה כרצונו של זה אכן אם ילך בדרך השכל אז יתחברו לו החברי ויהיו אהבו רבים
ונאמרו במושר מי שהוא רועה את מדותיו רבנו הקדושים עליו ויש לפרש על הענין הזה
בעצמו לתאונה יבקש נפרד איש נפרד מכל אח ואחר לתאונה הוא מבקש ובעבור שמבקש
ללכת אחר רצונו למען זאת מרעהו רחוק ממנו כענין וכל מרעהו יפרד בכל תושיה
יתבלע הקולך אחר תאונתו לא בדבר אחד יחטא בלבד אך בכל זאת שבתורה יתבלע כי
יעבור על כל מה מלאך וכל אויל יתבלע ועוד תמצא לו תועלת בשברו התאונה הגשמית
כי אם תשאולנו תאונתו דבר בליעל ועשברה ידבר אל לבו הן בהתיר לא חמלא תאונתו ואיך
אשלח ידי באסור ועוד תמצא בשבירת התאונה תועלת רבה ועצומה כי יבליח בצד לבו
וטוב חפצו לתשובה כי הוא מואם הטבע אשר ברם לו החטא ובזה יתרצה אל השם ית'
וימצא חן בעיניו וכן כתוב זמחי אלקים רוח נשברה לב נשבר וכדכה אלקים לא תבזה
רוח נשברה הוא הרוח הנמוכה והנכבדת ולב נשבר על שבירת התאונה הגשמי כי התאונה
נתונה בלב כמו שכל תאונת לבו נתת לו ובמומור התשובה נאח המקרא הזה ובאמר
לב נשבר וכדכה אלקים לא תבזה למדנו מזה כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת
התאונה הגשמית וכי זה מעקרי התשובה ועוד כאמר בענין התשובה לקהיות רוח שפני'
ולקהיות לב נדבאים ונאמר זל כל שיש בו שלש מדות הללו מתלמידיו של אברהם אבינו
עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה ענין נפש שפלה שאינו הולך אחר התאונה הגשמית גם
בדברים המותרים כמו שמצינו שאמר אברהם הנה בא ידעתי כי אשה יפת מראה את כי
לא נשתכל בה עד היום הוא להתבונן על תכונת יפיה ונאמר זל במה שכתוב ותהיין
צרונו עד יו מותן אלמנו חיו בכל יום היה דוד מצוה להאי' את ראשן ונותן תמרוקי לקטן
כדי להזיק לתאונתו ולהכניעה כאשר יכבוש יצרו מקן למען יתכפ' לו על דבר בת שבע
להטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו אם הסתכל בעריו יתקבג בשחת

העשירי

עינים אם חטא בלשון הרע יעבוק בתורה ובכל האברים אשר חטא
ישתדל לקיים בהם המצוות וכך אל זל הצדיקים באותו דבר שחוטאין
בו מתרצין עוד אמרו אם עשית חבלות של עבירות עשה כנגדן חבלות חבלות של מצוות
רבנים ממהרות לרזן לרעה יהו רצין לדבר מצוה לשון שקר אמת יהנה

חבו ופיו יפתח בחכמ' ותורת חסד על לשונו ידים אנכפות דם פתחו יפתח את ידו לחמו
לענינו עינים רמות יהי דכא ושח עיני' לב חורש ומחשבות חן בלבנו יצפנו אמרי התורה
ויהי הבות לבו תבונת משלח מדנים בין אחים יבקש שלום וירדפהו

האחד עשר

חפוש דרכיו כענין של נחפשה דרכיו ונחקרה נשוכה אי'
ויעשה כן לשלשה דברי' האחד למען יזכור כל הדברי' שחטא
עליהם ויתודה על כולן כי הוריו מעקרי הכפרה וקשיו למען ידע כמה לו עונות
וחטאות ויוסיף להכניע וקשלישי כי אעפ"י שהוא מקבל עליו לענות כל חטא צריך שידע
הדברים אשר חטא עליהם כדי לעשו בהם גרדי' ולהשמר מאד לכפשו בהן ממוארב היצר
כי כפשו עלולה בהן אחרי אשר נקלו בעיניו ושלט יצרו בהם והנה כפשו חולה מן המעשי'
ההם והחולה כאשר יחל להבריא צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחלו

חשנים עשר

צריך שיחקור וידע ויכיר גדל לכל אחד מעונותיו בחי' זק
מהן יש מלקות ובחי' זה יש חייבי כרתות ובחי' זה יש חייבי
מיתות בית דין למען ידע גדל עונו בהתודותו וימרר בכבו על אשר הכעיס תמורוים
ולמען יוסיף להכניע ולמען יפחד מעונותיו כי העבירו החמורות תשובה תולה כפרתן
וייסורין ממרקין וכן כתוב ראי דרכך בגיא דעי מה עשית ויתבאר העקר הזה בשער
השלישי

השלשה עשר

להיות העבירו' הקלות חמורות בעיניו לשלשה פנים האחד
כי אין לו להביט לקטנות העבירה אבל יביט לגדלת מ'
שהזכיר עליה וקשיו כי היצר שולט בעברות הקלות ואלו תהי זאת סבה להתמיד בהן
ואז יחשבוגם הם בחמורות בהצטרף ענש כל פעם ומשלו על זה מחוט של משי שהוא
כרפא וחלש וכאשר יכפלו אותה כפלים רבים יעשה עבות חזקה והשלישי כי בהתמדתו
על העביר' בעשיתלו בהתר ויפרוק עולת מעליו ולא ישתמר מומכה ויחשב עם פורקי עול
ומשומדים לדבר אחד והרביעי כי אם נכחו היצר בדבר קטן ינצחנה מחר בדבר גדול
כמו שאמרו ז"ל כל המעבר כלים בחמתו יהי בעיניך כאלו עובר ע"י שכן דרכו של יצר
הרע היום אומר לו כך למחר אומר לו כך עבוד אקים אחרים וכל הלאה אם תטיב שאת ונג'
פי' למה נפלו פניך הלא אם תטיב שאת מעשיך ותשוב אלני תשא פניך מלשון כי אז תשא
פניך ממוס ויש לפרשו לשון הליחה ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ אם לא תשוב
מאשר חטאת לא העין אשר בידך לבדו יליץ אתך כי היצר רובץ לפתח לחטוא אותך
בכל אשר תלך וכחך אותך תמיד אחרי אשר נכח אותך ויקוש לך וגם כלכדת ולא שבת
ואליך תשוקתו להריחך ואורב לך בכל עת ואתה תמשול בו אם תרצה להתגבר עליו
על כן תעבש על חטא אחרי אשר נתתי לפניך היכולת לכבוש את יצרך ואמר שלמה עה'
בו לדבר יחבל לו וירא מצנה הוא יסולם אמר זה על הבז לעבירות הקלות כי יחבל לו
מן השמים אשר זכרנו וירא מצנה שהוא ירא לבטל מצנה כאשר יירא עבירה חמורה הוא
ישלם הוא מתעתד אל הבמול השלם ואמרו ז"ל הוי זהיר במצוק קלם במצנה חמורה
ועוד אמרו שהמצוק גוררת מצוק ועבירה גוררת עבירה ששכר מצנה מצנה ושכר עבירה

הארבעה עשר

הידיני שכ' והתודה אשר חטא עליה ויש עליו לקזכיר
עונותיו ועונתו אבותיו כי היה כעשש עליהן באחוז מעשה
אבותיו בידו וכך כתוב והתודו את עונם ואת עון אבותם
התפלה יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל
עונותיו של קחו עמכם דברים וטובו לה' ואמרו לו כל

החמשה עשר

תשא עון וקח טוב ונשלמה פרי שפתינו זה ענין הידיני ואמ' לוי כל תשא עון וקח טוב זה
ענין התפלה ופ' וקח טוב מעש הטוב שעשינו כי חזל עברה מכבה מזהה ובעת התשובה
יתכפרו העונות ותתעורר זכות המצוה ויאיר ברה אחרי אשר לא הביה אורו לפני התשל
וכן כתוב אם זך וישר אתה וגו' אמרו זל אם זך וישר היית לא כאמר' לא אם זך וישר אתה
שעשית תשובה כי עתה יעיר עליך עתה אחרי התשובה יעיר עליך כל הצדקות שעשית
מלפנים ואשר היה מך פתוח לרוחה ובעת אשר לא חסכתיא כמו שאמר דלתי לאורח אפתח
וקודם התשובה לא היו צדקותיך מבינות עליך ואחרי שובך ושר עונך יעיר וכותך ושלם
בות צדקך ונשלמה פרים שפתינו יהשוב וידוינו כחטאת פרים לרצן לנו לפיך והזכיר
פריס כי חטאת פר היה פנימי והיו מזין מדמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב ועוד יתפלל
בעל התשובה אל השם למהות כעב פשעיו ובענין חטאתיו ושיחפון בו וירצו ויעתר לו
כאשר חט לא חטא בענין שכתוב בדברי אליהו על בעל התשובה אחרי הייסוריך יעתר לך
אלהו וירצנו כי יתכן להיות העון נשלח ונפדה מן הייסורין ומכל בזה והיו לשם חפץ בו
ומנחה לא ירצה מידי ונתאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפון בהם
ורצונו החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל את הברימות כענין שנאמר חיים
ברצוננו וי' אלקים צבאות השיבנו וקאר פניך ונושעה ואמ' זל אין לנו אלה הארת פניך
וקח ענין הרצון וכבר הקדמונו בארמו זה על כן תראה בתפלת דוד בעת התשובה
אחרי שאמר הרב כבתי מעשי ומחטאתי טהרני התפלל עוד על הרצון להיות רצון השם
בו בקדם החטא ואמר אל תשלכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני אחרי כן התפלל
ואמר השיבה לי ששן יששך שיהו כשי השם וישעו מצויים אתו ושתלח עניו רוח אלקים
כאשר בתחלה אחרי כן אמר ורוח כדיבה תשמכני פי הנה קטנתי מפני פשעי ואיני
דאמי לכסיך ולהגלות עני ורוע קדשך ואם כאאת עון חטאתי איני כדאי לקנות כאהב
ורצני כירחי קדם אבל ברוח כדיבה תשמכני כי אין קץ לנדבתך וטובתך וכל ברוח
בחסרון בית כמו ודגן ותירוש שמכתיו וכענין הזה אמר קושע עה ארפא משבתם אהבם
נדבה ענין אהבם נדבה כענין מה שאמר דוד שמכתני ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם
תמיד שיעזרהו אל התשובה כמו שנאמר השיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי

הששה עשר תקון המעוות

כאשר יוכל לתקן כענין שנאמר וירא
האלקים את מעשיהם כי שבנו מדרכם
הרעה ומן החמס אשר בכפיהם כי בדברי' צדיק אדם לחבירו כמו הגזל והחמס לא יתכפר'
עונו עד אשר ישיב את הגזלה וכן אם צער את חברו והציק לו או הלכין פניו או הפך

עליו לשון הרע איך לו כפרה עד שיבקש ממנו מחילה וכן אמרו ז"ל כי אעפ"י שכתן לו דמי
 בשתן ודמי צער ההכאה איך צער הכושת וההכאה נמחל לו עד שיבקש ממנו שאל ועתה
 האב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה וראוי לבעל התשובה לבעות כן קודם
 הוידי כדי שיתרצה ביודיו ודוד עה" בעת התשובה כן עשה קודם הוידי שכל לך לבדך
 חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה כשפטך פי' לך לבדך אני נחשב
 חוטא ואיני צריך זולתי למחילתך ואם חטאתי לחיטוב כבר בקשתי ממנו אני וכפרתי פניו
 וכמוהו וחטאתי לחיטוב כל הימים על החטא הזה אחשב חוטא אצל אבי כל הימים כי לזאת
 לא תסלח לי ותרגמו וזהו החטא לחיטוב או יהיה פי' לך לבדך חטאתי לחיטוב לאיש ולא
 העתרתי דברי עליו ולא לקחתי מיד איש מאומה שאצטרך למחילתו ולקשוב את גולתו
 ואיך כפרתי תלויה בלתי בסליחתך למען תצדק בדברך תזכה כשפטך כדי להראות
 לעמים צדקתך וגדל סליחתך ביום דברך ודיןך בעת שפטך אותי ולשון למען כי גדל
 החטא סבה להודיע גדל הצדקה בסליחתו על כן ימשול הדבר כאלו היה ראשית חטאת
 למען יגלה חסד השם וצדקו בסליחתו ביום שפטו וכמוהו כספס וזהבם עשו להם עצבים
 למען יכרת מפני כי עשיית העצבים סבת הכרת כספס וזהבם המזיל הדבר כאלו עשו
 העצבים למען יכרת או יהיה פי' למען זה תצדק בדברך עליו הפקודה והשלום וכן
 למען יכרת למען זה יכרת ועל הדרך הראשון פי' ז"ל במדרש תלים כי אמרו ז"ל על זה
 משל לרופא שראה את המכה ואמר כמה המכה הזאת מכה רבה מאד אמר החולה והלא
 אשר הוכתי מכה בחלה לא היתה זאת כי לבעבור הגבלת צדקת רפואתך ובעבור הראותך
 את כחה ועוד כוסיף לקח על דבר העקר הזה בשער הרביעי

השבעה עשר

לרדוף פעולת החסד והאמת כענין של בחסד ואמת יכפר
 עון וברירת ה' חסד מרע ועתה התבונן בסוד המקרא הזה
 כי האמנם אם החוטא לא שב אל השם לא יתכפר עונו בפועל החסד כמו שז' אשר לא יא
 פני' ולא יקח שוחד ופי' ז"ל לא יקח שוחד מצות לחמול ולהעביר על העונות ועוד אמרו כל
 האומר הק"ב נתין הוא יתגדלו חיוו אבל המאריך חפיו ואם לא ישמעו ימר פעולתם
 חיקם אכן זה שאמר עה" בחסד ואמת יכפר עון על בעל התאו' דבר כי יש עבירו' שהתאו'
 ניו' הכפורים תולין וייסורין ממרקיץ כאשר יתבאר בשער הרביעי והנה החסד יגן בעד
 החוטא וישמור עליו מן הייסורין שבגם הגל יזיל מן המוות כמו שכתוב וצדקה תציל ממות
 ועוד יש עון והוא עון חלול השם שהתשובה וייסורין תולין ומיתה ממרקת כמו שכתב
 אם יכופר היצן הזה לבס' עד תמותן והנה כאשר האדם מזהיר לתמוך ביד האמת
 ויעזור אחיו ויתעודד בדבריו והופיע אורו לעיני בני עמו ויחזק ידי אנשי האמת
 ונשאו ראשם וכתות הסקר ישפילם יגיעם עד עפר הנה אלה דרכי קודש השם והוד
 והדר לחמוכתו ועבודתו בעולם ועונו ותפלתו במקדש תורתו על כן בהרכות פעליו
 לקדש את השם ולעודד האמת להסבין אותו ולשערו ונסלח לו מעון החלול עם התשובה
 בשומו האמת לעומת אמת החלול מדת תשובתו כנגד מדת משוכתו זה ביאור בחסד

ואמת יכופר עון

השמונה עשר

היות חטאתו נגדו תמיד כי ראוי לנפש החוטאת לזכור

ענייה תמיד ואל תשי אותם לקץ ימים ומלכו לא יחטפו עד בא חליפתו כענין שנ' כי פשעי אבי ארבע וחטאתי בגדי תמיד והעקר הזה יתבאר בשער השלישי

ההשעה עשר

עזיבת הטאון בהזדמון והוא בתוקף תאוותו אמרו ז"ל אי זמן בעל תשוב אשר תשובתו מבעת עד כשא הכבוד כאשר נכחץ ויבא נקי באותו פרק ובאותו מקום ובאותה אשה ז"ל כי הזדמון החטא לידו והוא בתוקף יצרו ואזנו בשרירי בטמו כעת הראשו אשר חטא וכבש יצרו ונמלט בעזו יראת השם בהזדמון פחדו וימי אלא הזדמון לידו כענין הזה יוסוף בפשאו יראת השם דבר יוס ביומו ככה יעשה כל הימים וכאשר יחליף כח היראה די כבוש בכח הזה את יצרו ומסת משלו בעצם התאוה הלא בוחץ לבנות הוא יבין וכבר נפשו הוא ידע כי אם יבא לידו נסיון ויביע לידו כענין הראשון יציל את פשאו מיד יצרו והנה הוא לפני השם במדרגה העליונה מן התשוב' וזהו שאמר שלמה עה' בחסד ואמת יכופר עון וביראת ה' סור מרע פי' וביראת השם לסור מן הרע אם יזדמון לידו ומלת סור מקור ויעיד על הפי' הזה מה שלא אמר וסור ומה שכ סור מרע ועשה טוב ירא אלוקים וסור מרע ענינו שיסור מן הרע בהזדמון לידו כי לא יאמרו אמור סור מן המעשה בלתי' לאשר יקרב לעשותו ואמרו ז"ל במדרש יש ולא עבד עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה כגון שבא דבר עבירה לידו ונצל ממנו

העשרים

להשיב רבים מעגן כאשר תשיב ידו סכ' טובו והשיבו מעל כל פשעיהם למדנו כי זה מעקרי התשובה ונ' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטאו למדנו כי אם לא יוכיחנו יענש על חטאיו ונדור עה' אמר במומו התג' אלמדה פושעי' דרכיך וחטאי' איך ישובו ההם השלמו ביאור עיקרי התג' ועתה שי על לבך להתבונן בדרכי' המעכבי את התג' ז"ל כי מי שפורק עליו ונכשל בא' מהם תמיד תשובתו קשה אם השלת בא' מהם תמיד ואיך לשפ' שיח וקרב תפל' ותחנו' ואור וחיל לקיי' כל דבר עקרי התשובה יתבסי' לקח בהם מן הדרכי' אשר יתבארו בשער הד' ותמצא חנינה ותנתן לרחמים אזכור לך מאשר דברו רבו' בזה ארז'ל כד' דברים מעכבים את התשובה ואלו הן רכילו' ולג' הרע ובעל חמה ובעל מחשבה רע והמתחבר לרשע והרג' בהעדה שאינ' מהסקת לבעליה והמתקבל בעריו והחולק עם גכח והאו' אחטא ואשר וכן אמ' במשכ' האר' אחטא ואשוב איך מהפיקו' בידו לעשות תש' אחטא ויו' הכפורי מכפר איך יו' הכפורי מכפר והמתכבד בקנן חברו והפורש מן הצבור והמבזה אבותיו והמבזה רבותיו והמקלל את הרבי' והמעכב את הרבי' מלעש' דבר מצוה והמטה את חברו מדר'טו' לדרך רעה ומזשתמש בעבטו של עני והמוקבל שחד על מנת להטות אחרים בדין והמוציא אבדה ואינו מחזיר' לבעליה וקר וזהו בנו בתרבות רעה ואינו ממחה בידו והאוכל שור עניים יתנוי' אלמנו והחולק על דברי חכמים והחושד בכשרים והאונא את התוכחות והמלעיב על המצות

השער השני

להורית בדרכים שיתעורר אדם בהם לשב' אהשם דע כי דרכי' הסבות שיתעורר האדם בהם לשב' מודרכיו הרעים הם שמה וכל אחד מהם למדנו דעת את האדם איך יתחלק בחקר תכונתו ויאזין

עד תבונתו ונעדר להם אומן לשמוע השכל וידע בעקרים יקרים לכל חפציהם דרושים
וכחקרים ויותר מהמה בני הזקן לשון בכל יום וכפסד לטקור בלעדיו תחזה סבה מעוררת
וילדיו יום יקושן ומחשבתך כי תזכור את בוראך והיה לך זכרו למשיב פשע מורכבי תולדות
גוש עפר וכבן עריות תעורר קשת מודעך לישר הדוני טבעך ומיראת השם והאבתו
והבזה מלפניו תוסף מענו תמיד ותשקד על כקיון כפידך וברות רעיוני מורד' משרעפך
והברו נושאי כלי כפסד וכזכרה יצרה תעדה עדיה ותכלול יפיה כמו אשתוב בק' יצדקו
ויתקללו כל זרע ישראל ותוסיף אומן להעיר את רוחך בדרכי הסבות הששה אשר יתבאר
ואשר לא השיב המצלה הזאת יכנע לבבו הערל מדרך הסבות וראות רבות ולפי מועוט
ההכרח מדרך הסבה המעוררת לב האדם לתשוב וכפי נטותה אל דרך הרצון יודע ויבחן
כי התשובה מן הכפש החשובה

חדרך הראשון

כאשר תמצאנה את האיש צרני ישיב אל לבו ויאמר איך זה
כי אם דרכו ומעלליו אשר עשו אה לו וחשאו עלללו לכפשו

ישב ל השם וירחמהו כענין שם ומצאנה רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא על כי איך
אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ותיארה במכתב בשר ודם כי יחטא איש לאיש ובעת
צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו תהיה החרטה הזאת ברועה בעיני
חברו כענין שאמר יפתח ומודע באתם חלי עתה כאשר צר לכם ומחשדי השם ית' שקוא
מקבל התשובה מתוך הצרה ותהי לרצון לפניו ויארה ברבה את החטא בשגבו עדין ביום
תוכחה ומקרב צרה שנ' אובה ישראל עדי ה' לקיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים
וגו' ארפא משוכתם חוקכם נדבה וכו' כי את אשר יארה ה' יוכיח וכאב את בן ירעה ואם
לא ישוב האיש ומדרכו הרעה ביום רעה והוכח במכאוב ולא שב עד המכה יגדל עונו
ויכפל עכשו הלא תראה אם המלך מוסר מי את אשר חטא לו ולא יוסר יקשה מוכרו ויכביד
עולו מאד וכן ככתוב ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי לישרה אתכם וכ' ונחפתי לב ישימו
אף לא יאנעו כי אהרס ואם לא ידעו לא יתבונן כי התלמות מצאנה מופסי חטאיו אך יאמר
כאשר אמרו הפלתי כי לא ידעו כגעה בנו מקרה הוא היה לנו בזאת יקי קסף עליו מלפני
השם ויגדל עון הכת הזאת מחטאת הכת הראשונה על כן כתוב בראשו על הכת הראשונה
ויספתי לישרה אתכם וכתוב אחרי כן על הכת האחרת הכזבת ואם תלכו עמי קרי ולא
תאבו לשמוע לי וגו' כי כל כת הראשונה בפרשה קשה מן הראשונה ואחרי כן כתוב ואם
באלה לא תוטרנו לי והלכתם עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בקרי ואחרי כן כתוב ואם
בזאת לא תשמעו והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי ופי' והלכתם עמי
בקרי כי תאמרו מקרה הוא היה לנו ואם איך האיש מכיר מועבדיו ואינו יודע כי יש
בידו עון אשר חטא עליו לפשעם במעשיו ולחפש דרכיו כענין שאמר נחפשה דרכינו
ונחקורה ואם העלם יעלים עיניו ונאל' ונשאו רעיוניו ולא הסרו דרכיו ולא ידעו מעשה
ידיה ואשר עשו אצבעותיו ויאמר לא חטאתי חטאתו כבדה מאד כמו שאמר הכני נשפט
אותך על אמרך לא חטאתי ונא' ותלקטוהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב

אזלת אדם תהלך דרכו ועל ה' יזעף לבו ותדע ותשכיל כי מוסר השם ית' למכות האדם
כי אם חטא חיה לפניו ויעש הרע בעיניו מוסר השם אליו לשתי תועלות האחת לכפר על
חטאיו ולתעביר את עונו כמו שכתב רחוק עניו ועמלי נשא לכל חטאתי וכתחלואי הבגד
אשר חלה בי בני ירפא חלי נפשו כי הענין חלי הנפש כמו שכתב רפאה נפשו כי חטאתי לך
ונכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה בשוא עון והשנית להוכיחו ולהשיבו מדרכיו
הרעים כמו שכתב אך תראי אותי תקחי מוסר ואם לא קבל המוסר ולא נחת מפני תוכחת
ולא מל ערלת לבו אזי לנפשו כי שכל ייסורין ונשא את עונו ולא ברצה עונו אבל כפול
ענשו כאשר ביארנו וכאשר יקבל האדם את מוסר השם וייתב דרכיו ומעלליו ראוי לו
שישמח בייסוריו לפי שהועילוהו תועלות נשגבות ויש לו להודות לשם ית' עליהם כמו על
שאר ההצלחות שב' כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא ונח' צרה יגוף אמצא ובשם ה' אקרא
ואמרו ז"ל בספרי ר' אליעזר בן יעקב אומר כל זמן שהאדם צרוי בשלוה אין מתכפר לו
מעונותיו כלום ועל ידי ה' ייסורין הוא מתרצה למקום שב' כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב
את בן ירצה פ' כאב את בן קן ירצה ה' את אשר הוכיח וקבל מוסרו וכדרך שהאב ירצ' את
בנו אחרי התוכחות ויש לפרש עוד וכאב יוכיח את ה' את אשר ירצה בו ואינו מוכיח את
הבנים שהוא מנאש מהם ויודע שלא יועילם התוכחות וכו' על האנשים שאינם מכירים טובת
התוכחות ותועלתה ואנכי אפדום והמה דברו עלי כזבים ונאמר ואכבי יסרתי חזקתי
זרועותי ואלו יחשבו רע ונאמר ואכבי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותם ולא ידעו כי
רפאתים ויש על הכוונה בשם להוסיף ממצעך נוקתו כי יהיה המושך סבת האורה כמו
שכתוב אל תשמחי אויבתי כי כפלתני קנאתי כי אשכ בחושך יי' אור לי ואמרו ז"ל אלמלא
כפלתני לא קמתי אלמלא ישבתי בחשך לא היה אור לי וכל איש ואיש ביום צר לי יתן לבו
להבין ולהתענות עם התשובה והתפלה כמו שהצבור חייבין לנוס ולהתענות בעת צרתם
כאשר תקבו חכמים ז"ל וזה צום נבחר ויום דצון וכאשר יבא מוסר השם על האיש אשר
הוא זך וישר יהיה לכסיון ולהבדיל שכרו לעולם הבא כמו שכתב עמיתך ולמען כבודך
להטיבך באחריתך ואמרו ז"ל פספסו במעשיו בעת צרתו וחפשו וחקרו ולא מצא חטא בידו
הן הן ייסורין של חבה ומענין הדרך הזה אשר זכרנו התשובה ביום המות בראות החוטא
כי בלתי חליו הרעה ואבדה תקותו כמו שכתב ב' מות אדם רשע תאבד תקוה והוא
מתודה בעת ההיא ושב אל השם בלב שלם ובשם התשובה ה' הוא מועילה אשפ' אריכה משבת
לתשובת השב בעצם תמו כאשר הקדמנו בשער הראשון

הדרך השני

כאשר יבואו ימי הזקנה והגיעו ימי השיבה ויכל כחו וימעט
וישח יצרו גם יזכור קצו כי קרוב הוא ויבין לאחריתו וישב ל'
ה' וירחמנו ונאמר איכנו חוזר בתשובה בבא ימי הזקנה יכפל ענשו ורבה משמחה עליו
כמו שאמרו ז"ל שלשה הב"ה שואף לה באה ועשיר מכאש נזקן מכאף ונאמר אבלו זרים כחו
והוא לא ידע גם שיבה וזקה בו והוא לא ידע ומן התמה והפליאה כי יעמוד האדם בחצי
ימיו ויראה כי הימים הולכים ודלים ויחל הריסות הבנין ויחסר המזב בטבעו ותראה
בו היבשת כענין שמי' ככל נטוי ואבי כעשב איבש איך טח מראו עיניו מהשכיל לבבו

ולא יראה כי נוסע הוא אל המקום מקום בית עלמו הלך ונסוע יומם ולילה ויש אנשים
 רבים ימנעו מהם אור התשובה כי הם זכאים וטקורים בעיניהם ולא יתעשתו על תקן
 מעשיהם כי ידמו כפשם שהם מתוקנים והם חטאים לשם מאד הלל כתוב כי אדם איך
 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא והאנשים ההם מאשר הם בזים לדבר עונות ולא
 ירגיזו ולא יבינו למו או קודע אליהם חטאתם נזכר מלבם אחרי כן והם כמו החולה
 שאינו מרגיש בחליו ולא יחשוב על הרפואה ויכבד חלית תמיד עד אשר לא יוכל לקרפא
 ופעמים תהיה כסבה לאות מקצר בינתם כי לא יבאו לדרוש לקים ודיבת דרכיו לא יחפזו
 על כן לא ישקוד על דלתו חכמי ותלמידי' בענין ש' לא יאהב לך הוכח לו לחכמי' לא ילך
 אנשים צדיקים וישירים בלבבותם שאבה להם כלביא תמיד במחשבותם

והנה

ויבחנו על חטאם כנקמת ים ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם
 כי על זה ישע עבד והרבה אשמה כמו על עבירות החמורות בענין שאמרו ז'ל יותר
 הק'בה על גלוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר לעון ביטול תורה אף כי מלאו רע
 האנשים אשר עקר מעשיהם ומחשבותיהם על חפזי גופם והבלי זמנם ובסוד היראה אל
 תבא נפשם ולהשתנות כליותם עליה אל תחד כבודם במשכיות לבבם וחדרם ומשכיותם
 לעתים מזומנים ולא יתנו חלק לתור' בעסקיהם ומקרב לבם אבד חשבון על נפשם כי גוי
 אבד עצו המה וכמה הם במדרגה התחתונה וא'ל'בן שמים לזקנה בן שבעי לשיבה בן פ'
 לבבורות בן תשעים לשוח בן מאה כאלו עבר ונטל מן העולם והיתה כונתם ז'ל בדברים
 האלה לקחיר על התשובה ושיחשוב האדם על קצו בהגיע לימי הזקנה אם לא זכה
 לעשות כן בימי בחורותיו ואחרי כי קרוב לבא עתו יעזוב חפזי הגוף ותאותיו ויתקן
 נפשו ובהגיע לימי השיבה יוסיף לברש מלבו ענין העולם ולפי מיעוט השנים הבאות
 ימעיט בעסק העולם ויתיחד תמיד להתבונן ביראת ה' ולהשוב עם נפשו ולתקן מדותיו
 ולבקש תורה ומצות ומה שאמרו בן תשעים לשוח הוא מלשון יאסוף שיחן לשוח בשדה כמו
 שפרשו ז'ל יצחק תפלת המנחה שכ' ויצא יצחק לשוח בשדה כי אחרי שהגיע לתשעים ראוי
 לו להיות כל עסקו בתפלות ובתהלות השם ולשיח בנפש לתותיו ודבר שלמה ע'ל בענין ימי
 הזקנה שלא יתעצל אדם בהם מעבודת ה' ואמר בבקר זלע את זרעך ולערב ל'תנח
 ידיך כי אינך יודע אי זה יבשר הזה או זה נאש שניהם כאחד טובים המסיל ימי הילדות
 והאחרות לבקר וימי הזקנה לערב והזרע דרך משל לבנים ולתלמידים כמו שאמרו ז'ל נשא
 אשה בילדותו ישא אשה בזקמתו העמיד תלמידים בילדותו יעמיד תלמידים בזקמתו
 כי אולי יצליחו בני הזקונים בתורה ובמצות מבני הנעורים וכן התלמידים אשר יעמיד
 בזקמתו אולי יצליחו מן הראשונים או יהיו כאחד טובים אחרי כן אמר ומתוק האור וטוב
 לעינים לראות את השמש פי' חזר לדבר על ימי הזקנה שהמסיל אותם לערב ומפני כי
 הזקן לא יטעם את אשר יאכל ואת אשר ישתה כדברי ברזילי הגלעדי אמר כי יש לו לזקן
 ליהנות במאור השמש ואל תקצר נפשו עליו כי קוצר הנפש מונע את האדם ממלאכת
 שמים ויערב לו האור כאשר יערכו לעומת ימי החושך הבאים כאשר יזכר במקרא אשר
 למטה מזה כי אם שנים הרבה יחיה האדם בכלל ישמח ויזכור את ימי החשך כי הרבה

יקו כל שבא הכל פי' גם כיון קיץ האדם מאד אל יקי על עצמו למשא אך בכל שנותיו
 ישמח למען לא יאבד אחת משנותיו ולא ישבת מעבודת הבורא ויזכור ימי החושך כי
 הרבה יקו ואז לא יוכל לעבוד עבודה כענין של בשאלו מי יודה לך והזדקיס מתגברי
 בזקנתם ואזני חיל ויחליפו כח לעבודת השם שאמרו ז"ל תלמודי חכמי כל זמן שמזקינים
 חכמה מתקפדת בהם וכל עוד יזכו בשבת דענים ורעננים יקו והזכיר למעלה זדיק
 בתמר יפרח וגו' שתולים בבית ה' וגו' כי הזדקיס שתולים בבית ה' מנעוריהם וגדלים
 בבתי מדרשות מכחוריהם כתמר שיפרח וכארו שגדל בלבנון וכן אמרו ז"ל שתולי בבית
 ה' אלן התמוקית והדרך מה שכתוב אשר בנינו כנטיעים מגדלים כנעוריהם ואמר אחרי
 כן בדבר הזה אינם כמשלים לאילנות כי האילנו בהזקיס לא יתנו חילם והזדקיי יזכו
 בשיבה עוד אמרו עה' וגם עד זקנה ושיבה אלקיס אל תעזבי עד אגיד זרועי לדור
 לכל יבא גבורתך

הדרך השלישי

כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים יקשיב וישמע
 ויכבד ויחזור בתשובה ויקבל בלבנו כל דברי התוכחה
 ושל א יגרע דבר מדבריהם והנה האיש הזה ברבע קטן יצא מפלה לאור גדול כי עת
 אשר יאזין ויסקית ולבבו יבין ושב ויקבל ביו' שמען דברי המוכיח ויקיי' עליו לקו' עושה
 ככל אשר יורקו תופשי התורה מן היום הזה ומעלה להזהר באשר יזהירוהו יודעי בינה
 לעתים עלתה בידו התשובה ונפסק לאיש אחר ומעתה אשר קבל בזאת במחשבתו וגמר
 עליו ככה בלבבו קנה לפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים ואשרהו כי זרק נפשו
 בשעה קלה וכן אמרו ז"ל וילכו ויעשו בני ישראל וכי מיד עשו והלא לא עשו עד ארבעה
 עשר לחודש אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם כאלו עשו מיד ואמ' באבות של
 ר' נתן כל שמעיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת של כעשה וכשמע בראור הדבר כי
 האיש אשר קבל על נפשו בלב באמן לשמור ולעשו על פי התור' אשר יורקו ועל המשפט
 אשר יאמרו לו היושבי' על המשפט יש בידו מן היו' הזה שכר על כל המצות על אשר שמע
 אזנו מדברי התורה ונתן להם ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם עריכה וזרק לבש
 וקנה זכות על הנבלות אליו ועל כל נעלם מעיניו ואחרי זאת יום יום ידווש ויזקוד על
 דלתות מוכיחיו ויטביל מכל מלמדיו ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו כי לא
 ידע את הדבר והנה שכרו אתו עליו וכענין מה שאמרו ישראל בסיני כעשה וכשמע
 שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני המיעה וכענין אחר לא יתכן שיהו מעשה
 האדם מרובין ממה שהוא יודע ואשר לא יתעורר לקול המוכיחים יכפל עונו כי
 הזהירוהו והקשה את לבו ולא נזהר כמו שאמר תחת בערה במבין מהכות כשיל מאם
 אך מרי יבקש רע ומלאך אכזרי ישלחו פירוש האיש הרע לא יכבד לקול
 המוכיחים אך יבקש להמנות ותחת כי לא נחת מדברי המלאך המוכיח מלאך אכזרי
 ישלח בו מדה כנגד מדה כי המוכיחים נקראו מלאכים שאמר ויהיו מלעבידים במלאכי
 אלקים ומתעטעים בכביאיו עוד אמר עליו השלום מוסר רע לעזוב אורה ואנא
 תוכחת ימות פירוש אמת כי ראוי מוסר רע לעזוב אורה ועובר על דברי תורה

אכן יש תקוה כי יוסר וישוט מדרכו הרעה אך רע ממנו אנכי תוכחת כי אין לו תקוה
 ותקוה המוסר רע אבל אחת דתו למות כי העבר עבירה תתקפהו התאנה ויאמר השיאו
 ויתכן כי כפשו מרה לו על אשר יעזר כח מפני יצרו ואולי יכסוף לתוכחת ויקוה להוסר
 אבל טובה התוכחת כבר נואש מנפשו ונכאת התוכחת תקוה לו לעדה כי הוא טובה דברי
 השם ית' עגד אמר עה' מאור עינים ישמח לב ואמוע טובה תדען עצם און שמועת תוכחת
 חיים בקרב חכמים תלין יש לכל חכם לב לדעת כי לא יתכן שחבר שלמה עה דברים
 בטלים כאלה חנם בתוך דברי המוסר ויראת ה' בשכבר העיד עליו הכתוב ויחכם מכל
 האדם אכן זה פשר הדבר מאור עינים ישמח לב העין אבר ככד מאד כי יראו בו
 את המאורות המזמחין את הלב וככד ממנו האון כי ישמע בו שמועה טובה המדענת
 את העם און בו ההרבה ולא ידען במאור עינים בלתי בתענוג יתר וכן אמרו ז' כי
 האון ככד משאר האיברי' אשם המא את עיניו נתן לו דמי עינו חרשו נתן לו דמי כולו
 וכן האדם חייב לעבוד את הש' באיבריו ויצוריו כלם כי לעבודתו יצום כמו שכתיב
 כל פעלי' למענהו אף כי באיברים הככדים אשר יצר בו כתחייב לעבוד בהם את
 יוצרם והעונש הגדול יתר מאד אם יפריעם ממעשה מצותיו ועבודה לא יעבוד בהם ולא
 כגמול עליהם השיב כי השם הטוב עמו בחושו הככדים טובה ענומה וכבוד והדר
 עטרו בהם על כן הקדים להזכיר אחת ממעלות האון בעבור הראותך גדל חובת
 עבודתו ובאר אחרי כן כי תהיה עבדת האון בשמוע אל התוכחת ואמר און שמועת
 תוכחת חיים בקרב חכמים תלין פי' ראוי לשכון בין החכמי' אחרי אשר יקשיב לתוכחתם
 ואמרו ז' כל אדם מן הגב וכשברו איבריו צריך רטיה ותחבוסת על כל אבר מאיבריו
 ועם מעצמו והחוטא אשר חטא בכל איבריו וכחשב כאלו רבתה מכה באיבריו כלם
 מכף רגלו ועד קדקדו שכ' מכף רגל ועד ראש אין בו מתו' והנה הקבה מרפא כל איבריו
 ברטיה אחת ותיח שמיעת האון שכ הטו אונכס ול' בו חלי שמוע ותחי נפשם
הדרך הרביעי בעת אשר יהנה האדם בתורת השם ויקרא בדברי הכיאי'
 והכתובים ויבין בנועם המוסרים ויראה האוקרו והעונש'
 יחרד לדברים ויכין לבו להטיב דרכיו ומעללו ויתרצה אל השם בענין שכ' ואל זה אביט ע'
 עני ונכה רוח וגו' וכן כתי' בענין ואשיהו ויהי כשמוע המלך את דברי הספר התור' ויקרע
 את בגדיו ובענין עזרא כאמר כי בוכים כל העם בשמוע את דברי התורה ואשר לא שת
 לבו אל דברי השם יכבד פשעו עליו בענין שכ' ולא כחדו ולא קרעו בגדיהם ואמרו ז' כל
 הלומד ואינו מקיים נוח לו שנהפכה שליטו על פניו ולא יצא לחייר העולם וכ' אכתוב לו
 רובי תורתך כמו זר נחשבו וכ' ואין תאמרו חכמים אנחנו ותגרת ה' אתנו אכן לשקר עשה
 עט שקר סופרים

חדרד החמישי

בעשרת ימי התשו' הירא את דבר ה' לבו וחיל בקרכו
 בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבין ובעת הקיא
 האקים יביא במשפט את כל מעשה על כל כעלם אם טוב ואם רע כי האדם נדון בראש
 הזכה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים ובעת אשר ידע האדם כי יביאו את דינו לפני

מלך בשר ודם הלא הלא הדרה גדולה וישית עצו כנפשו ובכל דרכי חריצות חיש מפלט
לו ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפזו ולא יבנה
לפניה ולא יאריך אדמתו ולא יפנה דרך כרמיו ולא יתפרסם ביום צרה מאהבין לב להגדל כשרי
מיד לכן מה כולו היוצא לפעול ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראיו ימי הדין והמשפט
ואינם יודעים מה יהיה משפטם הלא להגות יהגה לבם ביום שידובר בהם שאלו מה נעשה
לאחותינו ביום שידובר בה וראוי לכל ירא אקים למעט בעסקיו ולהיות רעונו נחתיס
ולקבוע ביום ובלינה עתים להתבודד בחדריו ולחפש דרכיו ולחקור ולקדם אשמורת
ולקתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה ולשפוך שיח ולשאת תפלו ורבה ולהפיל תחנה
והעת עת רצון וקתפלה נשמעת בו כעבדן ביום רצון ענייתו ובעת רבו ואמרנו זל דרשו ק'
בהמצאו אלו עשרה ימים שבין דה ליום הכפורים ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את
רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים שכל האמתים לפני ה' תתקרו ואמרנו רבותי זל
כי יום הכפורים מכפר עם התשובה על כן הזהרנו הכתן אנטה לפני השם בתשובתנו
והוא יכפר עלינו ביום הזה לטור אונתנו

הדרך הששי

כל עת יכון לקראת אנקיו כי לא ידע האדם את עתו על
כן כליותיו ישתנו ובדקה יכונן להשיב רוחו בטורה אל
האלקים אשר כתבה ויחפש דרכיו ומועלליו בכל יום יפקדם לבקרים ולרבעים יבחסם
ואמרנו זל ר' אליעזר אומר טוב יום אחד לפני מיתתך אמרו לו תגמדינו רבנו וכי אדם
יודע באי זה יום ימות א' להם כל אכן ישוב היו שמה ימות למחר וכמאז כל ימיו בתשו'
ואמר בכל עת יהיו בדיק לבנים ושמן על ראשך לא יחסר לובן הכבדים משל על כנינת
הנפש בתשובה והשמן משל למעשים טובים ושם טוב כעבדן שכל טוב שם משמן טוב עוד
אמרנו זל בעבדן הזה משל לאשתו של מלך שהיתה מתקשטת ותשם בפוך עיניה ובעלה
עובר ארחת ימים ותאמרין לה השכנות הלא בעלך הלך בדרך למרחוק ועל מה זה לשוא
תתיפי אמרה להם בעלי מלך הוא אולי יהפך רוח יסוקל מהרה יבא וימצאני והגני
מקושטת ויש על האדם לשער כנפשו בהיותו שאכן ושלנו איך ידאב לבבו ויראה ורעד יבא
בו ביום המות בהיותו כוכן לעלות ליתן את החשבון ואיך יתודה בעת מותו בלב כשבר
וככה יעשה כל הימים יתודה בלב כדכה ויהי מורא שמים עליו ויש על האדם למדשלו
מצות בכל יום אולי הביעתור מותו ולא יחסר המצות ההם ואמרנו זל כל העושה מצוה
אחת סמוך למיתתו דומה שקיים את כל התורה ולא היה חסר אלא אותה מצוה וכל העושה
עבירה אחת סמוך למיתתו דומה כאלו ביטל כל התורה ויש אנשים אשר לא ירבישו
בענין המות לעשות צרה לדרך ולתקן מעשיהם ולא יעלנו על לבם יום מותם עד בואו
וקם נמשלים בהמות אשר לא ירבישו בענין המות עד יום הטביחה כמו שכל כצאן לשאול
שתו מות ירעש וירדו בהם ישרים לבקר וצורם לבלות שאולו מזבול לו פי' כצאן שתו נפשם
לשאול כי לא ירבישו בענין מותם עד בואו פתאום מות ירעש אינן מות הרשעים כמות
הבהמות מות הבהמה פעם אחת והרשעים מות ירעש בהם בכל יום מלאוץ ירעש שזן
וגלעד ומענין יאכל בדיו בכור מות כי נפש הרשעים הקשחה והקפסד ידבקו בה

בכל עת עד אשר תשחת ותכלה ותאכד וירדו בו ישראלים לבקר המאיל זמן תחית המתים
 לבקר אשר ישור בה האדם משכנתו וכעגון אנאמ' ורבים מיישיבי אדמת עפר יקיצו כי אז
 ירדו הישראלים ברשעים כמו שכתוב ועשותם רשעים כי יהיו אשר תחת כפות רגליכם
 ואמרו ז'ל בענין יום הדין לתחית המתים לאחר אנים עשר חדש גופן כלה וכשמתן נשרפת
 וכעגון אשר תחת כפות רגלי הדיקים שכל ועשותם רשעים וגו' ונורם לבלות שאלו נורם
 כמו נורתם וכן כתבונם עכבים כתבונתם ויקרא הכפש נורת האדם וישמן הדברים
 על הכפש שאמרו כבדר הכפש שהיא צורה עקרית וביאור הענין כי כפש הרשע יכולה
 שאלו אותה והיא מזכול לו כי הכפש מן העליוני מלא מן מזכול קדשך והרשע סבב בחטאתיו
 ועולל לכפשו כפש היקרה והעליונה שהיא מזכול לו לבלות אותה שאלו מטק וכמה קשה
 המות למי שלא הפריד תאות העולם לכפשו עד אשר יפרידנה המות ואמרו ז'ל במשכת
 דרך ארץ רצונך שלא תמות מות עד שלא תמות ביאור הענין הרוצה שיהיה לו יום המות
 לחיי עד ידבר אל לבו אחרי אשר הופנו לעזוב את האדם ולהניח חפצי הגוף ובאחריתו
 ישטום וישטם יעזובם בחייו ולא ישתמש באדמה רק לעבודת הכנורא ית' ואז יהיה לו יום
 המות לחיים אין להם הפסק וידע כי כפש הרשע אשר כל תאותה לחפצי הגוף בחייו
 וכפרדת תאותה מעבודת הכנורא וכפרדת מארציה תרד במוותו למטה לארץ אל מקום
 תאותה ויהי תולדתה בטבע העפר לרדת ולא לעלות אבל יעלה למרום לדין ולמשפט
 ולראות איך החליפה מרום בשאלו כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה
 למרום תרד בטבעה למטה לארץ כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה שכל
 וקיתה כפש אדמי צרורה בצרור החיים את ה' אלקיד ואת כפש אויביך יקלענה בתוך כף
 הקלע ואמרו ז'ל במדרש משלי אחת נשמתן של דייקים נאחת נשמתן של רשעים חוזרות
 ויורדות ומטרפות לארץ שכל ואת כפש אויביך יקלענה וגומר וכל מות אדם רשע תאבד
 תקוה כי לא תהיה תקוה לכפש הרשע לנאת מחשך לאור שאמר על כפש הרשע תבא עד
 דור אבותיו עד כח לא ראו אור

חנה נחבאר

כי נשמת הרשעים יורדת לשאלו משני מקראות אחרונ
 ומדבריהם ז'ל ועוד באמר אורח חיים למעלה למשכיל
 למען סור משאלו מטק ועוד באמר ומי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח
 הבקמה היורדת היא למטה לארץ פי' מי יכיר הדיקי והרשעי בעולם הזה כי ישראלים
 אשר מעשיהם במחשך ולא יכירו בהם בני אדם איראו שמי' בסתר כענין שכל והצנע לכת
 ויקרא לנפש הרשע כפש הבקמה מפני שנמשכת אחר התאווה הגשמית כבקמה וכענין
 שכתוב אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובקמה רבה ולכפש הדיקים קרא רוח בני האדם
 וכענין שכל אדם אתם וביאור לשון המקרא כן הוא מי יודע רוח בני אדם והם הדיקים
 העולה היא למעלה כי יש הרבה דייקים שאין אדם יכול לגזור עליהם בעולם הזה שהם
 דייקי' באמת וכי תעלה כפש למרום כענין מה שכל כי האדם ירא לעינים וה' יראה ללבב
 וגם כי רבים מן הדיקים הם יראי שמים בסתר ואין דקתם מודעת וכענין שכל והצנע
 לכת עם אקיד ורוח הבקמה וגו' ג' י' רשעי' רבים אין אדם מכיר במעשיהם כענין שכל

דייקי

והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו וכך פראו זל במדרש קהלת כי רוח
בכי האדם אלו הצדיקים ורוח הבקמה אלו הרשעים ולא יוכל איש לומר כי היה מקתפק על
כשמת האדם אם תעלה למעלה כי הנק כתוב וקרוח תשוב אל האלקים אשר כתבה ועוד
איך יסתפק על רוח הבקמה אם יורדת למטה הלא רוח הבקמה מן הארץ ואיך תעלה
ונתבאר בתורה כי נשמת האדם עליונית כי כתו' על כפש הבקמה כי היא מן הארץ שאל'
תבוא הארץ כפש חיה למינה ועל נשמת האדם כתוב ויפח באפיו נשמת חיו' על כן תעלה
כשמת האדם בנות הגוף למעלה כי כל הדברים שהם עמדים וקיימים כמו של יועמידם
על הארץ כשהיה וקרוח תשוב אל האלקים אשר כתבה ונ' על נשמת הצדיקים ונשמת לך
מקלבים בין העמדים האלה פי' בין המלאכים שהם עמדים וקיימים כמו של יועמידם
ל'עד לעולם ונ' קרבת אל חד מן קמויא ואמרו זל נפשותיהן של צדיקים בגנות תחת כסא
הכבוד של נקיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים וכל אנשי לבב יחשבו העולם הזה כמו
דירת עראי ולא יתמשו בו רק לעבודת הבור' ית' ויכינו בו דקה לנפשו כי אם שנים רבות
יחיה האדם ואלו היה אלף שנים פעמים אחרי איש מספר לשני יכלה המספר וסופו כלא
יהיה יתיה ועולם הבמול חי' לו תכלית כענין שאל' כי שנות מספר יאתיו ואחר ל' אשוב
אהלך אף כי ימי האדם כול עובר כענין של ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו' וכאל' ימי
ככל עובר וארזל לא ככלו של אילן ולא ככלו של כותל לא ככל עוף הפורח ועובר ול' כי
חייב האדם להמשיך העולם הזה ללבבו ככל עוף הפורח וכרבע קטן גם חי' האדם יודע
אם היום כאן ולמחר בקבר וכמא' בהשדל וטרחו על יום מחר כי הוא מצטער על עולם
שחינו שלו ואזל א' תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יו' ועקר ספר קהלת חברו עה' למען
ישים האדם על לבו כי העולם הכל הכלים ולא ישתמש בו זולתי לעבודת הבור' ית' והודיע
בנוכחו בפתיחתו וחימתו כי פתח ואמ' הכל הכלים הכל קהלת הכל הכל הכל
ואזל אלו אדם אחד היה אומר כן היינו אומרים אנלי' לא אסף שתי פרוטות מימיו על כן
בחסד העול' הכל בעיניו אכן שלמה שככתב עליו ויתן שלמה את הכסף בירושלי' כאבני'
לו באה לומר כי העולם הכל הכלים וחתם ספרו ואמר סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא
ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ומי שחנכו הש' דעק ישיב אל לבו כי הש' שלחו בעולם
הזה לשמור משמרתו ותורתו וחוקותיו ומצותיו ולא יפקח עיניו זולתי לעשות שליחתו
ולקץ הימי' אם עשה שליחתו באמונה ישוב ובה ברכה ושמת עולם על ראשו כעבד אשר
שלחו המלך לעבר הים שאין עיניו ולבו זולתי על דבר שליחתו עד טובו אל אדניו וכך אמ'
שלמה עה' בדרך חכמ' הוריתך וגו' להיו' בה מבטחך וגו' להודיעך קטט אמרי אמת להשיב
אמרים אמת לשלחך ומן הדבר רי' שאדם חייב לזכור בעבורם ויום המות כדי שלא יתבטל
ואל תרפנה ידיו מעבודת הש' ותדד שנתו מעיניו לעמול בתורה ולשתבון ביראת השם
ולתקן מדו כפשו ולהשיב מעל היראה והאבה והחשוב מחשבות איך וגדיל ויאדיר מצות
להיו' לכפשו בגולה ואוצר כענין של חכם לבב יקח מצות כי ידע ויזכיר שהימי' קצרי' כמו
שאזל היו' קצר והמלאכ' מרוב והפועלי' עצלי' ובעל הבית דוחק ומי שאינו זוכר יו' המות
תמיד דומ' בעיניו שיש לו פכאי ומתן לקטוב חפצו ואזל יפ' ש' אמת בתשן ומעשי' טובים

בעולם הזה מכל חי העולם הזה ויפק צעה אחת של קורת רוח בעולם הזה מכל חי
העולם הזה וכן אמר שלמה עה כי מי אשר יחבר ל כל החיים יא בטחון כי לכלב חי הוא
טוב מן האריה המת פי שבה חי העולם הזה לעבין התשובה ופעולת המצוות והצדק
מעלות הנפש והוא הטחון הנמצא לאשר יחבר אל החיים ופי' כי לכלב חי כי האדם
הפחות בחייו יכול להוסיף מעלות בהפסדו מה שלא יוכל לציאות כן החכם והצדיק המת
ובמקום אחר בזה וגבה העולם הזה לעבין הצדק תענוגיו וכבודו ונאמר מה יתרון לאדם
בכל עמלו שיעמול תחת השמש עוד אמר ושבה אני את המתי' שכבר מתו מן החיים וגו'
ואמרנו זל השתכל בשלש דברים ואין אתה בא לידי עבירה מאין באת מטפה הרוחה
ולאן אתה הולך למקום רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון לפני מלך
מלכי המלכים הקב' ביאור הדבר כאשר תחשב מאין באת תכניע נפשך ותשכח הבאוק
וכאשר תזכור לן אתה הולך תבזה העולם הזה ותכיר כי מותרו אין ולא תתעסק בו
זולתי לעבודת הבורא ית' וכאשר תשיב ללבך לפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון יהי
מורא שמים עליך ואל ירא אקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד כי גם המות טוב
להכניע הכפשות ולהיות חתת חלקים על הלכות ולבלתי עשות העולם הזה עקר ויש
אכז' שאינם מותנים פכאי לנפשם לקבוע עתים להבין לאחריתם מטרדתם בקניני העו'
בעבין שכתוב הלא נסע יתום בם ימותו ולא בחכמה פי' הלא נסע יתום ומנוח מקום
בנשיעתם הנה כי אין להם בו תועלת אבל אבד מהם טוב הרב' כי גרם להם אשר ימותו
ולא בחכמ' כי לא חכמו להבין לאחרית ולתקן נפשם ולהכין צידה לרכס בעבין שכתב
לו חכמו ישבילו זאת יבינו לאחריתם והנה נחתם העבין הזה במאמר בכבוד אשר לחכמי
ישראל זל היה הלל עה' אומר אם אין לי מי לי וכשאיני לעצמי מה אני ואם לא עבשני
אימתי ביאור הדבר אם האדם לא יעורר נפשו מה ויעלמהו המוסרי כי אעפ' שכבש
בלבו ביום שמיני יאכחם היר ויעבירם מלבבו בעבין שכתוב והקדמם בעבין בקר וב'
בסך נבחר לשון צדיק ולב רשעים כמעט פי' מוסר הצדיק זך בלי סיב ולאנו נבחר אבל
לב הרשעים השומעים מושרו רבע אחד הוא מלשון כמעט אויביהם אכניע ענינו כרבע
אויביהם אכניע ויקרא לב הלב הכבון והמתקן כמו אכזומע תוכחת קונה לב לקנות
חכמה ובל' אין אכן צריך אדם בשמיני המוסר לעורר נפשו ולשום הדברי' על לבו ולחש'
בהם תמיד ועליהם יוסיף לקח ומלבו יוציא מלין ויתבודד בחדרי רחוקו וישכח יד
תוכחתו על נפשו ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבה ותוכחתו לבקרים ולרשעים תהיה
עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר וכשאיני לעצמי מה אני גם כשאני לי
להשתדל לתקן נפשי בכל כחי ואני הוגה בחכמ' בכל עת מה אני כי הצבת האדם קצרה
ודלה ועם הטורח והתקון יאי מעט מן המעל' ראה מי אכזי ומי חי כשאני אני לעצמי
להשתדל ולטרוח לתקן נפשי והמשל בזה מן השדה שהי' זבורת כי עם רב הטורח בתקונ'
ועם רב עבודה תוציא זרע מעט ואם לא יטרוח בתקונה לא תצמיח ולא יעלה בה כל
עשב אבל קוץ ודרדר תצמיח רק השדה אשר היא עדיה גם כי לא יטרוח ובעבודתה
יוצא בוריעתה תועלת ואר' זל בעבין מה שכתוב כי הוא ידע יצרנו משל למלך הנותן

שדה לעבדיו והזקירים לעבדה ולשמרה ולהביא לו ממנה שלוש סור בכל שנה
 נקם טרחה בס ועבדו אותה היטב והביאו ממנה לפני המלך חמשת כורים אמר להם מה
 זאת עשיתם אמר לו אדונינו המלך שדה שנתת לנו זבורית היא ואבחנו בכל כחנו עבדנו
 אותה ועם כל הטורח לא עשית את התבואה יותר מזה השיעור " ואם לא עכשיו אימתי
 איך ראוי לי לאחר יום או יומים השתדלתי בתקון נפשי ובקביעות עתים לתורה כי אם
 אומר אקנה לעת הפכאוי ועד היות בידו כסף די פסוקי הנה טרדות העולם אינם פוסקות
 כמו שאמרנו ז"ל אל תאמר לכשאפכה אשנה שמא לא תפכה והשנית אחרי אשר יאסוף
 ויכנסו עוד יכסוף לאסוף כמו שאמרנו ז"ל איך אדם יוצא מן העולם וחי תמותו בידו יש
 בידו מנה מתאווה לעשותו מאתים השיבה ידו מאתים מתאווה לעשותם ארבע מאות וכן
 כתוב אוקב כסף לא ישבע כסף

וחשלישית

הזמן מתמעט והמלאכה מרובה מלאכת התורה ותיקון הנפש
 והצבת המעלות כמו האהבה והיראה וקדבקות כמו שאמרנו ז"ל
 היום קצר והמלאכה מרובה

חרביעה חחמישית

כאשר יחד תקון כפשו יקרהו עון ויכשל בעבירות תמיד "
 באומר תקון הנפש היצר הולך ומתגבר ויקשה הלב ויקשה עליו
 לתקן כפשו אחרי כן כמו שכתוב והנה עלה בולגו קמשונים וגו'
 ואז"ל כאשר היצר קשור בעבירה ידמה כענין המינות ולא תשוב ידו לטהרתו ואמרנו
 במוסרים להרבל על כל דבר שלטון "

חששית

אולי לא ימאכו ימיו וימות טרם ישלים חוק התשובה על כן
 הזהיר עה בכל עת יהיו בגדיק לבנים "

חשביעית

בהתאחרו מן התשובה יהיו עונותיו ימים וישכח יבגוס ולא
 ידאב להם כאשר בתחלה

חשמינית

כבואו בימים ויחלש כח היצר לא יקבל שכר על התשובה כאשר
 בתקון לבבו בימי בחורותיו ואמרנו ז"ל אשרי איש ירא את ה'

חחשיעית

בעדו איש ואמרנו כאשר לא תמצא יד קבוצ לבגוב יחזיק כפשו כאיש שלום
 בימי הזקנה בהעדר כח ההרגשות אינו עוצר כח לחדש מעלות
 בלבבו ונערוך מחשבות להלחם בהם ביצרו ולהשיב המעלות

חשער חשריש

ולטרוח ולעמול בתור זכפ עלונו כמו שכתוב וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר
 לא יבאו ימי הרעה והביגע ימים אשר תאמר איך לי בהם חפץ על כן ראוי לחדש להחיש
 מפלט לכפשו כענין שאמר דוד עה השתי ולא ההמהמהתי לשמור מצותיך
 כבאר חומר המצות והאזקרות וחלוק העונשים

מפני שהזהר בעל התשובה לחפש דרכיו וכמה לו
 עונות וחטאות ואחרי אשר תס חפש מחופש הזהר לחקור גדול כל חטא מחטאיו כמו שכת'
 נחפשה דרכינו ונחקרה להודיע אלנו כל חטאתו אשר חטא כמה הגדיל לאשמה בה כי יש
 אשמה עד לשמים גדולה ויש רעה כנגד כמה חטאים גדולים שקולה והתשובה

הגדולה כפי היות גדולות חקרי לב כאלה כי לדעתו רב העון וגדלו נפשו ירעה לו או
 אז יכנע לבעם הערל ואז ירצו את עונם ויעוד תועיל חקירת עצם העון לכסות כלמה
 פניו באחלת המחילה כענין שאלהי בשתי וככלמתי להרים אלי פני חלוך וליהענות
 בנשה על נפשו לפני ה' אחרי הבטחון בשליחתו כענין שנאמר למען תזכרי ובשת
 בכפרי לך לכל אשר עשית ולהיות לנגד עיניו גדלת חסד הכפרה כענין שכל כי חקרך
 לנגד עיני והמשל בזה כי אם חטא העבד לאדוניו ונא להכנע לפניו איך נפשו א העבד
 בלתי אחרי ידיעתו כבר פשעו ואם ידמה בנפשו כי החטא נקל יגדל הקנף עליו לכן
 יתחייב החטא להכיר עצם החטא ועכשו כענין שכתה הסכלתי ואשבה הרבה מאד

על כן הוצרכנו ללמד בני יהודה לתורה ולתעודה חומר העונשים לכל עון ולכל חטאת
 על כן על כל דברי הקדמה הזאת ועוד לתועלת נאשבה גדולה ובצורה כי ראה ראיתי
 רוב העם חושבים על כמה פשעים כבדים כי הם קלים ועל חייבי מיתות וכרתות כי
 הזהירות בהם יתרון הכשר או מדת חסידות וכשלים מבלי משים ואין תוכחת כענין
 שגבס מאז לא פתחה אזנך על כן הוצרכנו להזהירם ולבלות אזנם על חומר עבירות
 רבות וכי יש במצות הקלות דרכים ודרכים רבים לכליין חרון ואכזרן הנפש ורבים מן
 הרשעים יעזבו דרכם כי ידעו האכזרן וההפסד אשר בה ובהגלות להם גדל החטא ואת
 אשר נגזר עליו וכשלים אזרו חיל לכבוש תאותם כי איכבה ויכלו וראו באכזרן נפשם
 והמשל בזה לאדם החפץ ללכת אל עיר ויאמרו לו כי הדרך מאובשת בצנים פחים ואבני
 בגד ולצרכו א המקום הקוא לא יחדל מלכת ויהי כי יאמרו לו כי שחל בדרך וכמר שוקד
 עליו אז יכלה רגליו מן הדרך היא על כן אמר שלמה עה לדעת חכמה ומוסר להבין
 פי כשרון המעשה ועזיבת העבירות יקרא חכמה כענין שכל כי היא חכמתכם ובינתכם
 ואחר שלמד וידע המצות ומה הם העבירות צריך שלמד בגות העבירו וההפסד והאכזרן
 הכמוא בהן להרחיק נפשו מהם ולהוכיח עצמו בזכרון העונשים ולישר זולתו הזאת
 הידיעה תקרא מוסר ולמוכיחים ינעם ללמוד לדעת זאת עתה כבאר מעלות חומר
 המצות והאזהרות וחלוק העונשים

חמדרנה הראשונה

חומר דברי סופרי כתחייבנו מן התורה לקבל
 תקנות הנביאים והשופטי ולשמעו דברי חכמי

ולקזהר בגדריהם שכל לא תהור מכל הדבר אשר יגידו לך ושמאל וגם כי הוצרכנו
 מן התורה לקיים עלינו להמת עמים ככל אשר יורנו אכן מצות עשה מן התורה חמורה
 מדבריהם מפני שהזכר עקר הדבר בפרי תורת האקים מפורש וזה ה' עליו בפרט
 ויש דרכים ודרכים ימצאן עם דברי סופרי חמורים מדברי תורה כאשר אמרו אל חומר
 בדברי סופרים מדברי תורה שהחומרים איך תפלא לעבור על דבריתורה שטור חמש
 טוטפת להסוף על דברי סופרים חייב וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה

ועתה

הלא לך לדעת מפני מה העובה על דברי חכמים חייב מיתה יותר מן
 קעובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה וזה פשר הדברי כי
 סעובר על דברי חכמים אשר מלאו לבו לעשות כן כי תקל מצותם בעיניו לא מתקבד

יצרו עלינו אהל כי תהאן עביו מראות אור דברייהם ולא יהלך לבנה האמונה ולא משך
בעול בזרתם ולא יטרח לקיים מאמרים כי לא נכתב בספר התורה ולא נהג בדרכי העובד
על דברי התורה אשר נפשו מרה לו וכקוט בפניו וירא ויצר לו כי ישאקו יצרו לחטוא על
כן משפט מות יהיה לאיש כי הפיל דבר אחד מכל דבריו הטוב והנה הוא כאומר נכתקה
את מוסרותימו ודומה למה שכתוב בענין זקן הממרה את פי חכמים והנפש אשר תעשה
כיד המה לבלתי שמוע אל הנהגו והשנית כי האיש ההוא רחוק מן התשובה אחרי אשר
איך הדבר חומר עליו כי ישנה באלתו תמיד והחטא הקל עשנו יותר מן החומר בהכשל
בו החוטא פעמים רבות עוד אמרו ז"ל כי טובים דודיק מיון חביבין דברי סופרים יותר
מייכה אל תורה ואכחנו צריכים לפרש גם את זה ידוע תדע כי יראת ה' יסוד המצות שנת'
ועתה ישראל מה ה' אקיד אנא מעמך כי אם ליראה את ה' אקיד ובה ירעה השם את בראיו
כמו ש' רוצה ה' את יריאיו ותקנו חכמי גודריהם יסוד לדרכי היראה כי יעשו גדר והרחקה
פן תגע יד אדם באסור התורה כשכל האדם אשר יעשה גדר לשדה מאשר יקר בעיניו כי
ירא פן יכנסו בו בני אדם והיה למשל אור ולמרמס אה' כענין שכ' ושמתם את מאמרת
עשו משמת למשרתי ירב הזקירות והגדר והרחקה מן האיסור קלא זה מעקרי המורא
והמרה להחזק יביע השכר הגדול כענין של גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב
על כן אמ' חביבין דברי סופרי יותר מייכה של תורה כי בדריהם וגזרותם מעקרי היראה
ומצות היראה שבר הרבה כנגד מצות רבו כי היא יסוד להם והדוגמא לדבר כי הנזהר
מהתחיד עם אשה מפחדו פן יכשל בעון וכאשר בזרו ז"ל קלא זה מאשר זרח על כפשו אור
יראת אקיס ית' והנה הקדימנו לך בשער היראה כי נתחייב האדם לראות שבנים ולחביבין
בהם ולהכדיל בין עקש ופלתתול ובין קישר הולך לתועלת כשגבה אשר הודענוך
והנה כי תראה אנשים זוללים מזלזלים בנטיילת דים וישכו לאכול לחם
ואינם מברכי' לפני לחם ואחר אכלם וכהנה רבו מדברי חכמי ותקנותם אשר פורצים
בדם בזאת יבחנו בזאת תדע וזכנת את דרכם כי הם רעו וחטאו לשם מאד ואחריתם
עדי אובד ועליהם אמ' כי העוב' על דברי חכמי חייב מית' כי המעללי ה' לא יכריחם
הישר עליהם ולא תתקפט תולדת החומר והתאווה הבשמית לחטוא בהם איך זה כי אם רוע
לב ופירוק עול שמים מעל צוארם והנה בכל המון כת הודי האומרי' לא קור ממנו ודעת
דרכיך לא חפצנו גם הם קרובי מדרך האמת גם הכת אשר אינם נזהרי' מבטנה של גנים
וכי אזלי בני' כי יקלו דברי חכמי' בעינם אעפ"י שחוטאי' למל' בטנס קנה בזו לדברי חכמי'
ושברו עול התור והמור גם עליהם אמ' העובר על דברי חכמי חייב מית' כאשר ביארנו
והשנית כי אחרי אשר ידעו כי עם הקדש נשמרי' בכל אה' הכדל' הכדילנו עצמנו מעל עמנו
ופראו מדרכי צבור ואזל כי הפורטי' מדרכי צבור יורדי לביקנ' ונדוכין שם לדורי דורות
ודע כי העובר על דברי חכמים עשנו כיד בית דין להכות מכת מרדות כפי אשר עיני
בית דין רואות ליהר ולענוש בעת שהיא אם לפחות מארבע' או להוסיף להכות על אה'
המורגה הזניה חומר מצו' עשה יסוד השכר ושרט הגמול חלק העכו' בקיו' מצו' עשה
כמו שכ' וירא מצוה הוא ישלם וכ' ושבתם וראיתם בין עובד אים לאשר לא עבדו והעבדו'
היא במצו' התלוי' במעשה בין שאין בהן זולתי מצות עשה בין שיש עמקן לא תעשה כגון

שכל תאמץ את לבבך ונגזמות העבודה תתבאר בשער העבוד בעה' אלם ימצא דרך
 בשכר הזוהר מעבור על מצות לא תעשה אשר השיב לשכר עושה מצוה כגון אם
 הזדמן דבר עבירה ליד האיש והתאווה תאוה לדבר ערוה וכבש יצרו כי זה מעקרי
 יראת ה' וכן מי שהזדמן לידו להתעשר באונאה ותרמיית ואין רוח ואין יודע והתהלך
 בתומו ובור כפיו שכרו על זה כזורע לצדקה וטורח במצוה וכן כתוב אף לא פעלו עולה
 בדרכיו הלכו ואמרו ז' כיון שלא פעל עולה בדרכיו הלכו וכבר הקדמנו לך פירושו
 המקרא הזה וכן אמרו ז' יטב ולא עבר עבירה נתיבין לו שכר בעושה מצוה כגון שכר
 דבר עבירה לידו וכל ממונו ועוד אמרו ליראי ה' ולחושבי שמו זה הכא דבר עבירה
 לידו וכל ממונו גם השכר הזה עקרו ויסורו מצות עשה שכבש יצרו ביראת חלקים כמו
 שכ' את ה' חלקיק תירא ואמרו ז' הוי זהיר במצוה קלה כמנוח חמורה שאין אתה יודע
 מתן שכרן של מצות והנה בתור פורש מה יעשה לכל העובר על מצות לא תעשה ויחלק
 ענינים עבשים ומשפטם ודת מה לעשות בהם והעונשים מלקות ארבעים מיתה וכוונת
 בירי שמי' וארבע מיתות בית דין ומתן שכר על כל מצוה לא נתפרש בתו' כדי שלא יחדלו
 לקיים המצוה הקלה ויתעסקו בחמורו לבדנה ומשלו על זה מעבין המלך אשר אמר לעבדיו
 לכטוע בפירוש כל עין בחמד ושכר אמר לתת להם ולא הודיעם שכר מטעם כל אינן כי חפץ
 המלך אשר לא יחסר כל בפירושם על כן יטעו רב מיני נטעו כעממי' ולא ידעו עבדיו שכר
 נאיבת כל עין מעני הפירוש אז יתנו את כל עמלם בכשרי מטעו אשר שכרם רב מן השאר
 מהרבת השכר' כן עבין המצות כי האויל ה' לזכות את ישראל בקיום כל המצות להכחילם
 חיו עולם ולהיו' כל המצוה יחדו לית חן לראשם כי בהשלים חק מלאכתם תקי משכרתם
 שלמה מעמו' הלא ידעת כי אמרו ז' כל העובק בתורה כלבד דומה כמו שאין לו אלוה
 אעפ"י שאמרו תלמוד תורה כבוד כולן' והמצוה הקלה שכרה גדול והשלא אשר לא ימד
 ולא יספר הלא תראה במצות שלוח הקן שאין בה טורח ולא פנור ממון כאמר עליה למען
 ייטב לך והארבת ימים' ואמרו ז' ר' יעקב אומר אין לך מצוה קלה בתורה שאין תחייבת
 המתים תלויה בה שאמר' בשלוח הקן למען ייטב לך ונג' למען ייטב לך לעולם שכלו טוב
 והארבת ימים לעולם שכלו ארוך' ומה אם מצוה קלה שהיא בכאישר אמרה תורה כך
 מצות חמורות על אחת כמה וכמה' עתה נדבר בענין עונש בטול מצות עשה אמרו ז' ז'
 אם יזכירו את האיש לעשות שכה או לזלזל ואינו עשה מכין אותו עד שתצא נפשו' ואמרו
 כי האכזים אשר לא הכירו על ראשם תפילין מעולם הם הנקראים פושעי ישראל בגופן
 וענשן חמור מן העובר פעם אחת על חייבי בריתות ומיתו' בית דין ואמרו כל שעונותיו
 כדרכו וכו' וכללן עין פושעי ישראל בגופן כגון שלא הכיח תפילין מעולם או עין
 בגופו' והם עבדיו עבירה כגון עריות ליום הדין יורדין לביהמם
 וכדוכין שם יב' חדש לאחר י"ב חדש כלה וכשמתן נשפת ורוח מפורתן תחת כפות
 רגלי הצדיקים שכ' ועשותם רשעים כי יתנו אשר ואמרו מי שמקל בעיניו מצות עשה כמו
 המכה חוט' של מועד איש ב מצות עשה שכ' את חב המצות תשמור אעפ"י שי' בירי תור'
 ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא' ויש על כל מצות עשה אזרות לאו כוללת שכ'

לא תסוף עליו ולא תברע ממנו וקיום מצות עשה נקרא יראת שמים כמו הזקיר' במצות
לא תעשה שב' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מ'לקיך אבי ה' וכן יראת ה' למדכס
ונאמר אחריו סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפו נמדנו מזה כי מי שאינו עוסק
בעשיית הטוב ובקשת שלום הפר יראת שמים והוא מן הרשעים כי לא ירא אלוקים וטוב
לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים ככל אשר איכנו ירא מלפני אלוקים ויש במצות עשה מן
החמורות שאין המון העם נוקרים בהם כגון הזכרת שם שמים לבטלה שב' את ה' אלוקיך
תירא ואמרזו ה' הוזהרנו בזה שלא להזכיר שם שמים לבטלה וכן במילות חסדי' שהיא מצו'
עשה אל והודעת להם את הדרך ילכו בה זו במילות חסדי' ואמרנו גדולה במילות
חסדי' יותר מן הצדקה שהצדקה לעניים ובמילות חסדי' בין לעניים בין לעשירים על
כן אמרו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל במילות חסדי'
והנה הצדקה בממונו ובמילות חסדי' בין מגופו בין בממונו כי חייב אדם לטרוח בדרישת
טוב לעמו ולעקר בעמל כפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר וזאת מן החמורות ומן
העקרים הכדרישים מן האדם שב' הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות
משפט ואהבת חסד וכן מצוה להכנס לפנים משורת הדין שנאמר ואת המעשה אשר ישאון
ואזל זה לפנים משורת הדין ויש בענין זה דרכים רבים חסר תהיה בהם המצוה הזאת מן
החמור' הכל לפי ענין הדין כמו שאמרנו זל לא חרבה ירושלם אלא על שהעמידו דבריהם
על דין תורה ולא נכנסו לפנים משורת הדין ויש אנשים רבים בהמון העם חושבים כי
עקרי האבדון והפסד הכפש זולתי בעבירות יש בהם מעשה ופי' אין אבדון ומות אל
האיש אשר הוא טהור מחטוא במעשה ובררך העבירו לא הלך וחדל מעשו מצות ומעשים
טובים על כן אנו חייבין להודיע תעויה רוח בינה כי אמרו זל ויתר הק'בה על עז וגלוי
ערייות ושפיכות דמים ולא ויתר על עון בטול תור' ואמר כשם ששכר תלמוד תורה גדול
מכל המצות כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות ואמר כי דבר ה' בזה ואת מצות
הפר נאמר על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכבר זכרנו לך כל אלה בשער
התורה ומוצאנו בענין אנשי סדום שהיו רעים וחטאים נה' מאד בכמה עלילות כשחתת
כמו הגזל והחמס ועונות הדין וגלוי ערייות ועם כל זה הזכיר הכתוב כי אבדו וכשמת
בעון בטול הצדקות שכח' הנה זה היה עון סדום אחותך באון שבעת לחם ויד עני ואכילין
לא החזיקה' ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת השם
ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא
ופלא' ונאמר מדוע דרך רשעים גלחה קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם' ונאמר כי
הנה רחוקי יאבדו' ודע כי לפי גדול המצוה יבדל עונש מי שיחדל לעשותה אעפ"י שאינו
עושה מעשה בהפרתה כמו שמוצינו במצות הפסח ובמצות המילה שהם מצות עשה ויש
בהן כרת ודע כי המעלות העליונות נמסרו לנו במצות עשה כמו מעלות קבצירה שב'
וכשרת בחיים ובמעלות תלמוד תורה שב' ודברת בם ומעלו לכת בדרכי השם שזוהלכת
בדרכיו ומעלות שלמות הבטחון של תמים תהיה עם ה' אלוקיך' ומעלות התבונן בגדלת
השם של וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים' ורוד אמר ה' משמים השקיף

על בני אדם לראות היש משכיל דורש את אלוקים ומעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם
 שזוכרת את כל הדרך וביודעת עם לכתב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' לך מוסרך
 ודוד אמר ויתבוננו חסדי ה' וכל כי חסדך כנגד עיני ומעלו הקדוש את ותקדשתם והייתם
 קדושים ומעלות העבודה את אונת תעבוד ומעלות היראה את ה' לך תירא ומעלות
 האהבה את ואהבת את ה' לך ומעלות הדבקות את ובו תדבק לכל אחת ממנה כמה
 מדריגות כאשר יתבאר בעה' ובעבור המעלות האלה כבירא האדם את כל הנקרא באמי
 טקור ולכבודי בראתי ומת תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועקר עסקו בדברים
 אשר נברא בעבורם וקנה כתבאר בתורה עונש בטול המצוה את ארור אשר לא יקים את
 דברי התורה לעשות אותם אמר לעשות אותם יורה כי זה נאמר על בטול מעשה המצות
 ודע כי כתחייב הנברא להיות נאמן ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אלוניו וקפועל
 הבאמן יהיה מקור במלאכתו וישגיח על מלאכת הפועלים חביריו ועיניו על דרכיהם
 לראות אם באמונם הם עושי וזיהרים ויודעים את המעשה אשר יעשו כי חפצו ורצונו אשר
 תעשה מלאכת אלוניו בלא רמיה על כן יחזיק על ידי ענאי המלאכה ואזל בספרי ארור
 אשר לא יקי אדם שלמד ושנה ולמד לאחריו וקיים את התורה יש בידו כח להחזיק ידי העוסק
 בתורה ובמצות ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים ומן המצות החמורות שלא
 לזון בערכאות של גוים את ואלה המצוות אשר תשים לפניך לפניך ולא לפני גוים
 ופושעים יכשלו בהן וכבר הקדמנו לדבר על דרכי מות הנמצאי בעבירי הזאת ועל בטול
 מורא אב ואם שהיא מצות עשה את ארור מקלה אביו ואמו ענין מקלה אמזלזל בכבודם
 ומפר מוראם כמו אזל איש אמו ואביו תיראו או זהו מורא לא ישה במקומו ולא סותר
 את דבריו ולא מכריעו ומצות תפילין ומצות מזוזה ומצות עשה הם והנם בכלל קבלת
 מלהבות שמים כי על כן נכתבו בפרשת שמע ישראל וכל להתבונן מזה על עונש המבטל
 המצות האלה כי הוא אומר עול מנתק מוסרות וכבר הקדמנו לדבר על מצות האלה ועל
 מצו ציזית אמ' זל בספרי שהציזית מוספת קדוש את למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי
 והייתם קדושים לאלוקים וגם כי אין מצות ציזית זולתי על מי שיש לו בגד אשר לו ארבע
 כנפות ואם אין לו בגד כזה אינו חייב לקמתו אף גם זאת אמרו זל כי עונש יענש לעתו
 בצרה על דבר אשר לא חמד בלכתו יופי המצו נאכרה לבעבור סבב פני דבר חיובה עליו
 ולקחת לו בגד איש לו ארבע כנפות לעשות לו ציזית על כפיו ודע כי הירא את דבר ה'
 יחמיר וידקדק וישים נפשו על מצוה קלה כמו על החמורה כי לא יבינו לאשר המצו
 הזאת קלה לעומת החמורה אך יבינו לגדלת המזהיר עליה ית' ופקח עיניך היטב לראות
 כי העיקר הנכבד הזה כתבאר בתורה כי נכתב על מצו הקימה מפני השיבה כמו שנכתב
 על מצות מורא אביו ואמו ושמירת השבת אבי ה' ורבות מן המצות אשר הרבה מן העם
 הנמצאים בדור קצרי יד מעשותם הבאנום אל מקום זה נוסד לכל אחד בספר הזה קחם

נא חליך עבדס על לוח לבך
 לאו שנתק לעשה אזל לאו שנתק לעשה אין לוקין
 עליו כבון לא תקח האם מעל הכנים שנתק לעשה

חמדרגה השלישית

שכל תשלח ואעפ"י שאין לוקין בידי ב"ד יש בהם שעבטן חמור ובעד עדי שמים משפטן
 נשא עד אחקים כגון הגזל של לא תגזול וכתק לעשה של והשיב את הגזלה ואמ' לא תחתם
 גזר דינם של דור המבול לא על הגזל אלא על כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס ואעפ"י
 שהערוה חמורה מן הגזל מדת עונשי הגזל להקריב יו' אידו ולהחיש עתידות לו' עוד אמ'
 שאם מלאה מעוננו אין מקטרב בכלן כמו הגזל ואמ' אלמה עקל אצרו המרמה והאונאה
 פועל אצרו' בלאן עקר הכל נדף מבקשי מות' פי' אצרות המרמה והאונאה הכל נדף הם
 כי אחריתם לכליטן ועורם ברשותו צוררים הם לו ומבקשים נפש בעליהם ומסב'י' למונתו
 וכענין שאמר חכיקן עקוהי בוכה ביותו דק' כי אין מקיר תזעק וגזל העני חייבין עליו
 מיתה בידי שמים אלא תגזול דל' כי דל הוא ולא תדכא עני בשער כי ה'יריב ריבס וקבע
 את קובעיהם נפש' פי' א' תגזול דל' בעבור שהוא דל ואין עזרו לו ולא תדכא עני בשער
 בהכלמה ובבזיון' בשער כלו' ברבים וכענין של מה לכה תדכאו עמי ופני עניים תטחוני
 כי ה'יריב ריבס אחר שאין להם סומך ומי שיטעון ויריב ריבס וקבע את קובעיהם נפש
 אחרי שהבאת אליו עקת הדל לא יקח ממנו תחת הגזלה אשר גזלת אבל ישל אלה
 נפשך' וכל כי מה תקות חקך כי יבצע כי ישל אה נפשו' וכל כן ארמות כל בוצע בצע את נפש
 בעליו יקחי ומי שיציעק ויצער אלמנה ויתום בין בגזל בין בעסק בין בהכלמה וכל מיני
 הצער חייב מית' בידי שמי' וכן קדייטין איש בידם להזיל גזול מיד עשק ויתום לא ישפוטו
 משפט מות להם' של כל אלמנה ויתום לא תענון' אם ענה תענה אותו כי אם עק יצעק
 שמוע אשמע צעקתו וחרה אפי' והרבתי' פי' והיו נשים למנות כנגד עניו האלמנה וביבס
 יתומים כנגד עניו היתום מדה כנגד מדה' והמצער כל איש מישראל אעפ"י שלא נכתב בו
 העונשין הלא עובר בלא תעשה של לא תגנו איש את עמיתו ואזל באונאת דברים ההתוב
 מדבר והוא מענין הצער והמצוק מלשון והאלתי את מונכך את בשרם ואזל כל השערים
 נכעלו חוץ מצערי אונאה ובמקום שדבר הכתו' באונאת ממונן הזכיר שם מקח וממכר של
 וכי תמכרו א' תנונו ואמרו גדול אונאת דברי' מאונאת ממונן שזה בגופו וזה בממונו זו כאל'
 בה ויראת מלאקין וזו לא באמה ויראת והנשך והרביית' בהן לא תעשה של א' תקח מאתו
 נשך ותרביית וכתק לעשה של וחי אחיד עמך' פי' אם לקחת מאתו נשך ותרביית האב תשיבם
 לאחיד למען יחיה עמך' ועכשיו חמור מאד כל זמן שלא תקן המעט שאינו בא לתחיית
 המתי' של בנשך כתו' ותרביית לקח וחי לא יחיה' ופי' זל' על ענין תחיית המתי' כי אין הנותן
 כשפו בנשך ותרביית חייב מיתה' ואמרו זל' כי מי שיש בידו עון הרביית אין מלאך מליץ
 עליו זכות וזהו של וחי בלשון אלה ותמיהה' היא מליץ שיאמר כי דתנו לקחות כלם יענו
 ויאמרו לא יחיה "

חמדרנה הרביעית

לאו שאין בו מעשה אזל לאו שאין בו מעשה אין
 אין לוקין עליו ומפורש בדבריהם זל' כי לאו שאין
 בו מעשה חמור מן הלאו שנתק לעשה ויש באזהרו לאו שאין בו מעשה אזהרו' תלוי' בלב
 ומקן בלשון ומקן בקפיצת יד והמכע מן המעשה וכן יש עבירות שאין בהן מעשה תלויות
 בהוש השמע ובחוש הראות וראינו רבים מבני אדם שכתים רבות מקם ויש אשר יודעו

ואיכס כזהרים בהם מפני שאינן תלויו במעשה כי העבירו התלויות במעשה כמו אכילת
 וחלב והדס והגבלה והטרפה אינן קרוב להכשל בהן כמו העבירו הכעשו במחשבת
 ובלשון ובשבת מן המעשה על כן ראינו לזכור מקצתם להזכיר ולהזכיר אשר לא ידע
 להזכיר ולא באנו להאריך בהם וזלתי לרמוז עליהן להיות לזכרון לשבי פשע

מין האזהרות התלויות בלב

השומר לך פן תשכח את ה' אלוקיך
 ואמרזו זל כג מקום זל השמר פן

ואל הרי זה לא תעשה הזוהרנו כזה לזכור אתהשם ית' בכל עת וחייב האדם להשתדל
 לקנות לכפשו תמיד הנהגות המחויבו מן הזכירה כמו היראה והנכיבו וקטו המחשבו
 וטכסים הנודות כי זרע הקדש ושיגו כל הנהגה כאלה והמעטירה בעליה מזכירת השם ית'
 כמו ש' בה' יצדקו ויתקללו כל זרע ישראל' השומר לך ושומר בפשך מאד פן תשכח את
 הדברים אשר ראו עיניך' ואמרזו זל כל השוכח דבר מתלמודו עובר בשני נאון יבול
 תקפה עליו משכתי תל' ופן יסורו מלבבך לא דבר הכתוב לא במי שסירס מלבדו על ידי
 שהוא בטל מן התור ואינו קובץ בה תמיד' א' תאמר בלבבך בהדף ה' א' קיך אותם מלפניך
 לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת לא בצדקתך וכיושר נבבך' הזוהרנו
 בזה שלא נדמה בכפשו כי הצלחתינו בצדקתינו ויושר לבבנו אבל נאמין וכדעש
 לבבנו כי הצלחתינו מחדש עליון ורב טובו וכענין שאמר יעקב אבינו עה' קטנתי מכל
 ההסדים ומכל האמת' לא נתנו את ה' אלוקיכם' הזוהרנו בזה שלא יאמר אדם חסקה נא
 בעבודתי הצדק היצליח השם דרכי ואבחן בכשרון המעשה אם כסף וזהב ירבה לי ואיז
 הטוב לא כמזל רפיון ידיים אם עמלו בחכמה וכדעת וכשרון ולא זלחה דרכו בענין
 קנין כספו וכשה טובת חפזי הנוף ואמרזו זל כי במוצות המעשרות בלבד הותרה הבחיכה
 ש' הביאו את המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחננוי כח' הזאת ואמר אלמה עה'
 כבד את ה' מהנוך ומראשית כל תבואתך וימלא חסמך שבע' מוסר ה' בני אל תמאס ולא
 תקוץ בתוכחתו' פירוש אם לא יהיה לך כן להמלא חסמך שבע בתתך מהנוך ומראשית
 כל תבואתך לעבודת הצדקה אבל יאחזק ימי עוני אל תמאס מוסר ה' ודע כי גם זה
 לטובתך כי את אשר יאהב ה' יוכיח להטיב באחריתו להיו' תמורת שכר העולם הזה ותחת
 כבודו שכר אמת וקטוב הצפון העומד לעד לעולם' כי תאמר בלבבך רבים הגוים הלא
 ממני איכה אוכל להורישם לא תירא מהם' כי תצא למלחמה וראית סוס ורכב עם רב
 ממוך לא תירא מהם' הזוהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרוב' תהיה ישעת ה' בלבבו
 ויבטח עליה כענין ש' אך קרוב ליריאו ישעו' וכפן כתוב מי את ותראי מאכוש ימות'
 לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלוקים הוא' הזוהרנו בזה להאמין שלא יקרנו כזק מוזר
 ומשפט הצדק כאשר לא נכיר בו פני כמו שאמרזו זל אלנוי מוצה אינן כזקין לא בהליכותן
 ולא בחזרתן וזהו פי' כי המשפט לאלוקים הוא שלא יבואכם כזק בשכתי' לבלתי רוס לבבו
 מאמיני' ולא ירוס לבבו הזוהרנו בזה להסיר מכפשו מדת הגאונה ולא יתבאק הגדול על
 הקטן ואפילו המלך לא ירוס לבבו מאמיני וכי ישתרר עליהם בש השתרר בהנהגותיו אך
 היה יהיה שפל רוח וקבאונה מן העבירו החמורות המאבדות ומכלות הכפש ש' תועבת

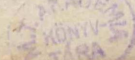
ה כל בכה לב' ומק ויעיל קנין כספו ורוב עשרו ובני ברומיו והנה אחרי כי נתעב
ובאלה בבהי תפארת גדולתי עמוקים משאל' ואל יתהלל חכם זולתי בעבודת ה'
וביראתו והבטחון בו ובאהבתו והדבקות בו שכל הוא תהלתך והוא חלקיך. וכל יתהלל
חכם בחכמתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי " נתון תתן לנו ולא ידע
לבבך בתתך לנו הוזהרנו בזה לחקור מנפשנו נרות העין ולהיותנו טובי עין כענין
שנ טוב עין הוא יבורך' ולא די במתנת קיד עד אשר נטע בכפשותינו מדת הנדיבות על
כן הזהיר ואמר ולא ידע לבבך אחר אמר נתון תתן לנו לא תאמן את לבבך ולא תקפון
את ירך' הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מדת האכזריות ולנטוע בה נטעי נעמיים' הם
הרחמים והחסדים הנאמנים' כמו שכתוב והלכת בדרכיו ובעבור כי מן האפשר שלא
יקפון את ידו ויתן את עני ולא מדרך רחמנות כענין שנ נרחמי דשעים אכזרי על
כן כתוב לא תאמן את לבבך. ועונש האכזריות רע ומר כאשר יתבאר בשער האכזריו'
בעזרת האל' ואמ' זל ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמין
עליו מן השמים' וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים' לא תחוס
עיניך עליו ולא תחמול ולא תבסה עליו' הוזהרנו בזה שלא לחמול ולרחם על המחטאים
והמכשילים בני אדם' ואמ' זל כל הנעשה רחמני על האכזרים לטוף נעשה אכזרי על
הרחמנים' לא תקום ולא תטור את בני עמך אמרו זל אי זו היא בקימה אמר לנו
האילני קרדומך אמר לנו איני משאילך כדרך שלא השאלתני את שלך' אי זו היא כטירה
אמר לנו הריני משאילך ואיני כמותך שלא השאלתני' ואין העונש בזה על הדבור אלא
על כטירת הלב' ואמרו זל כי אזהרות הנטירה על דבר שבממון' אבל על דברי באוק
ובזו ודרישת רעה מותר לשום הדברים על לבנו ואזל על זה כל תלמיד חכם שאינו נוקם
ונטור בכחש אינו תלמיד חכם' אבל אם יבקשו ממנו מחילה יעביר על מצותיו' לא
תשנא את אחיך בלבבך' הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מדת השנאה והיא מדה מעוללת
פשעים רבים ומסכבת כמה עלילות נשחיתת כמו לשון הרע שקול כנגד חייבי
מיתנות בית דין כאשר יתבאר' וכמו דרישת רעה והשמחה לאד' וברמת נזקים לחברים
והליכת רכיל ונקימה ונטור' מאכזרת טובה הרבה מן הכפש כאשר יתבאר בשער השנאה
וראה עד היכן הגיע עונש השנאה כי אמרו זל בית שני שקיו עוסקים בתורה ומעשים
טובים מפני מה חרב מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם' ונשמרת מכל דבר רעפי זל
שלא יהרהר אדם ביום ויבא לירי גומאם בליה ואעפ" שאינו מהרהר כדי לעשו ודבר
קלומד מענינו שכתוב אחריו וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה' ולא
תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא לחשב לעשו עבירה ועל כל דבר
פשע וחטא כענין שנ מחשב להרע ושלל להרהר בדברי המינין פן יכשל וימשך אחרים
ואשר ישיב אל לבו כי הש" בוחן לב וחוקר כליות איך יעשו פניו לטמא לבו לדבר בליעל
יזק בו ואמר שלמה עק' זמת חללת הטאת ענד אמר שם הנה שנת גושבע תועבת כפשו
לב חורש מחשבות און' לא תשא שמוע שוא הוזהרנו בזה שלא לקבל לשון הרע וכמו שאמר
התרבנס לא תקבל שמוע לשקר' לא תחמוד בית רעך' לא תאנה בית רעך הוזהרנו בזה

שלא לתעבול עליו ברצע לקחת שדה וכרם וכל אשר לרענוגם כי נתן מוכרם והזקרו
 על מחשבת הדבר קרע הזה שלא נסכים במחשבתנו לעשותו אבל תחמוד ואם יכסוף אדם
 שימכור לו חברו שדה או כרם או אחד מחפציו ולא יא את נפשו למכרו ואם יפרע בו ברוב
 דברי תחנוני יבוא להשיב פניו ואסור לפגור בו כי זה פגון הכרח ואונס והחומר לקחת כל
 חפץ הוא איש נכבד שאם ישאל אור פניו לא יפילן אסור לשאול מעם רעהו מקח או
 מתת בלתי אס ידע כי נתן יתן לו בפש חפצה ולא ירע לבבו בתת לו "

מן האחרות חתלויות בלשון

מחניך קדוש ולא יראה כך ערות דבר אמרו רבותינו ז"ל כי בכלל האזקרה הזאת כי
 בהגותינו בתורת ה' ית' ונדברנו בתפל' לפניו יהיה מחננו קדוש ולא יראה בנו ערות דבר
 לכן נצטוונו בזה להזכיר שם שמים בקדושה ולעשות בדברי תורה ותפלה בקדושה ושלא
 להזכיר שם שמים ודברי תורה אם הוא ערום או אם יש שם אדם כגדו וכך הזהרנו איהם
 המקום נקי כמו ש' והסרת שם ושבת וכסית את צאתך וכס' כי הוא המזוהר שלא להזכיר
 שם שמים אם אין ידיו נקיות ואם נגעו ידיו בדבר הנמאם עליו ירחם וכענין שנאמר
 ארחץ בכקוץ כפי ובלכתו בדרך והוא משתפק אם הדרך נקי אל יזכיר שם שמים ואל
 ידבר בדברי תורה ואם יש דבר שאינו נקי לאחריו כגון צואה או כבלה או מי משרה צריך
 שירחיק ד' אמות ממקום שבלה הריח ולפניו כמלא עיניו והזקירות בזה מדרכי יראת
 שמים ש' ליראי ה' ולחושבי שמו ואמרו ז"ל כי דבר ה' בזה זה המדבר דברי תורה במבואות
 המטונפות ואמרו ז"ל יהב חכמתא לחכימין מפני כי החכמים מכבדין את התורה
 ועוסקין בה בקדושה ואלו כתבה לטפשים היו מדבריין בדברי תורה במבואות המטונפות
 ויש באזהרות התלויות בלשון עליהן כי כן אמר ז"ל כל האזהרות שבתורה לאו שאין בו
 מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומקלל את חברו בשם והשבעה לשוא אעפ"י שאין בה
 מיתת בית דין ענשה חמור בידי שמים יותר מהרבה עבירו איש בהן מיתת כ"ד כי הנשבע
 לשקר מחלל את השם ש' ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם ה' חלקיק" וחלול השם
 ענשו למעלה מכל העבירות ולא נכתב כן על חמת מן העבירות אלא על השבעה לשקר
 ועל ע" כי מזרעו נתן למולך למען טמא את מקדשי ולא חלל את שם קדשי" וכ' באזהרות
 ע" לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אכבי ה' חלקיק אל קבא" ד"ל כי לא יסלח עון ע" על
 דרך סליחתו לשאר עבירות כענין שכתוב אי לזאת אסלח לך בבית עזבנו וישבע בלא
 חלקים וכן כתוב באזהרות השבעה לשקר כי לא ינקה ה' את אשר ישא שמו לשוא

וככתבה אזהרת השבעה לשקר אחר אזהרת עבודה זרה יען וישען כי
 השבעה לשקר נמצא בכנפיה עון חלול השם יתברך ואמרו רבותינו ז"ל בענין
 מה שכתוב רש ועושר אל תתן לי וגו' מן אשבע וכחשתי ואמרתי גוי ה' ופן אורש וגכתי
 ותפשתי שם חלקי הזכיה קשה מן הראשונה ש' ואתם בתי ישראל איש בלוליו לבו עבודו
 אחר אם אינכם שומעים ל' ואת שם קדשי לא תחללו עוד ד"ל כי ענש הנשבע לשקר בכ"ד
 חמור מענש העובד ע" בהסתר מפני חלול השם ואמרו ז"ל על כל עבירו שבתורה כפרעון

מומנו וממשפחתו וכאן מומנו ומכל העולם ואם חייבו בך את האדם להשבע שבועה וקרא
 יודע אשר פיו דבר שוא חסור לקבל עליו השבועה לאמר חכמי השבע למען הפחיד את
 חבירו אעפ"י שאין לו בלבבו להשבע שחל לא תשא ויש בכלל הממשע לא תקבל לשבע
 לשוא וכן אמרו ז"ל במכילתי ותרבומו לא תשא אע"פ שחל לא תקבל ואסור להשבע חנם
 אעפ"י שהגזכר שבע על אמת שבאמר לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא ותרבומו לומבא וכן
 המשכב להשביע את חברו חנם גדול עונו כגון שהיה לו חבירו חייב מנה ויכפל
 על תביעתו למען יזה קו הדין על הגוראתו למקצת להשבע שבועת התורה או שתובע את
 חבירו על חנם אשר לא ידע ישאלהו וימשיכו שבועת קסת ואמרו רבותינו כי זה האיש
 נקרא גנב שגנב דעת הריות ועליו נאמ' הוצאתיה נאם ה' ובהה חל בית הגנב וחל בית
 הכה"כ בשמי לשקר ולנכח בתוך ביתו ובלתו ואת עציו ואת אבניו ומי שהוא יודע שאם
 ישבע יחשדוהו כפי אדם על שבועתו מפני אמת לאמת יש לו להמנע ולחשוך כפשו מן
 השבועה לכבוד שמים גם כי האמת אמתו חלקים לא תקבל ונשיא בעמך לא תאור לא
 תקבל חרש הגזרנו בזה שלא לקבל איש מישראל בשם ולא באחד מכל הכנעין ומה
 שהזכר בתורה חלקים לא תקבל ונשיא וחרש כי בא להזכיר שלא לקבל השופט כאשר
 ירשיעו בדין ולא את הנשיא כאשר יענוש אותו לשלחו ביד פשעו והוצרך להזכיר החרש
 מן תאמר אין עונש בקללתו אחרי אשר איבנו שומע ולא ישיגהו צער על קללתו ובסוף
 פרשת המשפטים נכתב חלקים לא תקבל לאמר שלא תקבל השופט את המשפטים האלה
 אבל השופט אשר לא כדת אמתו תקבל ואמרו רבותי המקבל את חברו או את עצמו בשם
 לזקק וענאו בידי שמים רב מאד שבאמ' אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת
 ליראה את השם הנכבד והגורא את ה' לקיך והפלא ה' את מכותך וגו' ופי' ז"ל ענין הפסוק
 הזה על מי שמקבל את חבירו או את עצמו בשם' ואסור לאדם שיאמר כן וישיעו השם
 כאשר הדבר הזה דבר אמת והנה הוא כזב כי הנה קבל את עצמו בשם שמכלל הן אתה
 שומע לאו' יין ושכר אל תשת וגו' ולא הורות את בני ישראל ולא הבריל בין הקדש ובין
 החול' אמרו ז"ל השותה רביעית יין שאינו מוגז במים אל יורה ואם אתה יותר מרביעית
 אעפ"י שמוגז אל יורה' לא תנוגז איש את עמיתו' באונאת דברים הכתוב מדבר כאשר
 הקדימו למעלה ואמרו רבותינו היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים
 היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך וקרא שב' גבר לא תנוה ולא תלחצנו לא תנוה
 בדברים ולא תלחצנו בממוני' ובכמה מקומות הזהירה התורה על אונאת הגר מפני אשר
 שכח עמו ובית אביו ובא לחסות תחת כנפי השכינה כענין ש' ותעזבי אביך ואמך וארץ
 מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת וכו' ותהי משכרתך שלמה מעם ה' חלקי ישראל אשר
 באת לחשו' תחת כנפיו' משל לזכי שבא לעדר נאם ירבץ עם האץ ירעה וחמל עליו בעל
 העדר כי עוב כר נרחב ויעמוד במקום צר' לא תהיה אחרי רבים לדעות' הגזרנו בזה
 שלא לחזק ידי עוברי עבירה בדברים ושלא להתחבר אל המשכמים אל העול וכענין
 שבאמר לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר' ואסור להתחבר אל הרשע
 שגסקי העולם שבאמר בהתחברך לרשע פרץ ה' את מעשיך' נאפילו לדבר מנה
 אסור להתחבר לרשע שבאמר אל תקנא באיש חמא ואל תבחר ה

בכל דרכיו ואמרנו זל באבות אל ר' נתן לשתיו חבר לרשע אפי' לדבר מצוה ורבו דרכי
מות הנמצאים בחברת הרשעים וכבר גלינו על העין קוה וכבוד עשאו' ולפני עיר לא
תתן מכשול' הוזהרנו בזל שלא להקרות את בני ישראל אשר לא כד' ושלל בהלכה'
ואמרנו זל הוה מתנון ברין וכמקרי לב להבין ולהקרות לא יצילו את נפסם מתת מכשול'
לפני עיר ומשאתם כבדה מאד' כמו שז' לא ידעו ולא יבינו בחסדך יתהלכו וימוטו כל
מוקדי ארץ' ועוד אמרו הוי זקיר בתלמוד שגבת תלמוד עולה זדון' ואמרנו כי רבים
חללים הפילה זה תלמיד שלא הביע לתורה ומורה' ועצומי' כל הנוביה זה תלמיד שהביע
לתורה ואינו מורה' עוד הוזהרנו מן המקרא הזה להשיא עינה הגובת לאשר יועץ
עמנו ולא להכזיבו בעצם נבערה' ולא ייעץ את חברו לפי דרכו' וחייב אדם לחשוב
מחשבו' להעלות כר עיני' הגומות ומתקנות לחברו וזה אחד מעקרי דרכי גמילות חסדים
שז' שמן וקטורת שמח לב ומתק רעהו מעצת נפס' לא תלך רכיל בעמך' אמרו זל כי
בכלל האזהרה הזאת שלא להזיף אס רע על איש מכבי עמנו' ועשו חמור בידי שמים
כאשר יתבאר במדרגת חייבי מיתת' עוד אמרו זל לא תלך רכיל בעמך אזורה לדיין
זל איהא רך לזהוקסא לזה" ושם אלקים אחרים לא תזכירו' לא יאמר אדם לחברו
שמור לי אצל עב' פלג' לא תחכם פירשו רבותינו לא תתן להם חן שאסור לאדם שיאמר
כמה נאה גוי זה' עוד פירשו שלא תתן בעיניך חנם לנתן להם מתנת חנם" ולא יהיה
בקרן וכעתו אמרו רבותינו כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה
בקרן וכעתו מותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת שז' ולי אבי עבדך ולזדונך
הכחן וגו' מימי שאינו מחזיק במחלוקת על המיתצבים על דרך לא טוב ומושבי העין קרי
הוא נעשו מפשעים לכל חטאתם ועובר בלאו שז' ולא תשא עליו חטאו' וז' מימי הבבועה
חטאת ישראל שם עמדו לא תשיגם בבבועה מלחמה על בני עגלה' פי' אס שם עמדו הדור
הזה לא השיגה אותם בבבועה מלחמה לבער הרע כאשר השיגה מלחמה לבני הדור הקודם
שם עמדו כמו אס שם עמדו וכן ועוב את אביי' ואם עוב זל מן העתה היא חטאתם אכן
הם היו טובים מאלה כי נקהלו ועמוד כל נפסם לבער הרע וז' אורו מרוז אמר מלאך ה'
אורו אורו יושביה כי לא באו לעזרת ה' בבבורים וז' לא תגורו מפני איש' וכל מי שקרא
לשם יתימסור נפשו על קדושת השם שז' מי לה' אלי ויאשפו אליו כל בני לוי וז' וירא פנחם
גבו' ויקח רומח בידו וחוכה על כל ירא אף כי אהב טהור לב להעיר קנאה כי יראם'
וקנה יד שרים ושגנים במעל' ואמרנו רבותינו כל פרצה שאיכה מן הגדולים איכה פרצה
שז' ניד השמים והשגנים היתה במעל הזה ראשונה' ובאחיכס בני ישראל איש באחינו לא
תדרסו בו בפרך' לא ישתעבד אדם בחבירו ואם אימתו עליהם או שקם בנושם להחל
דברו לא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה לא לרצונם ותועלתם ואפי' להחם נפחת מים
או לבאת בשליחתו אל רחוב העיר לקנות עד בכר לחם' אבל אדם שאינו נוהג בשורה
מותר לצונו לבל אשר יחפזן' לא תחללו את שם קדשי זה מחייבי ברתות כאשר יתבאר
ודע כי ההפסד והאבדן המצוי בכפשות המון העם הלא הוא על שפת לשון כי הם
מזכירים שם שמים לבטלה וגם מזכירים מבלי מורא ועל ענין זה פירשו זל מה שכתוב

ישראל לא ידע' גם אינם מודקדקים בכקיות המקום וכקיון כפי ש' וחכמי ישראל היו
מנדים ומשמתים המוציא שם שמים כבטל וקיו חושדים אותו על השבעה ואמרו השומע
מחברו שמזכיר שם שמים לבעלה צריך לדנותו ואם לא נדוהו הוא עצמו יקא כבודו ועל
דברת בני האדם שאינם נזהרים בלשונם בכבוד ת"ח בין בפניהם בין שלא בפניהם
בעשים אפי' יקורוהם שאין להם חלק לעולם הבא' וכן אכרץ ארבע כתות הלז הוא
בחטאת פיימו דבר שתימו הכל כמו שיתבאר בעשר הזה על כן כתוב מות וחיים ביד
לאון' וקתבונן וראה עין הלשון וכבוד פשע כי המקלל אביו ואמו ענשו חמור מן
המכה' כי המשפט המקלל בסקינה שהיא החמורה במיתות בית דין' והמכה משפטו
בחנק' וגם רבים נוקשים ונלכדים בחללם החואים הכבדים חוש הראות חוש השמע וכ'
על חוש הראות לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' הוזהרנו בזה שלא יסתכל אדם
באשת איש ובשאר ערויות פן יוקשם ומן העבירות התלויות בחוש הראות רוס עינים כי
הוא מעלל מן הבאוא שכל גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל ומדברי רבותינו על חוש
השמע' ישמיע אדם לחזנו דברים בטלים שהן נטות תחלה לאיברים' ועל המאזין לכל
פה דובר בכלה נאמר שוחה עמוקה פי זרות ישייתו לב לכל זה יראי לקים ובעלי תשובה
לקייל את פשעם מיד להכה' וכבר הקדמנו לך דברים נכבדים בעינין הזה בעשרי בדרי
הזסירות' מן האזרות התלויות בקפיצת יד והמנע מן המעשה לא תקפון את ידך
מאחיך האביון' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת
השמיטה ורעם עיבך באחיך האביון ולא תתן לנו' למדנו מזה כי הנמנע מלהלוות לעני
עובר בשני לאוין שהם השמר פן' ואם לעת אשר קרבה שנת השבע הוזהרנו שלא נחל
מלהלוות מיראת דבר השמיטה' אף כי בזמן שלא יפסיד חובו כי יגדל חטא הקופץ ידו
מלהלוות' ועל גודל העון קרא חכמי' מחשבת צר העין מלהלוות דבר בליעל ואמ' זל כל
המעלים עיביו מן הזדקה כאלו עובר עם כתוב כאן פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וזה
כתוב יצאו אנשים בני בליעל מקרבך' ואמרו זל כי נקרא צר העין בליעל' וכן כתוב
אל איש הבליעל הזה אל בכל על שהיה צר עין שאמר לעבדי דוד ולקחתי את לחמי ואת
מימי ואת טבח דיוגו ואמרו זל בגודל המלוא לעני יותר מן העושה זדקה' לא תבישוק את
רעך ואמר דוד עה' לוק רשע ולא ישלם' ולא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ביומו תתן
שכרו ולא תבא עליו השמש' ואמרו רבותינו שכיר יוס גובה כל היום וכל הלילה' שכיר
לילה גובה כל הלילה וכל קצם אחד שכר הבקמה ואחד שכר האדם ואחד שכר הכלים
עובר עליהן על כל תלין' קבלנות עובר עליו על כל תלין' לא תלין נבלתי על העין'
המליץ את מתו עובר בלאו זולתי אם הלימו לכבודו' לא תוכל להיעלם' הוזהרנו בזה
שלא להתרשל מהשלת מומן חברנו בין מטלטלין בין קרקעות כמו שאמ' זל כן תבישה לכל
אבדת אחיך לרבו אבדת קרקע' כגון אם היו מים שוטפין ובאים שם חייב לבדור בפניהם
אף כי הוזהרנו להשתדל בהשלת חברנו ולשית עצות לעזרתם בעת צרתם וכן כתוב ולא
תעמוד על דם רעך' ואמר שלמה עה' התרפית ביום צרה צר חכמי' פי' אם יש לך כח
לקייל בעשה או בהשתלבות ואתה מראה את נפשך שאין כך יכולת וכח יקצר כחך מדק

בגדר מדה וכו' אחרינו כי תאמר קן לא ידענו זה הלא תוכן לבנות הוא ידע וכו' בפסוק הוא
 הכין והאיב לאדם כפעלנו הנה המביעה מן הקשלה ושיית עשו על העזר הקבכה יחשבה לו
 כפעלנו וטוב וככין מאד להיות בכל עיר ועיר מתגדבים בעם מן המעבינים להיו ככונני
 ומזומנים לכל דבר הלה בהיות איש או אשה מישראל ארניים בצער והנה כתחייבנו לטרוח
 בצור אחינו או שיו הכדחים להיות עמנו עד דרוש אחינו אותי עתה מה לעשו יקר וגדולה
 לבעלים וכן כתו ועביים מרודים תביא ביתי הוכח תוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא
 הזוהרנו בזה שלא נשא חטא בחטאת חברנו בהמבענו מהוכיח אותם ואם איש אחד יחטא
 בהבלות כבלות חטאו כל העדה יענשו עליו אם לא יוכיחוהו בשבט מוסרם וכן כתו הלא
 עכץ בן זרח מעל בחרם ועל כל ישראל היה קסף והוא איש אחד לא גוע בעוננו וכו' והגבלנו
 לנו ולכינונו עד עולם ואפי' אומות העולם אמרו וכדעה בשלמי הרעה הזאת אף כי ישראל
 שהם ערבים זה בזה ולהכיל מכף העונש הזה ככון הדבר לבחור אנשי אמת ולחזות מכל
 העם אנשי חיל לתת אותם ראשי האבא על כל שוק ומגרש משכנותם להצביח על אביהם
 ולהוכיח על כל דבר פשע ולבער הרע כי תדור נדר לה אל קיך לא תאחר לשלמו הנה יש
 עונש באיחור הכדרים והצדקות אעפי' שמאלס אותם אחרי כן ואם נדר אדם לתת צדקה
 לבעיים חייב לשלם אותו מיד ואם מדרך השכחה יארע לנו איחור הכדרי' אף גם זאת ענוש
 יענש כי אחרי שהוא יודע שאשכחה מצויה באדם היה לנו לזכור נדריו ולהשלמתם על לב
 תמיד לבלתי ישכחם כענין שב' מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר' על כן ענש
 חמור על פשיעתו שב' אל תן את פיך לחטוא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי צבחה
 היא למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשה ידיך פי' אל תתן את פיך לחטוא וגו'
 למה תדור אם אינך זקיר בכדריך ותביא עליך אשם וכבר הקדמנו לבאר המקרא הזה
 בשערי גררי הזירות ואמרו ז'ל בעון נדרים בניס מתים שב' וחבל מעשה ידיך עוד
 יתפרש המקרא הזה על ענין לשון הרע כי יענש על הפשיע' בו אעפי' שלא נתכוון לבנות
 חבירו והנה כצטוינו שלא לנדור נדרים שב' וכי תחל לנדור לא יהיה בך חטא' ורבו דרשו
 מזה אם תדור יהי' בך חטא כי הנדרים מכשול לפני הנודר פן יחל דברו או יאחר לשלם
 אבל צדיק חונן ונותן מב' לתי שידר זולתי באשר יקרא מן המצר כי אז ידר נדר כענין
 שכתוב וידר יעקב נדר לאמר וגו' וכן בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל ידור נדרים
 לחזק ידים רפות "

המדרגה החמישית

לאו שיש בו מעשה' אמרו רבו' ז'ל לאו שיש בו
 מעשה לוקין עליו והמלקות ארבעים חסר אחתי
 ואמרו ז'ל מלקות תחת מיתה עומדת ואמרו מי שלקה ושנה כוכסין אותו לכפה וחוברה על
 המוכיחים לחפש דרכי העם ולחקור ולדעת במוה יכשלו ולהקירם כי יש אזהרות רבות
 אעפי' שהם שומרים מקצת האזהרה מבטלים הם מקצתם כגון איסור מלאכה בשבת שהם
 שומרים שבת מחללו ברוב ויש מלאכות שאין מקצת העם נוהרים בהם לפי שאינם ידועות
 אצלם ותלין אתם מאוגתם תחת אשר לא ילינו בקרב חכמי ותורה לא יבאז משיק' על כן

תנודת עברו ונענשו כמו שב יוחז רשע כל למד צדק ויש פושעים יכשלו הם כי לא הורגלו
בנעוריהם בית אביהם להוקר בהם ונחלו אבות ולא ישמעו לקול מורים ואלה עושים
בזדון וכן כל העם נזקרו מרש הנפש ומרש התמוי ומקצתם אינם נזקרו בהכשר הקוליהם
לקוציא הכשר מידי דמו כמשפט וכהנה הנה רבות מאד מבלי הדעת ואין תוכחת וזאין
חזק יפרע עם ויש אזקרו שאין מקצת ההמון אמרים עקר האזקרו כמו החבלה וההכאה
שהמכה את חברו עובר בשני לאוין שכ' ארבעי יכנו לא יוסיף פן יוסיף ורבים עוברי על
הלאוין האל בהכאת בנותיהם ואמר זל כל המרים יהו על חברו אעפ"י שלא הכהו נקרא
רשע שב יואמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא כה' לא תכה ואיוב אמר אם הניפותי
על יתום ידי ואמר זל רב הונא קנן יוד המכה אמ' נוריע רמה תשבר וכן בהשחתת הזקן
שכ' לא תשחית את פאת זקנך והטאים מכיחים חוט השער ועקרי פרקי הפאות לא נודע
מקומן אים והנם בניס מנחיתים בעיקר הפאה והקפת פאה הראש אשור' גם במספרים
כעין תערי' ויש אכזי' לא נשמרו מכבוד כל' אים שעטנו כי יתפרו בגדי צמר בחוט הפשתים
או יעשו מכבוד פשתים שפה לפי בגד הצמר " איש איש אל כל אחר בשרו לא תקרבו כל
קירוב בשר אשור' כגון הכניעה בידי אשת איש ופי' לגלות ערוה כי הקריבה מביאה לדי
גברוה וכי תאמר כל בכך איפה נמצא בכתו כי גדרה התורה גדר כי תאמר אשר אשרה
מבעוד ליד להיות גדר לעבירה נסיבך דבר הנה במנות הנמיר אשר עיקר כזירותו פן
ישת' וישכת מחוקק או יתעבו רוח זנוני' אוברו התורה מכל אשר יעשה מבפן היון וכל זה
לבדר הרחקה ממשטה היון וכן ארז' במדרש' ולפני עור לא תתן מכשול' אמ' רבו כי
הזקרונו בזה לבתי סבות אדם בנו הגדול פן תקיה לבן לפוקה ולמכשול לחטוא בלשונו
ולקלות אביו וכן הזקרונו בזה שלא לזמן כל מכשול עון לישראל וגם אל הנכרי שלא
יתן כוח יין לכזיר ואבר מן החי לבבי בח' גם לא ישיט אליו את אשר לו וכן אם בא הנכרי
לקנות מישראל לבונה או שערה'
שילוקו באחד מן הדברים שהזקרונו בני נח עליהם' לא תשחית את
נצח נדח עניו ברין' הזקרונו בזה שלא לכרות כל עץ מאכל גם לבנותיו מזר' כל
זמן שימצא מילכי סרק די ספקו וכן הזקרונו בזה שלא לפזר מומן לריק ואפילו שום
פרנסה ואמרנו רבותינו המקרע על מתו יותר מדאי לוקה וכש' המשבר כלים בחמתו בי
שתיים רעות עשה השחית מומן והשליט את כעסו להעבירו על דברי תורה כי מעתה
יש עמו מלחמת מיצר הכעס להעבירו על דתו כענין אכתוב ובעל חמה רב פשע
וכבר הקדמנו לך מה שכתוב שאמרנו זל אם ראית אדם שהוא משבר כלים בחמתו יחי
בעינוך כאלו עובר עבודה זרה שכן דרכו של יצר הרע היום אמר לו עשה כך ולמחר
אומר לך עבוד אלקים אחרים' ואמרנו זל לא יספך אדם מי בורו ואחרים זריבין לו
אף כי הזקרונו שלא להשחית הגוף במסירתו לסכנות או בהיגוף הגוף לבלעו חכם
בתעביות מתוך צער וכעסו או להתחבל על מתו אבל המתחונן והמתחבל על
עונותיו עליו באמר' דרכיו ראייתו וארש' אקו ואנחמסו ואש'לס

נחמיה לו ולא כלינו וכן אך את דמכם לבשותיכם אדרש ואמ' זל מיר כפשותיכם אדרש
 את דמכם' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל' הערלה נוסבת בחוזה לארץ ואסורה
 בהנאה וכל אשר יאסר בהנאה אסור לתתו במתנה לבני ועל כן הוצרך הכתוב להקדים לתת
 נבלה לככרי לקודיע כי מותרת היא בהנאה שנה' לא תאכלו כל נבלה לבר אשר כשעריך
 תתננה ואכלה' והנתן לככרי ערלה או חמץ בפסח או בשר שנתבשל בחלב לוקה וכן אם
 יתן מהן לפני כלב שמונותיו עליך ומצו הערל וכלאי הכרם בין בארץ בין בחוזה לשרוף
 אותם באש' ויאס' לבני ארץ ערלה אסור לישראל ללקוט ממנו פירות לצורך הגוי ואפי'
 בחנם לפי שהוא נקנה בזה שמחזיק לו הגוי טוב' וכן אסור לישראל להשאק' לככרי מיינו של
 ככרי עצמו בין בשכר בין בחנם' וכרם רביעי אסור בהנאה בלא פדיון אין פדיון אותו עד
 שיבאו פירותיו ולענות המעשר ואימתי עבד המעשרו משגברו פירותיהן כענין ששנו
 רזל מאימתי הפירו' חייבין במעשר' על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה' גיד הנשה
 אסור בהנאה ואסור לתתו לעבדו ושפחתו הככריים ואסור לשלוח ירך לבני וגיד הנשה
 בתוכה' ואסור ליתן גיד הנשה ושמונו לכלבו ולחתול שמונותיו עליו' לא תבגונו לא
 תכחשו ולא תסקרו' אמרו רבותינו לא תבגונו על מנת למקט שלא יאמר אבנו כלי
 מפלוגי כדי שיטעור ונקוט בפניו ויזקק בשמירת כליו ואחר כך אחזירונו לו' וכן אסור
 לטול כלי מיבית חברו דרך גבחה להשתמש בו ולהחזירו' ולא יבגכ את שלו מאחרי הגבכ
 שלא יראה בגבכ' לא תכחשו בגון אלנו המכחשים בחולדה וכעופות פתו כפלה מפינו צדי
 הפסיקו בדרך ואמו' אות היא כי לא ילח דרכו וסר מן הדרך בעבור זה והדומה לענינו'
 האלה שלא ילך לקראת כחשים הן לעשות מעשה הן להמנע מן המעשה' לא תענונו לשון
 עונות ושענות שאומר יום פלוגי יפה להתחיל מלאכה שבה פלוגי קשה לזאת' ואין לשמוע
 א דברי הוברי שמים אבל יבטח לבך בה' אלקי השמים ואקי הארץ על כן כתוב על הענין
 הזה תמים תהיה עם האלקיך למדנו מזה כי המעוננים והקוסמים נעדרים הטחון
 והעלילות הנאסות ההם מעשה ארץ כנען של כי הגוים ההם אשר אתה יורש אותם אל
 מעונכים ואל קוסמים יזמנו ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך' לא תעשו של במשפט הרי
 הוא או אחרי כן לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול כדרך תשפט עמיתך ומהו משפט
 האמור בתחלת המקרא אמרו רבותינו הוא המדה והמשקל והמסורה מלמד שהמורה
 בקרא דיין שאם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול ומשוקץ וחרס ותועבה
 וגורם לחמשה דברים כמענות הדין מטומא את הארץ ומחלל את קדש ומסלק השכינה
 ומפיל העם בחרב ומגלה אותם מארצם' במדה זו מדת הארץ' במשקל כמשמעו וכמסורה
 היא מדת הלח והיבש' אכני דק הם המשקלות שאוקלן כנגדם' איפה היא מדת היבש
 הין זאת מדת לח' איני האלקיכם אשר הוצאתי אתכם חבי הבחנתי במזרים בין טפה של
 בכור לטפה שאינה של בכור ואני נאמן לפרע ממי שטומן משקלותיו במלח כדי להטעות
 הקריות שאין מכירין בהן' לא תהיה לו בנושה הוזהרנו בזה שלא לזער את הלוגה ולא
 יעבור המלוגה לפניו ויודע שאין לו מה לפרוע כי הוא מציק לו ומרשא את רוחו בזה
 ואמרו זל חרי הוא כאלו דן אותנו בשני דינין שנ' הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים

וראוי לבעות קנאה לתוכיח המסוללים בעמנו במקצת מקומות לאסור הלנה בזקיס גם
כי לא ידומן לו לפרוע לא תשימון עליו בשך. אזקה להעדים שהמלנה והלנה והערב
והעדים שזכרון בלא תשפה. על כן אמר לא תשימון לשון רבים אחר שאמר לא תהיה לו
כנוסה לפי שהיא אזקה לעדים כל מוס לא יהיה בו. הוזהרנו בזה שלא להטיל מוס
בבכור ואפי' בזמן הזה לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. הוזהרנו בזה שלא לחרוש ושלח
לדגש בני מיטין שסחן מנומדין בעול או בחבל. והוא הדין שלא להכהיגן כשהן מנומדין
וזה הזכיר חרישה דבר הכתוב בהוזהר ואפילו להכהיגן בקול אסור. ופתי שרדות זו בת
סוסי אלו בת חמורא שני מינים הן ואסור להכהיגן יחדו. וחסור להכהיב הפרד עם השוס
או עם החמור. בהמתק לא תרביע כלאים. פרדה שתביע זכר אין מרעיבין עליה לא
בזב ולא חמור לא פרד שהיא מיב' כבוגן שהפרדה והפרד אמותיהן שנות שניהן בני סוסיא
או חמורא יחבן משכית לא תתנו בארצכם הוזהרנו בזה שלא להשתחוו' על רצפת אבנים
בבית הכנסת ובכל מקום חוץ מבית המקדש. לתשקצו את כפשותיכם הוזהרנו בזה שלא
לאכול דברים הנמאסים על הכפז שלא יאכל דב או חבב עד שימות וכן לא ישתה בקרן
מקווי הים המזהה את נקביו עובר מאוס כל תשקצו את כפשותיכם אל תחלל את בתך
להזנותה ולא תזנה את הארץ ומלאה הארץ זמה. פי' רבותינו כי בא הכתוב הזה להזהיר
שלא ימסור אדם בתו פנויה לביאה שלא לשם קדושיץ ולא תזנה הארץ שאם אתה עושה כן
הארץ מזנה ועושה פירותיה במקום אחר ולא בארצכם וכן הוא או יומנעו רביבי ומלקום
לא היה וגו' ולא הותרו פלגשים בלא כתובה ובלא קדושיץ אלא למלך שאימתו מוטלת על
הבריות ולא יזנו אחרים עמה. על כן ייחוד המלך על הפילגש כעין אישתי. ואחר התר
הפלגשים למלך גזרו רבותינו על כלה בלא ברכה שתהא אסורה לבעלה כנדה. והנה
דיאית גודל עונש המיוחד לנו פנויה לזנות כי נאמר על זה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ
זמה. והבא על הפנויה פעם אחת דרך מקרה לזנות מכת מרדות מדברי סופרים מלבד
המכשלה הגדולה והרעה אשר תמצא את הבאים לפנויה כי היא בונה לטובל מאומאת
נדתה במי נהר או מקום מים פן יבלע לרבים קול זנותה על כן תהיה בנדתה טומאתה
בשוליה לא זכרה אחריה עור אמרו רבותי אל תחלל בתך להזנותה הרי זו אזקה שלא
ישיא אדם את בתו לזקן לא תאלכו כל נבלה אמרו רבותי כל שנפלה בשחיטתה בבלם
ולמוכחים יועם העד בעם ויזהרו בתורת השחיטה ובדקדוקיה להשלים חוקיה ויבחרו
להם בכל חוקיה נחטו ירא חטא כי עם רב מישראל תלויים עליו במצות השחיטה והבדיקה
וגם אמנה אמ' ז' רוב מצויין אל שחיטה מומחין הן יש מקומות מבלי מים ואין תוכחת
מצויין שם רבי' מן העם הנמצאי' אל שחיטה בלתי מומחין כתושיה ועוד ראינו במקצתם
שצוריה פי רבים מן המומחין רחקו לבס מיראת חטא ואשר איננו ירא לבו לא יכין
לדקדק בבדיקת הסכין כי צריך לבוין את לבו במאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי
יבדוק אדם פעמי' אל' ולא ירבי' בפנימה דקה לאחר כן ימצאנה כי הכין לבו לאחרונה
ובדיקת חוש המושם כפי כוונת הלכ מלבד כי יפגע במבלי יראה בבדיקת הסימנין
ויתר דרכים וזרדים כקבלות נבלות לפני כל יודעי דת ודיון ושחד לא תקח אפי' על מנת

לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ואעפ"י שהסכימו שני האנשים אשר להם הריב לתת
לו שכר באותפת כך אמרו חכמים הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים אבל רשאים ליתן לו
שכר הקפסד אשר יפסיד באשר יפריעוהו ממשעו אם הקפסד בכר וקצת וידוע לבני
אדם ובלבד שלא יתן אחד מהם בשכר הקפסד יותר מחבירו אמרו רבותינו ושאר לא
תקח אפי' שחד דברים שאם אמר לו אחד מהם דברי חנף יחדך נפשו מן הדין הקוא ואם
הביא אינו תאורה כבואו לדין לפניו לא יקחנה מידו ואם הקדים והעביר המכחה על פניו
ולקח את מכחתו כבר נפסל השופט הזה לשפוטו כל מלאכו לא יעשה לכם אך אשר יאכל
לכל כפיש וגו' אמר רבותי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש ב"ט הותרה שלא לצורך
אוכל נפש ובלבד שהיא לצורך היום כענין שאמרו מוניאין את ספר תורה לרשות הרבים
ביום טוב לקרוא בו ביום הקוא אבל אסור להוציא לצורך חול זולתי לצורך י"ט ודברים מן
העם חוטאי להוציא מפתח תיבתם לרשות הרבי ביום טוב גם כי אין בתיבה מכל מאכל
אשר יאכל ב"ט לא ילבש גבר שמלת אשה אוהרה למעביר בית השחי ובית הערוה לא
תשים דמים בבידת אוהרה למעמיד כלב רע בתוך ביתו וסולם רעוע בתוך ביתו לא
תעבוד בבכור שורך ולא תגזו בכור שאך הבכור נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ ובכור
שנתערב במאה או באלף אסור את כולו בהנאה לא תעשון כן לה אלקיים אוהרה
למוחק את העם ונחוקותיהם לא תלכו הוזהרנו בזה להרחיק כל דרכי האמרי ומהם
הלחשי וקמיעי שאינם מן המומח' לרפואה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום
הזה החרש אסור מן התורה גם בחל כתבנו מקצת הדברים אשר שגבג' בהם רבי מעלי הדעת
כי לא בלו עליהם את אזנם ומקצת הדברים אשר ידעו כי אסורים ולא ידעו חומר האסור
וזכרנו מהם למען לא יליו העם המצטק בהם ישמע חכם ויוסף לקח להזהיר את העם
על הדברים אשר תקראנה אותם כלה עליהם והמשכילים יזכירו וכזהה הרקיע יזכירו
המדברגה הששית מית' בדי שמי' ההפרא אשר בין מית' וכרת כי החיוב המית' עליו
לא על זרעו וכעונש הכרת הוא וזרעו נכרת אולם איזל כי על ענין אחד
ועל זרעו חומר המית' מן הכרת כי מי שקוא חייב בדי שמי' עולה מות בחלונו ובעלי
חיים מקנה קנינו מית' פרתו רועה באפר והיא מת' תרכנולתו רועה באשפה והיא מתה
וידבק המו' עד בללתו אלתו וחייבי ב' מית' כסדרו במש' מקצתם כמו האוכל את הטבל והוא
הדין שלא בתקן בהפראת תרומ' ומעשרו ממנו והמנו' הואת נוהגת בארץ ישראל וכגון כהן
טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה ויש בהם אשר בארו אותם רז"ל בגמ'
ובמדרשי' רובם יש ללמוד אותם מן הפסו' כגון המעב' למי' ויתום ש' למנה ויתו' לא תענון
אם ענה תענה אותו וחרה אפי' ואיזל אחד הצועק ואחד שאינו צועק אל כי נענש מענה
למנה ויתום אחת דתו אם צועק יצעק המתענה תחת ידו ואם החרש יחיש אבל ממחרץ
ליפרע ממנו כאשר יצעק היתום ל' הש' והגזול את העני ש' ל' תגזול דל כי דל הוא כי ה'
יריב ריבם וקצת את קובעיהם נפש וכבר בארנו זה במדרגה השלישית ואמרנו זל כי
הגזול אל העני באלו נשמתו נוטל ממנו ש' כן ארחות כל בוצע בצוע את נפש בעליו יקח
ופעמים שמקפח פרנסתו אפי' בגזלת פחו' משנה פרוטה על כן דס יחשב לאיש הקוא דס

שפך אם גזל ממנו שזה פרוטה והמוציא שם רע שכ וימותו האנשים מוציא רבת הארץ
רעה במבטפה לפני ה' אם זל אם המוציא שם רע על הארץ עונשו כמות המוציא שם רע על
א"י ישראל שנתחייב בתור וכמוצו על אחת כמה וכמה וכמה נכ ועבשו אותו מאה כסף ונתן לאבי
הנערה כי הוציא שם רע וגו' הנה לא הזכיר הכתוב חטאו על אשר היה מבקש נפש האשה
ומסבב להמית בבית דין בעידי שקר אשר הביא על זנותה והזכיר עון הגזנת שם רע כי
הוא הענן הגדול יותר מן המבקש נפש לספותה כי צער הכלמה מר ממות וכך נאזל על
הגזנת שם רע חייבו הכתוב מלקו וממון לא על דבר אשר בקש להמיתו ואזל כי המוציא
שם רע בדברי פגם משפחה אין לו כפרה עלמית כי לא דיו במחילת החיים אשר המס
חיים עדנה כי סבב להחפיר ולהביא מולדתם אשר יולדו ועוד אכחנו מוסיפים ביאור
בזה כי ביאור חומר עון ארבע כתו והמשחק עם התנוקות ומנאף בין ביד בין ברבל חייב
מיתה ואזל כי עונשו כעונש דור המבול שהיו משחיתים דרכם וכך העושה כמעשה עד
ואופן דש מכפלים נזרה מבחון לאבד הרע חייב מיתה שני ירע בעיני ה' אשר עשה ומית
אותו וכ' על המוציא את הזרע לבטלה הכחמים בל"ס ותחת כל עץ רענן שוחטי הילדים
נאזל כי על זה נאמר כל משכאוי אהבו מות פי משכאוי משכאוי שהם גורמים לבריו לשכוא
אתה צו ואזל בזמן אדם קורא וזכור בכחת עם הבריות ומקחו ומתנו בשוק כאש
וכושר ונתן באמונה מה הבריו אומרנו עליו אשרי פלוגי שלמד תו אשרי אביו ואמו שלמדו
לו תורה חיו להם לבני אדם שלא למדו תו פלו שלמד תור ראיתם כמה יפים דרכיו כמה
מתקנים מעשיו עליו הכתו חו' ויאמר לו עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר וכזמן שאדם
קורא וזכור ואין דבורו בכחת עם הבריות ואין מקחו ומתנו בשוק כאש ואינו כוא ונתן
באמונה מה הבריו אומרנו עליו חיו לו לפלו שלמד תו חיו לו לרבו ולאביו שלמדו לו תורה
אשרי בני אדם שלא למדו תו פלו שלמד תו ראיתם כמה מעשיו מעשיו מקלקלים
דרכיו עליו הכתו חו' באומר להם עם ה' ווארצו יצאו ואזל כל שיש בית המדרש בעירו
ואינו הולך שם חייב מית והחולק על ידיכתו של רבו חייב מית והמור' הלכ' בפני רבו חייב
מית ואמ' זל לא מתו דוד ואברהם בהקריבם אש זרה על חטא הקרבה כי כונתם הית'
לשם מזו כי אמ' הנה כתו וכתבו בני אהרן אש על המזב' אעפ' שירדת האש מן השמי'
מזו להכר' מן הקדושה אבל ענשם היה מפני שהורו הלכ' בפני משה רבי' ואזל דבר בא
לעולם על מיתו האומרו בתור שלא כמהרו לבד ועל פירו' שביעית ואמ' עוד בד' פרוקים
הדבר מתרב' ברביעו ובשביעי וכמוצאי שביעי וכמוצאי החג שכל שנה ברביעי מפני
מעשר עני שבשלישי ברביעי מפני מעשר עני שבשני וכמוצאי שביעי מפני פירו' שביעי וכמוצאי
החג שכל שני מפני גזל מתנו עבדי' ראינו מזה כי יש מית' בידי שמי' על גזל מתנו עבדי' קל
ותדע ובכחת מזה חומר הנזר לזדקה ואינו משלם גם הקופץ ידו מאחיו האביון ומבשרו
מתבלס דומה ל'ה כי אחרי אשר נתחייב לתת הנה הוא בגזל מתנותיו והמדרגה
השביעית חומר הכרת העונו שחייבין על זדוכן כרת השוגב בהם להביא חטאת וכך נאזל
כי אין אדם חייב להביא חטאת זולתי בדבר שעבש על זדונו כרת והכרת שככרת הוא
וזרעו כענין שכ' חטאם ישאו ערירי ימותו וחיוב הכרת על שני החלקי החלק הא' שככרתים

מן העולם הזה כגון הכא על אמותו ועל אמות אביו ועל אמות אמו ועל אמות אשתו
 ועל אשת אמו אחר שלוחיה או אחרי מות בעלה וכן הכא על אשת אחי אביו ועל אשת
 אחי אמו והאובל חלב ודם והאובל חמץ בפסח והעשה מלאכה ביום הכפורים ומי שלא
 עשה פסח והכא על הגדה והחלק השני שכרתי מן העול הזה והעולם הכא כגון העובד
 ע"ז והעשה עבירות בפרהסיא והבזיה את התל כגון המזבח לומדיה ואוקיבי ה"ה והמפר
 ברית בשד ואמו מבארי היטב ענין הכתות ההם במדרג' האחת עשרה ומי שנתחייב כרת
 פעמים שתאריך לו הזכות בעולם הזה שנים ושלשה דורות ואחור המות לרשעים לשלם
 שכרם בעולם הזה ולאבדם מן העולם הכא ש' ומשלם לשונאיו ל' פניו להאבידו לא יאחר
 לשונאיו אל פניו ישלם לו ומפורש הדבר בדברי דוד ע"ה ש' איש בער לא ידע וכסיל לא
 יבין את זאת בפרוח רשעים כמו עשב ויצונו כל פועלי חן להאמדם עדי עד וכן אמר
 אסף ע"ה קנאתי בקוללים שלום רשעים אראה כי אין חרונות למותם וגו' עד אבא אל
 מקדשי אל אבינה לאחרייתם פי' כי הנקמה ברשעים באחרייתם כמו שנ' כי לא תקיה
 אחרית לרע כר רשעים ודעך ואמרו ז"ל ח"י יאשיה מפני שלשה דברים הקבה מאריך
 פנים עם הרשע' בעולם הזה שאי יעשו תשובה' או יעשו מצות איש שלם להם הקבה שכרם
 בעולם הזה או שאי יצאו מקם בני' דדיקי' שכך מצינו האריך פני' לחי' יצא ממנו חזקיה
 וגם אמוץ יצא ממנו יאשיה וגם שמעי וגם אמוץ מרדכי וענין הכרת קצור השנים כענין
 שנ' וצמות רשעים תקצרנה ויש בענין קצור השנים הפרש בין מיתה לכרת כי הכרת ממת
 האדם קודם חמשים שנה והמיתה קודם ששים כמותי מדברי ר"ל כי מי שנזר עליו לחיות
 שבעים או שמונים ונתחייב מיתה ימות פחת מכן ששים אבל יש דייקים שמשפר ימיהם
 פחות מששים כמו שאמרנו בן חמשים ושתים שנה זו היא מיתתו של שמואל הרמתי וכ' אל
 תכריתו את שבט משפחו הקהתי מתוך הלויים ודרשו ז"ל מזה כי הכרת קודם חמשים שנה
 פי' המקרא אל תקיה נביכה מאתכם להכרית שבט הקהתי מתוך עבודת הלויים כי אם
 לא תשמרו אותם שלא יבאו לראות כבלע את הקדש יכרתו מתוך עבודת הלויים וימותו
 קודם חמשים שנה שב' ומכן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה וגו' יש בחייבי כרתות אשר
 גורם לזרעו מוקדם רע ושחיתות לבד מאשר אחרית הזרע להכרית והוא הכא על הגדה
 וההוא יקרא זרע מרע' כי יהיה תו העו' על מצחו בעוד בחי' חיותו כמו שז"ל עו' פנים
 קלא הוא בן אשה דדה נתתי עונות הכן על עמות האב כי הוא עולל לנפשו להיותו פושע
 מבטן ואני לרשע רע כי שחת לך והכרת תכרת נפשו ונפש אשתו וזרעו בליעל כלו ככרת
 והאשה הנה היא בכדת טומאתה גם אם טהרה מוזהה וספרה לה שבעת הימים כמשפט
 כל זמן שלא טבלה במקורי מים או מי נהר ומעיין אשר בו ארבעים סאה' במטריא

לדבר הקוללים לא"י

המדרגה השמינית

ארבע מיתות בית דין והם סקילה שרפה הרב
 וחנק' והסקילה חמורה מן השרפה והשרפה מן
 ההרב שהיא בסוף וההרב מן החנק מן העבירות שהם בסקילה הכא על אשתו של אביו
 ועל הכלה ועל הזכר ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והכא

על כערה המאורסה והמסית והמכאף וכן סורר ומורה וחמורים מכולם המבדק והעבור
 ע"ז בשריפה הבא על אשה ובתה ועל בת אשתו ועל בת בכה ועל בת בתה ועל חמותו ועל
 אס חמותו ועל אס חמיני בסיף שבים הרוצח ואנשי עיר הכדחת בחנק מכה אביו ואמו
 וגונב כסף מבני ישראל וקן ממרה על פי ב"ד וכיף הקר והמתנבא בשם ע"ז והבא על
 אשת איש אמרו רבותינו ז"ל מיום שחרב בית המקדש חשפ"ה שטלו ארבע מיתות בית
 דין דין ארבע מיתות לא שטלו מי שנתחייב סקילה או נפול מן הבג וחיב דורסתי ומי
 שנתחייב שריפה או נפול בדליקה או נחש משיכו ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות
 או לשטון באיז עליו ומי שנתחייב חניקה או טובע בכהר או מת בסרנוקי והבא על השפחה
 דומה לחייבי מיתות בית דין בשני דרכים כי אמרו ז"ל הבעל ארמית קנאין פוגעין בו
 בענין שכתוב וידקור את שניהם ופאר הענין כי ימצאו איש והנה תענה במקום רחיים
 ועוד לא פירש מן העביר בפגעו בו הוא מיתתו וקדבר הזה חמור מכל חיובי מיתו ב"ד
 כי לא ימותו זולתי בעדי והתראה ועל פי הסנהדרין והקנטא הזק כל מנצחו והרבו בלא
 עדים והתראה ומלבד זה חלל הרשע הכוזב את קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל ככר וכל
 בן ככר אשר יולד יהיה לו לפח ולמוקא ולמוכרת העין וישא האב בעגן הכן ובה כבוד כי
 בנים זרים ילד עווד שנית יבלו שמים עוננו וארץ מתקוממה לנו כי חטאו עג מפלתו ישקד
 ואחריתי יהיה כתלה על העץ בקדקד והנה ידמה בזה לחייבי מיתו בית דין לאחר חורבן
 הכית כי מן השמים ישפטון שימותון במרדס שלא כמות כל האדם כאשר בארנו וכן אמר
 רבותינו כל הבעל את השפחה כתלה בקדקד שנאמר אך אלקים ימחן ראש אניבין קדקד
 שער מתהלך באשמינו פי ימחן קדקד בשער כי יתלה בשער וכיכרת השם לאיש אשר
 יעזבה ער ועונה מאהלי השם ופי רבותי ער בחכמים ועונה בתלמידים וארז חרב בא
 לעולם על עמי הדין ועל ענות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה חיה רעה באה
 לעולם על שבעת שוא ועל חלול השם ומן הדברי אשר ינעם למוכחים להקדיר ולהעיד
 בעם עליהם ולשמור ארחות פריץ במצות שבת על אודות אבות מלאכות ותולדות כי
 רבות מהנה נעלמו מעיני רבים אף אין מביד אף אין מעמיע

המדרגה החשיעית

חומר העבירות שיהרג ואל יעבור עליהן אמרו
 ז"ל בכל עבירי שבתורה אס יאמר לו אדם עבור
 ואל תהרב יעבור ואל יהרב שכ' יעשה אותם האדם וחי בקס וחי בקס ולא שימות בהם חוץ
 מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים שאם יאמר לו אדם על אחת משלש זה עבור
 ואל תהרב יקרב ואל יעבור ואעפ"י שיאמרו לו לעשות העבירה בצינעה ואם יאמרו לו
 לעבור על אחת מכל מצות שבתורה בפרהסיא יהרג ואל יעבור שאל ונקדשתי בתוך בני
 ישראל ובעשת השמד אפי' בצינעה יהרג ואל יעבור והשלש עבירות הנזכרות הצד הקל
 שבהן עבדו חמור מכמה עבירות חמורות וקראו ז"ל הצד הקל שבעבירה אבק העבירה
 ואמרו בכל מתרפאין מחלי איש בוסכת נפשות חוץ מעצי אשרה שאם יאמרו לו הבא
 עלין אל אשרה ונתרפא בהן ימו' ואל יתרפא בהן ואעפ"י אין הנאכה מעצי אשרה עובד
 ע"ז מפני שהיא אבק ע"ז ימות ואל יתרפא בהם לפי שהיא כמחזק ידי עובדי האשרה פן

יאמרו לו האשרה הזלתהו וכן לענין בגלי עריות ימות ולא יתרחק מן האבק אל בגלי עריות
בגן שחשק באשת איש ואמר לו אין לו רפואה תעלה עוד את עמוד לפניו ערומה או שתסער
עמו ימות ואל יפרץ גדר אסור אשת איש ותכיר מזה חומר המבצע ביד אשת איש והכה
אל ק הרציחה הלבבת פנים כי פניו יחורו וכס מראה האדום ודומה אל הרציחה וכן אמרו
זל והשכית כי צער ההלבבה מר ממות על כן אמרו זל לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן
האש ולא ילבין פני חברו ברבים ולא אמר כן בשאר עבירות חמורות אכן דמו אבק הרציחה
אל הרציחה וכמו שאמרו כי יקרבו אל ירצה בדומה לזה אמרו יפיל עצמו בכבשן האש ולא
ילבין פני חברו ברבים ולמדו זה מענין תמר שש"ה היא מוצאת קויה שלחם אל חמיה ובר
הכה כי א"פ" שהוציאה לישראל לא בלתי כי היתה היה מיהודה שלא להלבין פניו ועוד
אמר כל הירדין לגיהנם עליון חוץ מב" איורדין ואיך עליון המלבין פני חברו ברבי והמכב
שם לחברו והבא על אשת איש" הנה כי דמו המלבין פני חברו ברבים והמכנה שם לחברו
בגם הוא מלבין פניו אלהבא באשת איש שהוא מן העבירות שיקרב עליהן ולא יעבור
ועוד אמרו המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא ומה שאמר כן על הרוצח
אין לו חלק לעולם הבא כי המלבין פני חברו איכנו מכיר בודל חטאו ואין נפשו מרה לו
על עונו כמו הרוצח על כן הוא רחוק מן התשובה ועל מנות שבת אמרו זל שקולה אשת
כבוד כל המנות ואמרו זל כי העובד ע"ז או המחלל שבתות בפרהסיא הו"ל לכל

המדרגה העשירית חומר העבירות אשר אין לעושיהן חלק לעולם הבא

היצורי כולם נבראו לכבוד ה' שכל כל הנקרא בשמי לכבודי בראתי ויצרתי אף עשיתי
אכן נודע מן השכל כי המחלל את השם וכזה דברו אברהם תקותו כי לא רב לו אשר
לא יקום מה שברש ממנו מעקר ויצרתי לכבוד את השם ולקדשו" אבל שלח ידיו לעשות
התמורה והספק ולחלל את שם קדשו וכן כתוב והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא
מבדק ונכרתה הנפש היא מלפני" כי דבר ה' בזה ואת מצותי הפר הכרת תכרת הנפש
היא עונה בה" שי' אחר הכרת הנפש עונה בה כי לא יכפר ממות עליו ואין לו חלק לעולם
הבא" על כן הזכיר בענין הזה עונה בה כי לא כן בשאר כרתות ופי' והנפש אשר תעשה
ביד רמה בגן העושה עבירות ידועות לבני אדם בפרהסיא וכן הפורק עול מלכות שמי'
ואפי' בסתר כי גם הוא עושה ביד רמה וענין הפורק עול בגן המשומד לאכול כבילות או
לאכול חלב ודם או לחלל ימים טובי' וא"פ" שאינו עובר על אחר המצות אחרי אשר הסיר
מגלו עול אז הרה אמת כבר מרד ב"ה" אמנם כי גם פעמים הצידיקים נכשלי' בחטא אחד
אבל אין זה בלתי על דרך מקר' בהתגבר היצר עליו ונפשו מרה לו על הדבר ונזהר ממנו
אחרי כן אבל האומר בלבבו לפרוק מעליו עול אז הרה אמת כל עת אשר יתאווה לעבור
עליה הוא הנקרא משומד לדבר אחד" וכבר הקדמנו לכאן זה בשער הראשון משערי
התשובה ואמרו זל כי הרועים לא מעלין אותן מן הגבור ולא מורידין אותם לבורי' וענין
הרועים אנשים ירעו בהמתם בשדות אחרים פורקים מעליהם עול אז הרה אמת וענינם
בענין ק"ל לאכול כבילו או לחלל מאחר העבירו לתאבין אבל וקאסיקורוסין
מורידין אותן לבורי' לאכול כבילות להכעיס גם הוא בכלל" וענין

להכעיס אפי' כוונתו חנוטא לתאות מאכל תאוה כי בהיות לפניו בשר שחוטקו מן הכבלה כי
הוא מורד ואיכנו מקבל על כפשו להשמר מאכור הכבלה. הנה ביארנו ענין והנפש אשר
תעשה ביד רמה' עתה נבאר כי דבר ה' בזה' ארזל כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר זה
האומ' אין תור' משמי' והמבלה פנים בתור' והמבזה תלמידי חכמי' והמבזה את המועדות
כי אעפ"י שיש בידם תור' ומועשי' טובי' אין להם חלק לעולם הבא' ופי' מבזה פנים בתורה
האיש אשר העז פניו לדבר על התור' דברי' אשר לא כן ואמ' חכם נכתבו בתו' אה' הפסקו'
וספורות הענינים הא' ומבאותו ובאותו אומ' בלבו כי אחרי שאין ידו מגבת לבא עד תכונת
טעם הדברי' כי אין סתר למי' נב' כי לא דבר רק הוא מכס ואזל ואם רק הוא מכס אפי' כס
יודעים לפרש טעם הדבר וכן כל העוזב דבר אחד מדברי התורה ולא יודה עליו הנה זה
מבלה פני' לתור' כגון האומ' מה הועילו אלכלנו לומדי התורה אם חכמו חכמו לכפס ולא
כחלה למ' בשכר' והנה כחשו במה שכתו' בתור' וכשאתי לכל המקו' בעבור' וענין המבזה
את המועד' שעושה מלאכה בחולו אל מועד וכו' א' העונש מפני' שאין אכור מלאכת חולו
אל מועד מפורש בתורה' על דבר' לדבר אח' להכעיס אשר בארנו כבר כי אין
לו חלק לעולם הבא' ואזל הרי שכל להתבייר ואמ' הרי אני מקבל על' כל התור' חוץ מדבר
א' מדברי סופרים אין מקבלין אותנו' ואזל המבזה את המועדות כלא עוטר עז' את חב'
המצות השמור' וסמוך לו חלקי מסכה לא תעשה לך' ופי' זל את חב' המצות השמור' שלא
תעשה מלאכ' בכל חב' המצות והזוהרנו בזה על מלאכת חולו אל מועד' ומה שכתוב ביום
הראשון שבתון וכו' השביעי שבתון' כי יש מלאכו' רבו' שהן מותרות בחולו אל מועד' כמו
שהן מפורש' בדבריהם זלי' וזה שאמרנו זל כי המבזה תלמידי חכמים הוא בזה דבר ה'
ואין לו חלק לעולם הבא' יש לדבר שרש בשכל ועקר במחקר' והנה אנחנו מציעים לענין
טוב טעם ודעת' אמ' שלמה עק' כבוד חכמי' יכחלו וכסילי' מרי' קלון' ענין קלון איש קלון
וכן ואני תפלה איש תפלה' שבתך בתוך מרמ' בתוך אנשי מרמה' פי' האיש הנקלה ונקבל'
מרי' כסילי' ומבדד ומשבח אותם' כי יש בכבוד החכמי' והישרים תועלות גדולו וכבוד
הכסילי' והרשעי' מכסילי' רבי' ועצומי' כי בהתקדר החכמי' ובתתם עליוני' דבריהם נשמע'
וילוו עליהם העם כולו וידמו למועצות' והשנית בראו' בני האדם את כל כבודם ילמדו
לקח לבחול כבוד ותרכה הדעת' ואזל לעו' יענוק אדם בתורה ואפי' שלא לשמה כי מתוך
שלא לשמה בא לשמה והשלישי רבי' מישיני' לבבו יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה'
ויכירו מעלתה ויבא חשקה בלבבם ויהי עסקם בה' א' ולעבדו בלב' שלם הנה אה' טעמים
נכבדי' חזקי' כראי' מוסקי' ויש עוד טעם נכבד' עולה על כולם' ואליו רמזנו בפתח דברינו
בענין הכתות הרעו' הנזכרות כי הדבר ידוע אשר מדרכי קדוש הש' להודיע בכל מצטא
שפתיו' וכל אשר ירמוז עיני' ומכל הנקבה ופועל יד' כי יסוד נפש האדם וצדי' עדין והטוב
והעקר והתועלת והיקר אשר בו עבוד' הש' ויראתו ותורתו כס' כי זה כל האדם ודבר זה
בכבוד הש' והבזים לתלמידי חכמי' ויראתו מבטלי' הידיע' הזאת ומראי' ההפך בהנהגתם
וכלא אומ' אמור כי אין העבוד' עקר וכי הכבוד וההדר לקבלת עבדי' הש' וכי שרש דבר
נמצא בו מבטלי' עבודת הש' והם מחללים את התורה' על כן יאבדו מתוך הקהל ויכלו

כפיאם כי הם עובדים את השם מבלי עסק התורה הלא הדברי ידוע כי אין העבודה
 מתקיימת בלתי על ידי לומדי התורה אשר יהגו בה יומם ולילה כי הם יורו דעה ויודע
 בינה לעת לרעת מה יבנה ישראל והם יעמידוה בישראל לבלתי תשכח מפי זרעם וכמקל
 שחין עוסקי תורה ירכו המכסולין וישר באדם חין על כן יכסרו עבדי השם ית את חכמי
 התורה לכבוד השם ולתודיע כי עבודתו לבריה העקר הנמצא ואחרי אשר התברר שהכל
 ברא השם ית לכבודו חייב האדם לאדם לבגו בכל עת לכבוד את השם ולקראו בכל דבריו
 ולרנמונו לקודות לו ולזכרו תמיד כמו שכתוב להלכה את ה בכל עת תמיד תהללנו בפי

וכאשר יתיצב בתוך העם וידבר עם חבריו יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא
 שפתיו לקדש את השם בדבריו ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו ולשבח עבודתו
 ויראיו ויזכה בזה בהבין לבו ומכאן שפתיו בלא יביעה ופועל כפיס זכות גדולה עד
 שמים כי זה מעקרי יצירת האדם ומצדק לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו פי מעלל
 האדם לפי מה שהלל אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע ובחנות
 כי איש טוב הוא ושרש הצדק נמצא בו כי לא ימצא את לבו לשבח את העובד והאובדים תמיד
 בכל דבריו ולבנות העבירות ולהצונות בעליהן מבלי מאוס ברע ובחור בטוב ואם יתכן
 כי יש בידו עונות נסתרי אבל מאונטי הצדק הוא ולא ארס בבחירה והוא מרדת מכבדי
 השם והמשבח מעשים טובים או מהלל רשעי הוא הרשע הבומר והמחלל את עבודת השם
 עוד אמר שלמה עה מעין נרפא ומקור משחת צדיק מט לפני רשע אכול דבש הרבות לא
 טוב וחקר כבודם כבוד כי כאשר ירפא האדם את המעין ברגליו יזלח מימיו לפי שעה
 אחרי כן יפקטו המים ויהיו כלולים בכראשונה כן הצדיק כאשר הוא מט לפני הרשע לא
 תשפל מעלתו ולא תמעט בעבור זאת ואם הוא עבד לפני שעה שבע יפול צדיק וקם ויאל
 למיתו וכבודו אכול דבש הרבות לא טוב אבל הרבות חקר וכבוד הצדיקים כבוד החוקר
 כי כוכב הצדיק כפסוק של מעלה ומלת הרבות נמשכת לחקר כבודם כמשפט במקומות
 רבים והמכשולים הנמצאים בכבוד הרשעים רבים וידועים כי יש בכבודם חלול התורה
 והעבודה והוא העין המכלה מכשע ועד בשר והאנית כי רבים נמשכים אחריהם ואחוזי
 מעשיהם והטלשיית כי המתחברי להם אעפ"י שאינם עושי מעשיהם מקבלים פורענו
 כיוצא בהם כאשר זכרנו כבר והרביעית כי הם מכניעים כבוד אנשי החמת ומבטלים
 העבודה ואין השלחה לכבוד הצדיקי וזלתי אחרי השפלת כבודם כמו שכתוב בית דשעי
 ישמד ואהל רשעים יפריח וכברכת ישראלים תרום קרת וכפי רשעים תהרם עוד אמר
 זל כי יש בכלל מה שכתוב כי דבר ה' בזה המדבר בדברי תורה במבומות המטונפות
 וכל שאיפשר לו לעבוד בתורה ואינו עוסק והקורא בשם ה' ומה שכתוב את מצותו
 הפר זה המפר ברית בשר עוד שנינו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך
 כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו' שחין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים
 מן התג' ואין תג' מן השמים והאפיקורוס והזאירונו זל במאמר הזה להאמין כי נכתבה
 אמונת תחיית המתים בתורה וכי הוא אחד מעקריה ואחד מן המקומות שכתב פרשה בהן
 תחיית המתים בתורה של אני תחיית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואמרנו זל יכול מיתה באחד

ותחיה באחד תל מחצתי ואני ארפא' כשם שהמחץ והרפואה באחד כך מיתה תחיה באחד
וענין האפיקורוס פירשו בו זל כי הוא האיש אשר איכנו נוקב דרך מורא וקדר בתלמידי
חכמים אעפ"י אינו מבזה אותם כבון שהוא מבזה חברו בפני תלמיד ולא שם כבוד
לתורת החכם' כי אחרי שאין התורה הדורה בעיניו לנקוב בה דרך מורא אין לו חלק
לעולם הבא' כי גם זה במחללי התורה יחשב על כן אמרו זל את ה' חלקיך תירא לרבות
תלמידי חכמים' והשנית כי היראה מהם הבה ליראת שמים כי בקיות דבריהם נשמעים
מדרך יראתם הלא הם יורו ויודיעו את העם ליראה את השם הכבוד והגורא וכ' יירא כל
העם מאד את ה' ואת שמו' וכן בכלל האפיקורוס האומ' מה הועילו לנו ה' תלמודי' בלמודם
היש דבר זיארמו ראה זה חדש הוא מצילם לא התירו לנו את כל ערוב ולא אסרו לנו בני
יונה ואלה האנשים גם לא ידעו גם לא שמעו גם לא פתחה אונם על התועלות הנמצאות
בעסק התורה ובעבור זאת עסק התורה שכל בעיניהם והמה היו במורדי אור מעלתו
ואין להם חלק לעולם הבא' על כן נתחייבו ללמד בני יקודה התועלות הנמצאות בעסק
התורה וכתבנו מקצתם באשר התורה ב'עה למען יכספו הלבבות לתורה' ואשר אין כח
בהם ללמוד ידעו קדר כבוד עסק התור' ויזכו בידעתו ולא תאבד נפשם מן העולם הבא
וכן בכלל האפיקורוס הקורא לרבו בשמו ואמ' זל כי בבת מה שנעשה בחזי מפני שקרא
לרבו בשמו שנ' זאת האשה ואת בנה אשר החיה אלי' וע' והנה עקר כל העונשים הנזכרים
במדרגה הזאת מפני חלול התורה' ואמרו זל כי עין חלול השם גדול מכל העבירות ולא
יתכן להתבפר בתשובה וייקורין כאשר יתבאר באשר חלוקי הכפרה' ואמרו זל אין
מאריכון בפורענות לעונש חלול השם אחד טובב ואחד מזיד' ועתה עמוד ותבונן גדול
חיובנו לקדש את השם' כי עקר מה שקדשנו השם' בתורתנו ובמצותיו והבדילנו לקיות לנו
כדי לקדשו וליראה ממנו' כי ראוי איהו מקדישין קדושים באגם הכלים שעובדים בהם
לפני השם' זריכים להיותם קדש כמו שכל ולא תחללנו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל
אני ה' מקדישכם' שים לבך להבין כי הענין שאמרנו מפורש במקרא הזה' וכל צוה לעולם
בריתו קדוש ונורא שמו' פי בעבור כי קדוש ונורא שמו צוה לעול בריתו וקדשנו במצותיו
לקדשו וליראה ממנו על כן כתוב אחריו ראשית חכמה יראת ה' שכל וגו' ועל ידי קדושת
המצות נחשב בהקדישנו את השם' עם הקדושים העליוני' שמקדישים ומעריצים אותנו כמו
שכל' בערץ בבוד קדושים רבה וגו' עוד יש כתות שאין להן חלק לעולם הבא והם כת אויבי
השם' וכת המחבלים כרם השם' וכת הגנותים חתתם בארץ חייס' והנה אנחנו מצינים
עביכם והראיות על עגשם מפורש בתורה כי כת אויבי השם יאבדו מן העולם הבא שכל
ומשלים לאויבינו' פכיו להאבדו לא יאחר לשונאו' ש פניו ילם לנו' פי משלם לשונאו שכד
המצות שם עושים בעולם הזה להאבדים מן העולם הבא ותרגומו ומשלים לשאנאוהי טוב
דאינון עבדין קדמוהי בחיינון לעבדיהון' ואמר דוד עה' כי רשעי יאבדו ואויבי ה' כי יקר
כרים כלו בעשן כולן הזכיר על הרשעים לשון אבדות' כי יאמר על הצער והבלות בענין
של האובדים בארץ אגור והקדחים צון אובדות היו עמי תעיתי כשה אובד' - ויאמר על
המות בענין שלא אבדתי בעניי בארץ מולדתי' ואבדתי את הנפש הקיא ענינו הכרת

מן העולם הזה כי הרשעי יעבשו בצרו וייסורין או במותי וכן יעבשו במשפט על מעשיהם
בעולם הבא לקץ ומוץ אבל אויבי השם המשיל לחלבי הקשבים ושומרים שאור נתך בחש
וכלה בעשן ולא המשילם לבשר הכרים כי יעשה גחלת וישאר האפר על כן אמר כלו
בעשן כלו כאשר חלבי הכרים כלים בעשן כן יכלו אויבי השם כי תכלה נפשם ותאבד
מן העולם הבא וז' פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים וענין שונאי השם
נמצא לפעמים גם באנשים שהם עשי המצות ונזקרים מכל עבירה במעשה ובלאן אם
נפשו רעה ובקרב לבם יקשה להם כאשר חבירה עוהקים בתור' וירע בעיניהם בהיות
בני אדם עובדי את השם ויריאים מלפניו כאשר תאמר על האיש אשר לא יהפוך שיכבדו
בני אדם את המלך ושיעבדוהו כי הוא שוכא את המלך כש'אם הוציאו מחשבתם הרעה אל
הפעל שהם מביאים את לב בני אדם מעסק התורה ומן המצות כי הם שונאי השם' וכן
האנשים אשר עינם צרה בכבוד תלמידי חכמים הישרים והקדיקים ושונאים עטרת
תפארתם או ירע לבבם אם עדיהם תאתה ונבאה ממשלת הדור' וכן כתוב כי לא אותך
מאסו כי אם אותי מאסו ממלך עליהם' וכל שכן אם יבקשו כבודם לכלמה או ישיבלי
וכן אם יאהבון כבוד הרשעים ומשלים על עפר כי אלה באמת שונאי השם ואין רצונם
בקיום עבודתו ולא יחפצו בהדרת קדש יראתו ואשר ירבון מאד עבדיו ויריאי' וכן כת
המחבלים כרם השם כמו המוסרות ומחטיאי הרבים הנה הם שונאי השם כאשר תאמר
כי האנשים המשחיתים ערי המלך או כרמיו ופרדסיו כי הם שונאי המלך וכל כי כרם ה'
צבאות בית ישראל ובית יהודה נטעשעשעו ונ על עמך יערימו סוד וכל כי נועצו לב
יחדיו עליך ברית יכרתו וכל רוצונים נשדו יחד על ה' ועל משיחו על כן אצל כי המוסרות
ושחטאו והחטיאו את הרבים יורדין לביהנס ונדונין סם לדורי דורות וכת הנותני חתתם
בארץ חיים דבר עליהם יחזקאל עליו השלום אשר נתנו חתתם
בארץ חיים ותקיי עונותם על עצמותם למדנו מזה כי לא יכפר עליהם המות אכן עד
עולם עונותם על עצמותם ואמרו זל ה' וקאפי קורוסים נהמסרות
ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפרשו מדרכי צדק ושנתנו חתתם בארץ חיים
כגון הפרכסים המטיילין אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים ושחטאו ושחטאו את
הרבים כגון ירבעם כן נטעו וחביריו יורדין לביהנס ונדונין בה לדורי דורות שכל וישא
וראו בפברי האנשים הפושעים כי כי תולעתם לא תמות וגו' ועונש הנותנים חתתם בארץ
חיים מחמשה פנים השנים מצד עצמו והשלטה מצד העם השנים שהם מצד עצמו האחד
כי האנוש רמה ותולעה וכן בקרא גם עור בחיים חייתו ולא דיו שלא ישא ולא ישתל כי
ישתדר גם השתדר שלא לשם שמים וגם במחשבת הגאוק מכלי השתדר נפסד האדם שם
תועבת ה' כל גבה לבי' והשני כי ה' ארם חייב להכין מערכי לב בכל עת להכין בלב
אימה ויראה מעל פני הש' ועל הרשעים כאמר וכל יאמריו בלבבם כירא בא את ה' והאיש
הנותן חתתו בארץ חיים שלא לשם שמי' און בלבבו אימה מלפני השם ורונה להטיל אימתו
על בריותיו ונתת שיש לו לערוך מחשבו להכין אימת השם בלבבו הוא ערוך אותם להטיל
אימת עצמו על עם הש' וכל מושל באדם זדיק מושל יראת אלוקים פי' ראוי לקי' מושל

בארם צדיק שהוא מושל יראת אלקים כי אחר שהוא ירא את השם ית' ראוי לעמו שייראו
מלפניו והאלה פנים שהם מצד העם האחד כי הוא מצער את הצבור בהטלת אימתו וכ'
לא תנו איש את עמיתו והוא על ענין הצער בדברים כאשר ביארנו כבר וקטני כי כמה
מכשולים באים בסבת הטלת אימה כמו שאמרנו זל לעולם גיטיל אדם אימה יתירה בתוך
ביתו שהרי פלבג שבבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה וקפילה כמה רבנות מישראל
והשלישי כי עם הקדוש שהם עבדי השם ית' אין להם להכנע לבשר ודם ואין מן הראוי
להיות מורא בשר ודם עליהם אלא לשם שמים שכן לי בני ישראל עבדים עבדים ולא
עבדים לעבדים ונאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש לשון כהנים אדונים
ושרים וכמוהו וכי דוד כהנים היו וכל העם נקראים ממלכה מלאך אש ישגוי וממלכה
כי הגוי והממלכה פירוש אתם תהיו לי ממלכה שכלה שרים שלא יהיה עליכם עול בשר
ודם וכי את ותרתי מאנוש ימות ואל תראי חרפת אנוש ואמרנו זל משרבו האומרים
לדע טוב ולטוב רע פרקו מעליהם עול שמים והומלך עליהם עול בשר ודם ואמר דוד עה'
קומה ה' אל יעזו אנוש ישפטו גוים על פניך שיתק ה' מורא להם ידעו גוים אנוש המק
סלה למדנו מזה כי עת אשר יעזו אנוש אינו מכיר שהוא אנוש כי אין סדרה ראיה לאנוש
זולתי לשם שמים ועתה כפרש ענין עונש הפורשים מדרכי צבור וכי הוא ככלל בעונשי
הכתות שהקדמנו בהתאסף ראשי עם וקהלות הקדש לעבוד את השם ית' ומשכימים
השכמות להעמיד להם מוצת הנה הם מקדישים את השם ית' ויתקדש ש' ויהי ב' אורן
מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל ונאמר נדיבי עמים נאספו עם לקי אברהם
כי לאלקים מביני ארץ מאד בעלה נקראו ישראל עמים מפני שהם שנים עשר שבט בענין
ש' עמים הר יקראו והם עם אחד לעבוד את השם על כן אמ' עם אלקי אברהם והמלכים
והארים נקראו מבנים בלשון משיחו מגן פירוש נדיבי עמים נאספו לעבוד את הש'
כי מלביקים וש'יהם לאלקים שהם עבדיו ואמנו כי בענין ש' כי לה' מגנו ולקדושה ישראל מלכנו
מאד בעלה שהקבה מתעלה ומתהלל בעולמו באספותם ועבודתם וקאיש קפורש מדרכי
הצבור הנה הוא כמקטרב על הסכמת עבודת השם וכיוצא מכלל המקדשים את השם
ומראה עמו כי לא יחפז להיות בהודם ולהכתב בכתבם הנה הוא מחלל את קעבודת
והוא ככלל הכתות שזכרנו שהם בני דבר השם ואין להם חלק לעולם הבא והשנית כי
הם מכיאים לבחלושי הדעות כפריאתם מדרכי הצבור והם מן המחטאים את הרבים "

עתה נפרש

ענין כת עזובי השם ונאמר כי הם האנשים שאין עליהם
עול יראת שמים והם מקיימי את המצו' מצו' אגשי מלמדה
וכאשר יתגבר היצר על האיש הקוץ ועליו חלק רוח
ויעבור ואשר לא יאכח ולא ידאב לחטאו אכל ונחה פיו
והוא בעיניו כאלו לא פעל בענין שנאמר באש פשע לרשע בקרב לבו אין פחד אלקים
לכבוד עיניו ויש מן הכת הרעה והיא כי לא רבלהם אשר לא לבשו חרדות כי חלפו חק
וערו' אבל יהללו ויכרכו בפשם במלאתם תאוותם והם קמכעיס' והמאזי' לפני השם ש'

כי הלל רצע על תאות כפסו וכוונע ברוך נאמן ה' ודבר ישעיה עה' על אברן בכת הקיף
אל ואבר פושעים וחטאים יחדו ועונזי ה' יכלו המשיל המורדים וחטאי' לכלי הקשבר שיש
בו שארית' ואמרו כי עונזי השם יכלו שאין להם חלק לעולם הקבא' כענין שנ' אשר לא
ישאר להם שורש וענף' ואברן הכתות הנזכרו בזמן שלא עשו תשוב' אבל הם אבו מדרכס
הרעים ממלמה כפסם מן האברן כענין שנ' אבו בטיס טובבים ארפא' משבותיכם "

כאור דברי עונות ארבע כתות

אמרו ז"ל ארבע כתות אין
מקבילות פני סכינה כת

לצניסי' כת שקריסי' כת חניפסי' כת מספרי' לשון הרע' כת לוצניסי' דכתיב משך ידו אית
לוצניסי' כת שקריסי' דכתיב דובר שקריסי' לא יכון לנגד עיני' כת חכמיסי' דכתיב כי לא
לפניו חנף יבא' כת מספרי' לשון הרע' דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע "

ענה נאמן

עד תכונת עינייהם ותכונת אפניהם להשכילך ביכת מבחר
עמקיהם ונחלק אותם לחלקיהם' ונחשוף סוף חומר עונזי' על ילנות
נגעלותי' ותשיב במערכי החלקי' הרבה תועלותי' כי אולי טרם עמדת על דברינו לא בכת
טוב טעם כבר פשע כל חלק מחלקיהם וחזות קשרי וחומר העונש אשר בכל אחד מהם
לא חזית' גאולי קשה ראית' וכולו לא ראית' וכל חלק אשר נסדר ראשון הוא החומר מן
השני ומתוך דברינו גם בחלקי' הקלי' אשר נזכיר תכיר בלקו' שלמות' ותדע כי אחריתם
דרכי מות גאולי מאז לא פתחה אונק' והיו כמו דרך ישר לפניך ועתה כי ככתוב עליהם
מרוותם תביא מגרותם ברעיוניך' גם יבא חררי רוחך המושפריס הנכונסי' בראותך
כי אשידה לי עדים נאמניס' הזכר והמקראות ודברי חכמים וחדותם הכפלות' והיו
לעד ולאות וכזה האמת אליך יבחן' גיערה עליך ממרוס רוח מן גערת המדות הרענות
מקרבך ויתמך דברים נכריס לך' זה דבר כת לציס' כחלק הליצנות על חמה חלקיסי'
החלק האחד איס' לשון הנותן דופי בכני' אדם כענין שנ' תשב באחיק תדבר בזן אמך
ונקרא לך אכ' זר יהיר לך שמו עושה בעברת זדון' פי' שתי המדות הרעיות אהס' הזדון
והבאזה נקצו ונתחברו באדם הלך כי מבלי היות לו תועלת בדבר הוא גורם נזק עונס'
לחבריו אשר יבאיש את ריחם בעיני' האדם וזה תכלית הזדון' יותר מן הגזול והחומס'
שעו' להרבותו מומן' וגם הוא יהיר כי השפל והנכבש באשר יכיר מגרעת עצמו וממוג'
לא יתלוצץ על בני אדם ואמרו ז"ל לעתיד לבא מתקבצות חיות אלל' הנחש ואומנות' לו ארז'
דורס ואוכל' זאב טורף ואוכל' אתמה הכאה יז' לך אומר להם נמה יתרון' לבעל הלשון אכ'
אס' יש הנחש בלא לחשאין יתרון' לבעל הלשון' וזה החלק גם הוא מחלקי' בת מספרי' לשון

הרע

חלק השני

מי שלעג לבני אדם בייבו להם בלבו לקוצר השבתם
במצול' או בהשלמות הזמן בכבוד ובהרעה או יבזו אותם
לענייסי' ורישם' ונבאזה הכיאתהו' המדה הזאת או רוב השלום וקט' עונס' כענין אל רבת
שבעה לה כפסו' הלעג השאכביס' והכזו' לנביאניסי' ופעמיס' ילעג הלך על הקדושיס'
והכביאויס' כענין שנ' כלו לועג לי' ואמ' שלמה עקב' בז' לרעקו חוטא' ועוד באמר' בז' לרעהו

חשר לבנו ולעבד לרש חרף עושהו ושמה לאיד לא ינקת פי לעבד לרש הראה את כפשו כי
 תדמה אשר הקצנות ביד בני אדם והשב ישיגון אותם בחכמתם כענין אל ואמרת בלבדך
 בחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וכן כי אמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי כבונתי
 ובעבור זה לעבד לרש כי יאמר בלבבו שלא הציב לעושר מחושר דעתו ושלמות ידיו והכח
 חרף עושה הרש והעשיר כי הכל מאת השם כענין של עשיר ורש ופגשו עושה כולם ה' ועל
 השמח לאיד אמר לא ינקת כי אעפ"י שלא הוציק במעשה ולא בדבור לא ינקת אך אין דעת
 השמח לאיד מושבת לרעת הלועב על הרש ומפני כי הלזנות בסבת הבחנה שהיא הספק
 הענוה אמר שלמה עה"א ללצים הוא ילין ולענוים יתן חן פי' הכללנים באמת הלצים
 הלועבים לבני אדם השם ילעב להם כענין אל יושב בשמים יחזק ה' ילעב למו' ולשון אס
 לאמת הדבר וכן כי אס יהיה לבער קוץ כי אס יש אחרית "

החלק השלישי

מי שלועב תמיד לרברים ולפעולות ואין דעתו להבנות
 בעליהן אך מרחיק קדברים שאין להרחיקם ומרחיק
 תוחלת הפעולות ש"ס תקוה לתולעלותם ועל זה כחומר בז לרבר יחבל לי ואמר לו אל
 תהי בז לכל אדם גא תהי מפליב לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו
 מקום והלן הזה הביאהו למדתו הרעה היותו חכם בעיניו ופעמים שתביא המדה הזאת
 את האדם לידי מיומת להלעיב על מצות כענין של זרים הליוני עד מאד מתורתך לא
 כתיבתי " והחלק השלישי הזה היא הכת שאינה מקבלת תוכחה אל אל תוכח לן פן ישנאך
 וכן יושר לן לוקח לו קלון וכן תכס ופתי יערים והגורם ל הכת הזאת לבלתי שמוע מושר
 מפני שהמדה המביאה לחלק הזה היא מידת היל' האדם חכם בעיניו וכל כבה משלה בו
 המדה הזאת עד שיתלוצץ לדעתו ולתוהו היא המדה שאין לה תקוה נאמר ראית איש חכם
 בעיניו תקוה לכסיל מומנו "

החלק הרביעי

הקובע עצמו תמיד לשיחה בטלה ודברים בטלים כדרך
 יוצאי קרנות ושתיים רעות יש בדבר הרע הזה האחד בי
 כל המרבה דברי מביא חטא' והשני כי הוא בטל מדברי התורה ויש בדבר הזה דרכי מות
 כי חיד לא זכר ולא אס על לבו כי בעתים הקס אשר הוא משחיתם יוכל להשיב הנעימות
 ולקנות חיי עולם אס יקבע העתים המזומנים הקס לתורה אשר הוא פגני בהם מומלאכתו
 ועסקיו אין זה כי אס בזות לבו את המצו' ואת סכר העולם הבא' ומלכד אשר אבד טובה
 הרבה ישא את עונו כי אשמת הבטול מן התורה בעצ' היכולת לעשוק בה' אש היא עד
 אבדן תאכל באשר אמרו כי דבר ה' בזה כל איפשר לו לעשוק בתורה ואינו עוסק באשר
 הקדמונו לך' ואמר זל ההולך למקום אשר אובשו שם אהפס לשחוק זה הוא מושב לצים
 ועליו אמר הכתוב מושב לצים לא ישב' וכן אחריו כי אס בתורת ה' חפצו למדת כי מושב
 לצים מביא לידי בטול תורה ואשר לא ש' לבו לעשוק בתורה בשמתינו הבטלות יתעשת
 לכפשו ולא יאבד ויתבאר בהן לחשוב על קצו ולהבין לאחריתו ולחפש דרכיו ולקנות
 מעלות הנפש ולהתקרב אל השם "

חלק החמישי

המתלוצץ בדבר שפתיים על המעשים והדברים לא

שיבנו להם בלבנו אך מדרך השמחים ללא דבר ולא

ומהק השמוק ופעמים שגורם לזה משתה היין והשכרות של לץ היין הומה שזר כל זוגה בו
לא יחכם פירושו לץ איש היין הומה איש שזר כל זוגה בו לא יחכם כמו ואני תפלה איש
תפלה ורופה כי משתה היין גורם לשלשה דברים רעים האחד לקיות האיש מתלוצץ והשני
לקיות הומה ובעל דברים ואמרנו זל כל המרבה דברים מביא לידי חטאי וזקול כסיל
ברב דברים והשלישי כל זוגה בו לא יחכם ודע כי לא יהיה מנהג הליצנות קבוע בנפש
האדם עד שהוא פירק עול שמים מעליו על כן יענש לתת עליו עול קייסורין מדה כנגד
מדה שזעית אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם ואמרנו זל אמר רבי אלעזר כל המתלוצץ
ייסורין באין עליו שזאמ' פן יחזקו מוסריכם והחכמים היו מזהירים לתלמידיהם שלא
לתלוצץ גם על הדרך מקרה ועראי ועל החלק הזה הוצרכו להזהיר כי רבים יבאלו בו
על דרך מקרה "

זה דבר כת שקרים ענין הכת הזו נחלק לתשעה חלקים

החלק האחר

איש כזה אשר תורה עמו וירע וישחית במענה פיו כמו

המכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בשכר שכיר

של לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו וכן העונה ברעהו עד שקר וכל לא תענה ברעך
עד שקר ומן החלק הזה בכלל התרמית והאונאות במסחרים ובשותפות וכל לא תגנו איש
את עמיתו וכל לא ימיש מרחובת תוך ומרמה ונקרא איש און ונקרא בליעל והוא כבוד עון
בכתת הרשעו כאשר הקדמנו בשערי יראת חטא ומדו זה איש האון שהוא קורץ בעיניו
מוכלל באצבעותיו כמו של אדם בליעל איש און וגו' קורץ בעיניו וגומר "

החלק השני

המשקר ואין בעצם השקר נזק והפסד לחברו אך יתכן בו

לזעזעו סבה הנזקול הרע כמו המתעה את חברו שיאמין

בו כי הוא אזהב ורע כאמן עמו ומתכוין בזה כדי שיבטח בו ולא ישמר ממנו ויוכל להדיח
עליו רעה כענין זה בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו וכל אחריה העל אלה
אזאשפק נאם האם בגוי אשר בזה לא תתקנס נפשי ואלה שני החלקים ענשם על שני
דברים על השקר ועל הנזק החרור בכפיו כי השקר מלבד זר הנזק הוא תועבת ה' שזא'
שם הכה שזא ה' לב חורש מחשבות און עינים רמות לשון שקר וכל ופי תהפכות שזאתי
ונאמ' אף כי כתעב ונאלח איש שותה כמים עולה ואף כשר ודם נתעב השקר להם שזאמר
תועבת מלאכים שפתי שקר "

החלק השלישי

הבא בערמה ודברי מרמה למנוע טוב בעליו להעביר

האדם אליו לא לבגול מחברו דבר שהוא שלו ולא לחמוסו

אבל יתן עימו בטובה העתידה ללא לידי חברו וזודה אותה לקחתה אליו בשקר מליו או
יחבב בשקריו לו אשר יתן חברו מתת ועקר עכשו על השקר אכן יגדל עונש השקר כאשר

104

יכבד ממנו הפסד לזולתו אעפ"י אין עקר העונש על הפסד כי לא הפסיד ממנו דבר
שזכה בו כענין שאמר זל כל המחליף בדברו כאלו עובד ע"ז שכ' אולי ימואשי אבי והייתי
בעיניו כמתעטע וז' על ע"ז הכל הויה מעשה תעתיעושי' ואמרו זל כאלו עובד ע"ז הכיאו
הדמיון על קצה ואחר כי הוא נסתר בשקר ונעזר בשוא "

החלק הרביעי

המאמר בהספור הדברים אשר שמע ומחליף מקצתם
במתכוין ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו
אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר דרך הלה ופעמים שאף בודה מלבו סיפור הדברים
כולו והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו אבל גדול
מאד ענשו בעו פניו ואהבת השקר יוכבד עוננו כי יאהבנו לבלי תועלת ואמר שלמה ע"ה
יפוח כזבים עד שקר פי' אם תראה אדם אשר יפוח כזבים בשיחתו וספור דבריו תדע כי
תביאנה המדה הזאת להעיד שקר באחיו ולענות בו סרה אחרי אהבתו השקר וזה החלק
התירוקה לקיום מצו ודרישת טובה ושלום ואמרו כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר
שקיא כחה וחסודה אעפ"י שאינו כן ואמרו מותר לשנות בדברי שלום שכ' אביך וזה לפני
מותו לאמר כה תאמר ליוסף אבא שא בא וגומ' ויש אנשים יחליפו מקצת הדברים אשר
שמעו בבלי דעת כי לא ישינו לבם להקור בעת שמעב בס זאת מהרעה ואמר שלמה ע"ה
ואיש אומע לבצח ידברי פי' איש נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו
באזניו למען יספר אותם על ככון ולא ימצא בפיו לשון תרמית לכנח ידבר כי יאהבו בני
אדם לשמוע דבריו ולא יאמרו לו לעולם למה תדבר עוד דבריך "

החלק החמישי

האומר לחברו כי ייטיב עמו ויתן לו מתת ועודנו מדבר
עמו עם לבבו ושיח שלח לתת ונאמר כצור לשונך מרע
גשפתיך מדבר מרמה ופירשו זל שלא ידבר אחת בפה ואחת בלבב ועוד אמרו דברים יז
בהם מאס מהוסרי אמנה אם יחזור מדבריו ובלבד שיהא אומר בפה וגומר בדעת "

החלק השישי

המכטיח את חבריו להטיב עמם וישקר דבריו וישם לאל
מלתו כי אחרי אשר אמר להטיב עמו על הבטחה ובטח בו
לב חברו אין לו לחלל הבטחתו כי זה דרך שקר והוא באדם
עבר ברית שכ' שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון
תרמית וכן האומר לתת לרעהו מתנה מועטת אף על פי שלא הזכיר לשון הבטחה אמרו
דבותנו כי בו מחוסר אמנה כי לב חברו שומע עליו ובטח בו אחרי שהמתנה מועטת כי
בתן יתן לי ואם איש עני הוא אף על פי שהמתנה מרובה אם יחזור בו רעתו רבה כי
דבר נדיר ונאמר ולא יחל דבריו וכן מי שיתפאר בפני רבים לתת מתנה לאדם והנה הוא
כמתהלל על דיבתו בזה' הנה זאת כמו הבטחה ולא ככון איטוב מדבריו אחרי שהתכבד
והתהלל בדבר כענין שכתוב כשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר פי' כמו
שיטעמו בני אדם אחרי בוא סימני הגשם ולא בא הגשם כן ענין איש מתהלל במתת שקר
בי מנה אמתהלל בדבר הימן קיום הדבר על כן יטעור האיש שהבטיחהו על המתנה
בהכזיב תוחלתו

החלק השביעי

מי שמתעורר את חברו לאמר כי עשה עמו טובה או דבר טוב עליו ולא עשה אלו אל אסור לבנות דעת הכריות ואפי' דעת בני וקהל החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מבול הבוי ועין וביטן כי שפת שקר אשמה רבה ונתחייבנו על גדרי האמת כי הוא מיאודי הכפז "

החלק השמיני

מי שמתעבב במעלות שאינם כנוצאות בו אמר שלמה עק' לא נאזה לבכל שפת יתר אף כי לכדיב שפת שקר פירוט אין לבכל להתבאות ולהתנשא במעלת אבותיו כי אמרו במקרא של מעלה מזה ותפארת בניס אבותם אף כי אין לכדיב להתכבד בשקר ולאמר בה עשיתי ופזרתי ונתתי ולא כן עשה וזה בכאי לכל אדם כש' לכדיב וגנה מדכותיו אשר עשה כי הלל נפשו על מה שלא עתה כי זאת תהיה לעדה כי לבו ככל דקותיו אשר עשה לשם ולתהלה ואמרו אל כי מי שמוכבדים אותו במדרגות הכבוד הראויות לתת למי שהוא יודע שתי מסכתות והוא אינו יודע וזלתי אחת עליו שיאמר להם אחת לבדה אנו יודע כל שכן כי אסור לכזב ולהתפאר לאמר שמענו כאלה רבות "

החלק התשיעי

בנים לא ישקרו בסיפור דברים אשר ישמענו והבדת מאורעות אבל יחליפו דברים על אודות חפניהם מאין הפסד' לאדם בדבר אף ימצאו כמעט הבאה בשקרונם אעפ' שאינם מרויחים ממנו בכך ואמר' כי גם זה אסור הוא על למדו לשונם דבר שקר אף אין ענשם כענש המשקר' ללא דבר אשר זכרנו ענינם בחלק החמישי הנה אלה חלקי כת של שקרים וכבר הקדמנו לך עקרים בדרכי איש אמונים וכי המה יסודות נכפז "

וזה דבר כת החכמים ענין הכת הזאת בחלק לתשעה חלקים

החלק הראשון

החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חברו וכי החזיק בתרמית או כי החטא איש לאיש בלשון הרע או באונאת דברי' ויחליק לו לשון הרע לא פעלת און המעט ממנו עון הכמעט מן התוכחת ש' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ויוסף לחטוא על אמרו לא חטאתי כענין ש' וחוקו ידי מרעים והנה זה ביד החנף החול עין פלילי כי לא יקבל לאמת אבל יעזור אחרי השקר ויאמר לרע טוב וישם חשך לאור גם נתן מכשול לפני החוטא מזני פנים האחד כי איננו ניחם על רעתו והשני כי ישנה באולתו כיום מחר כי הלל רשע החנף אותו על תאות נפשו מלבד כי ישא ענשם על הכזב אשר הזיק לאשר לשם לו החוטא על דקונו מי אשר חטא לו מלבד כי יענש על דבר שקר ש' תאבד דוברי כזב ול מזדיק רשע ומרשיע צדיק תושבת ה' גם שניהם כל שכן אם העול אשר בכף חברו גלוי לרבים כי באמור אליו החנף לפני בני אדם וך אתה בלי פשע חלל וכזה דתנויין וחייב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עין אשמה כזאת ואמרו רבותינו על ענין אגריפס שהוק קורא בתורה וכשהגיע לפסוק זה לא תוכל לתת עליך איש נכרי ולגו עיניו דמענות ואמרו לו אחינו אתה באותה טעה נתחייבנו אונאיסה של ישראל כלים שחכנו לו לאגריפס הן כי

הושב על המשפט אין לו לפחד מאנשי ימות כמו שא' לא תגור מפני איש והחלק הזו
שהזכרנו הוא חלק אדם רשע הנמנה עם שתי כתות הרעות מן התחברות אליו השקר
והחכמה ויש בחלקי כת חכמי אשר הם החכף נספק ואחד בעד החכפ' לחד כאשר יתבאר
החכף אשר יהלל רשע בני אדם אם בפניו אם שלא בפניו

החלק השני

אביע' שלא ידריקנו על חמה ולא יכזב על משפטו אבל
יאמר עליו כי איש טוב הוא ועל זה כאמר עוזבי תורה יהללו רשע כי לזלל אשר עוב
את התורה לא הלל העובר על דבריה ומשר מצותיה וגם כי לא ישבח את הרשע וזלתי
כמה אנמצא בומן הטוב וילין עליו בפני בני אדם להביד לאדם ישרו גם זו רעה חולה כי
בהזכירו את הטוב ואת הרע לא יזכיר ועל כל פשעיו יבסא דריק יחשב אלל השומעים
ויתנו לו יקר ויריס ידו ונברי וכבר הקדמנו להודיעך המכשולות והשחיתות הכמשכות
בכבוד הרשעים על כן לא נכון להזכיר דדקתם בלתי אם יזכיר רשעם וכסלם כמו שא' ו
ושם רשעים ירקב ונא' איני אביד דדקתך ואת מעשיך ולא יועילוך פי' לא יועילוך מעשיך
הטובים להצילך מרעתך בקומי למשפט בערכי לעמתם רב פשעיך ומעשה תעתעך
כי דברי עונותיך גברו מהם וכמו שאמרו רבותינו כי מי שעונותיו מרובין מזכותיו
נכתב ונחתם למיתתו והרשעים נכרים הם בשחתם והנהגתם כאשר הקדמנו לך בשערי
יראת חטאי והנה הצדיקים יתעבו הרשע כמו ש' תועבת דדיקים איש עול' ואשר בשוד
הצדיקים לא יהיה' אם תעב לא יתעבו גם קב לא יקבנו גם בך לא יכרכו ויתכן כי
יקר מקרא המשבח את הרשע מדרך פתיות כי הפתי אומר לשבח טוב הוא' אם היו ימים
על דבר אמת ואם תהיה תמורתו ומבלי הדעת שבח הוא את המתים' כי אמרו רבותינו
על הרשעים רפאים יחשבו בחיים ומתים קרויים ש' והמתים' אינם יודעים מאומה והאנבה
הזאת עולה וזון כי לא יאסב העבד אל היודן אם יאסב משכאיו ויקרב רחקיו הלל' להם
לדעת מדרך הדעת כי כן וכ' וכסילים מרים קלון וכבר הקדמנו פירושו "

החלק השלישי

החכף המשבח את הרשע בפניו אף חכמתו עמדה לו כי
לא ישבחנו בפני בני אדם פן יהיה להם למוקש' גם זה
החכף גדול עובו כי החליף אליו בעיניו ולא ישוב מדרך הרעה ולא ידאב לעונותיו כי דריק
הוא בעיניו וכל אשר איננו מעדת הצדיקים אם ישבחוהו יאמר בלבנו אמנם ידעתי כי כן
בעבין של כפה חכף ישחית רעקו וברעת דדיקים יחלנו' פי' החכף משחית רעקו בפיו כי
ישבחנו ויאמן לדברים ויקא את רוחו ויראה את נפשו ביקר ולא יבין את עפלה נפשו
והמכשלה הזאת תחת ידו גם ירוס לכונו ויפול במכמורות באותו' והנה כי השחת השחית
בחלק שפתיו וברעת דדיקים יחלנו' הצדיקים יחלנו' ברעתם מכפי החכף כי אם ישבחנו
ולא ירוס לכונו למען זאת' כמו שאמרו רבותינו אפי' כל העולם אומרין עליך דדיק אתה
היו בעיניך כרשעי' ואמרו אם יש עליך רעים מקצתם משבחים ומקצתם מוכיחים אהוב
את המוכיחים ושא' את המשבחים' כי אלה לחיי עולם יביאוך' ואלה ברעתך יאמוך' כי
ישבחוך' ויתכן גם כן לפרש וברעת דדיקים יחלנו' רעיהם' כי לא יחניפו להם אבל הוכח
יוכיחום ויורו אותם בדרך בתעבתם בתוקו לא דרך' וכ' ופה חלק יעשה מרחם המשי' לפ

החלק לדרך חלקלקות ואמר כי כאשר יפול האדם וידחה בלכתו בדרך חלקלקות כענין
 שכ' יהי דרכם חזק וחלקלקות ומלאך ה' ירחיקו בן יפול האדם ומחה בפה חלק ויחוס פה חנף
 על הענין אשר ביארנו אמר דוד עק' יכרתה כל שפתי חלקית לשון מדברת בדלותי
 קלל פה חלק כי ישחית בו רעהו והלשון הקשה שהיא הפך החלק והוא לשון הרע ויש מן
 החכמים שמתכוונים להחכיף לאנשי זרע כדי שיכבדו אותם ויכשאו. ואמרנו רבותינו
 כל המחניף לחברו לשם כבוד לבוץ נפטר ממונו בקלון "

החלק הרביעי המתחבר לרשע ולא דינו אשר לא יוכיחוהו בשבט פניו והרחק לא
 ירחיקוהו אבל כמו חבר יקריבנו וכאמ' בהתחברך לרשע פרץ ה'
 את מעשיך והצדיקים מאוס ימאסו את הרשע כמו שכ' כזה בענינו נמאס' ואזל לא לחכם
 הלקר זרזיר אזל עורב לא מפניו שקו מינו ואמ' כלעוף למינו ישכן וכן אדם לרומה לו
 ואמרנו אסור להסתכל בדמות אדם רע שנאמ' לגלו פני יהושפט מלך יהודה חני נושא אס
 אביט אליך ואם אראך' ואמרנו כל המסתכל בדמות אדם רשע עיניו כהות לעת זקנתו
 שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות מפניו שהסתכל בדמות עשו אעפ"י שלא
 היה מכיר מעבדיו כי היה עשו משתיר מעשיו כענין שכ' נהיה במחשך מעשיהם וכבר
 הקדמנו להודיעך באר היטב כי רבו דרכי מות הנמשאים אל המתחבר לרשע "

החלק החמישי איש כי יאמינו בני אדם בדבריו והמבין כל השומעים
 על מאמריו ויתכוון לנשא אחד העם או גוף הקרוב לו
 באהבתו אותך ויאמר עליו כי הוא איש חכם והוא בן לא חכם והיה לפוקה וזר מכשול
 כי יסמכו על הוראותיו ועל פיו יהיה כל ריב ויעת משפט ואת העולם יחריב' וכן כי
 יאמר על איש כי הוא באמן רוח ולא הכירו אס הוא איש שמונים או בן לא אמוץ בני
 נאולי ישמע השומע ויפקידהו על ביתו וכל יש לו יתן בידו וכחש בו לא ראייתך' ואמרנו
 רבותינו כל המעמיד דיון שאינו הבון כאלו נטעו אשרה ובמקום תלמיד חכם כאלו נטעו
 אזל מזבח והיה מי שקיי' לראש בימי הראשונים מי שאינו ראוי להגיד וקראו עליו מקרא
 שכתו' הוי אומר לעץ הקוצה עורר לטבח דומם הוא יורה הנה הוא תפוס זה וכנסף וכל
 רוח און בקרבו ועתיד הקצה להפרע ממעמידיו שכ' ויי בהכל קדשו הם מפניו כל הארץ

החלק השישי מי שיב בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחת ועל
 מעשה החטאי' לא ילטוש עין ולא יגביח ולא יהיה להם לראש
 מוכיחי' והנה כצטוינו לבער הרע מקרב עמנו שכ' ובערת הרע מקרבך' ואמרנו רבותי' כל
 שיב בידו למחות באכשי ביתו ואינו מוחה כתפא על אנשי ביתו יש בידו למחות באנשי
 עירו ואינו מוחה כתפא על אנשי עירו יש בידו למחות בכל העולם ואינו מוחה כתפא על
 כל העולם' וכ' וכשלו איש באחיו ודרשו בו זל איש בעין אחיו ואמ' כל ישראל ערבי זה בזה
 הרואה את אנשי מקומו עם קשה ערוף ואמ' בלבו אולי

החלק השביעי לא יקשיבו אס אדבר להם ככוחות ופי אמלא תוכחות
 על כן יחשך פניו והנה עונו ישא כי לא נסה להוכיח ולתקור או לם אס רוחם העיר יעורר
 ומסת אולתם ולא תלין אתם מאובתם' ואמ' זל בענין מה שכתוב והתנית תו על מצחות

האנשים הנאמרים והבאקים וגו' אמרה מדינת הדין אעפ"י שהלכו דריקים במוריס וקיימו
את התורה היה להם למחות ולא מחו אמר הקב"ה בלוי וידוע לפני שאם היו מוחין לח היו
מקבלין מקץ אמרה מדינת הדין רבונו אל עלם אם לפיך בלוי הם לא ידעו אם ישמע
העם לקולם ואם יחדלו וזנה הא' אחרי כן וממקדשי תהלי והם הדריקים המקודשים כי
נעבשו על דבר שלא מחו וכל הוכחה תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ואם הדבר בלוי
לכל וידוע ונכחן ונחקר כי החוטא שאל מוסר ולא ישמע לקול מוריו ולמלמדיו לא יטא
אזנו על זה כאמר א' תוכח לך פן ישנאך ואמרנו כשם שמונה לומר דבר קשומע כך מונה
שלא לומר דבר שאינו קשומע ואמרנו מוטב שיהו אגבין ואל יהו מזידין "

החלק השמיני

איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברי לשון הרע או כי
ישמע כל פה דובר ככלה או יאב בשאר משחקים בזים תורה
מוצת וידוע כי הם דריבים וסלובים ואם יוכיחם אל יקשיבו אל דבריו על כן יאם יד על
פה גם זה יענש כי לא יענש כסילים באולתם פן יאמרנו לו כי הוא כמו הסוכי קודה על
דבריהם אף כי יתחייב לעונתו ולבעור בהם לתת גודל לתורה ולמוצת אשר בזו לעונתם להם
ולקבא לכבוד קיו וצדיק אשר ישחו בו וזה אחד מן הדברים אשר יתחייב האדם לעונת
בעבורם חכרת הרשעי כי יענש בשמע דבריהם הרעי' תמיד וילאח לעונתם וזה הדבר
מפורש בדברי שלמה א' אל תקבא באנשי חמס ואל תתאו להיות אתם כי אד יהבם לבם
ועמל שפתיהם תדברנה רוצה לומר כי תשא עין בחטאתם כי תשמע דבריהם הרעים
תמיד ותהי כמחריש "

החלק התשיעי

המכבד את הרשעים מדרך שלום אמנם לא ידבר טוב
על הרשע ולא יתנהג בכבודו על דרך אשר יחשבו בפי
אדם כי יכבדנו מאשר יקר בעיניו ככבד כי לא יחלוק לו כבוד זולתי כדרך שמכבדים
בני האדם את העשירי מדרך סלסול ולהתקן תועלת בעבור כי צלחה דרכם ולא מפני חן
ערכם ואף גם זאת יש חטא ואשמה בדבר הזה כי אם הותר לכבד העשירי לא כן הרשעים
שכל נראה כל באה השפילתו והדוך רשעים תחתם אך החלק הזה הותר מדאגה מדרך פן
יזיק הרשע ויגרום הפסד בזמן שיד הרשע תקפה וזעמו חזפה וחין בידינו להכביעו
ובחלו להביעו על כן הותר לכבדו כדרך שמכבדין בני האדם אנשי זרוע רמה מפתח
ואימה בקימה וקדור והדומה להם אך לא ישבחנו ולא ידבר טוב עליו לברי אדם וכך
אמרנו ז' מותר להחניף את הרשעים בעולם הזה "

וזה דבר כת מספרי לשון הרע

אמרנו רבותינו כל המספר לשון הרע כאלו כפר בעקר שכל אשר אמרו ללשוננו נבדיר
שפתינו אתנו מי אדון לנו ועל כן חשבוהו כלו כפר בעקר כי הוא מסבב וגורם נזק גדול
ורעה רבה לחביריו בהבאישו את ריחם בעיני העם או בשאר דרכי הפסד ולא יתכן אשר
יכין אדם לחבריו בלי משחת וכזן מר ממות מבלי שיעיל לעצמו בזה תועלת וריוח ממון
בלתי אם לכד יצרו את כפשו ופרק על שמים מעליו ונתקה מוסרות כמו שנאמר במזמור
פבא הזיפים ויאמרנו לשאל וגומ' אלקים זדים קמו עלי ועדת ערבים בקשו נפשי ולא
סמוך לנגדם ופירשו ז' ולא סמוך לנגדם כי נתכוונו איברך אותם שאול כמו שאמר להם

ברוכים אתם לה' כי חמלתם על אדוניכם' ולא שמו אלקים לנגדם שכתב בתורתו ארוך
 מכה רעהו בסתר' וכי ומה יתרון לבעל הלשון וכי על דואב הנות תחשוב לשובך וגו' חזקת
 רע מטוב שקר מדבר דקק הלה' ופירשו במדרש תלים מה יתרון לך ומה כצע כי ספרת
 לשון הרע הלא לממוץ לא היית אתה צדיק אך עשרת כמו שנ' עליו אביר הרועים אשר
 לשאול' אין זה כי אם אסתך את הרע מן הטוב וספר מדבר דקק כי פרקת עול' ונא' לא
 יכזבו לבגב כי יבגבו וגו' ונ' אחריו נואף אשה חסר לה וגו' דל' כי הוא רע מן הבגב שקול
 צדיק למלא נפשו כי רעבי ואמ' זל' כי בעל לשון הרע משניהם רע כי יחטא חטאה גדולה
 מבלי חטאה כמו של' מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה' והאמית על כן נחשב המשפר
 לשון הרע כאלו כפר בעקרי' לפי שאומר בל' כבו כי שפתיו ברשותו מפני שאין בקס
 מעשה וכי הוא השליט על לשונו וגמר בדעתו כי אין לו לבלוא את רוח שפתיו מדבר
 העולה על רוחו' וכי האיברים המה לבדם אינם ברשותו לחטוא בהן' בענין אכ' ללשוננו
 בגביר שפתיו אתנו מי ארץ לנו ולא יאמר איה אלקי עשוי אשר כל תנועות יצירתיו
 בתנוות תנוות המה לו אחת מהנה לא בעדרה כלם לעשו' רזונו מעוועדות רק אין דבר
 וארשת שפה ברשותו לא כן הרשעים החוטאים באשר עבירות כי יודעים הם כי רע ומר
 עוזב את השם אך נמשכים אחר תאוותם ויצרם המתגבר וזר להם על זה ואמרנו רבותינו
 שקול לשון הרע כנגד שלש עבירות ואלו הן עז' וגילוי עריות ואפיכות דמים' בעז' נאמר
 אנא חטא הינם הזה חטאה גדולה בגילוי עריות נאמר ואף אעשה הרעה הגדולה הזאת
 בפשיכות דמים נאמר גדול עונו מאנאי' ואלו על לשון הרע נאמר יכרת ה' כל שפתי
 חלקות לשון מדברת גדולות' והנה אנו צריכים לפרש לך היאך יתכן כי יהיה עון לשון
 הרע יתר על השלש האלה הלא על כל אחת מהן אמרו זל' יהרב אדם ואל' יעבור עליהן
 ואמרנו חמורה עז' שכל המודק בה ככופר בכל התורה ואמ' כי ~~הוא חמור~~ ~~הוא חמור~~ ~~הוא חמור~~
 התורה כלה וכאשר תאים לךך למאמרם זל' תמצא לו כמה פרשים וכמה פנים "

האחר

כי בעל הלשון הוא אונה באולתו עשר פעמים יכולים ביום ויבאיש
 ויחפיר וידבר שפת יתרי' ויכה בסתר ומי יתן קץ לענשו כי בעל
 הלשון לא ישים קצוי למילין כגשם עבירה קלה כבדה מאד על האנות האולת פעמים
 רבות כאשר הקדמנו אף כי חטאה גדולה ורעה חולה וכאמרם זל' שקול לשון הרע כנגד
 שלש עבירות רזנס לומר כנגד עובר אותן לעת שיתקפו יצרו לא כנגד ~~האומר~~ והיונא
 מן הכלל ליעבור עליהן בכל' עת "

וחשני

כי בעל הלשון תשובתו קשה אחרי אשר למד לשוננו דבר שקר ופיו
 שלח ברעה ומרכ הקרגל אינו שליט ברוחו' וכאלו לשוננו גרם
 המחשבה בענין שג' הנות תחשוב לשובך וכי כסיל מחתה לו
 מחתה לשון יראת ומגור רזנס לומר כי הכסיל ירא ויגור מרעם לשוננו פן יוקש בו כאשר
 ירא מאויבו כי אין שפתיו ברשותו "

וחשרישי

בעל הלשון חטאו קבל בעיניו כי יאמר אך דבר שפתיים הוא
 ולא פנה אל נוקיו הרבים על כן לא ישוב מדרכו הרעה ואם

שוב ישוב אין תשובתו שלמה כי לא יכיר גדל חטאו כי התשובה השלמה להכנות מפשע
רב כי יקד יקד היגון כפשו ביקוד אש ואמר שלמה עה זדי יקיר לך זמן עושה בעברת
זדון פי הלך אשר גבר זדונו להכות בלשונו בגלותו ובאוניו ועברתו וחרונו אל תאמר כי
בלשוננו לבד יכס ולא במעש כי ידוע תדע כי הוא עושה בעברת זדון זל כי אם לא יוכל
להכות את אויביו בלשוננו ויוכל להכותנו במעשה יכה בעברה ולא יחמול כאשר אמרו זל
בענין דואב כי כאשר צוק אגול להכות בכהנים וימאנו אכשיו להכותם אמר לדואב אתה
קבית בלשון אתה תכה בחרב שאמן כוב אתה ופגע בכהנים

הרביעי

אם ישוב בעל הלשון בתשובה נריך לבהם מחילה לאשר מונק לו
מועט לשוננו והוא לא יזכר מקפר כלם כי רבים מכאובים
הכאיב וכמה כפאת האדיב גם רבים מאשר זכר כי אותם עבר וקם לא ידעו כי הדיח
עליהם את הרעה יתבייש לקודיעם ולגלות אונם על אשר גמלם רעה כי הוא מכה ואין
מכתו ידועה כענין שלמה יתן לך ומה יסוף לך לשון רמיה חצי בגבר שמוני על כן נמשל
לשון הרע לחץ כי המונק בקשת פעמים רבו יאלח חציו באדם ולא כודע מי קהו ועוד
על ענין אחר נמשל לחץ כי שולף החרב אם נכמרו רחמינו עליה אדם בהתחכנו אליו ישיב
חרבו אל דכה לא כן זורק החץ כי אין בידו להשיבו כן בעל לשון הרע אחר אשר יזא
הדבר מפיו לא יוכל לתקון ופעמים אידבר על פגם משפחה וקזיק אל הדורות הבאים
אחריו ולא תביע לוי מחלה מזה על כן אמרו זל כי המדבר בפגם משפחה אין לו כפרה
עלמית וקם המשלח לשוננו על הקדושים אשר בארץ קמה ידבר כי על מי לא עברה
רעתו תמיד וכבר אמרו זל כי האפיקורוס אין לו חלק לעולם הבא

והחמישי

כי לשון הרע יביא את בעליו לתת את פיו לדבר אל השם
תועה כמו שאמרו שמו בשמים פיקס ולשונם תהלק
בארץ ואין בכל העבירות אשר ישיב ענשם לענש המטיח
דברים ואמר רבותי עשר נסיונות נסו אבותינו ובכלם לא נתחתם בזר דינם לא על לשון
הרע ש' אם לא באשר דברתם באזני כן אעשה לכם וגו' וכו' ושמעו את קול דבריהם
ויקצוף וישבע לאמרו כ הוגעתם ה' בדבריהם ואמר דוד עה' ולרשע אמר חלקים מהלק
לספר חקי ותאב בריתי עלי פיק' אם ראית גכח ותרץ עמו וגו' פיק' שלחת ברעמי תשב
באחיק תדברי' הנה למדת מזה כי אין התורה מבינה על בעל לשון הרע ועל
לבגוב ולבאוף וכי אינם ראוי לעסוק בתו' ואזל דואב כיון שספר לשון הרע אף חכמתו
לא עמדה לו ולא הבינה עליו תורתו ומה אזל עברה מככה מצו ואין עבר מככה תר'
ש' כי בר מצוה תורה אור על העובר עביר' דרך מקרה אמ' ולא על הפורק על אזקרת
העברה מעליו ונתבונן כמה יגדל עון בני אדם המהפכים לשון הרע קמעט מהם עגם
הגדול כי יכלאו שפתיקם וחשכו לשונם מדבר בדברי תורה עד כי השחת ישחיתן לדבר
בלשון הרע ואמר דוד עה' גם ישבו שרים כי נדברו עבדך ישיח בחקיק' פי' הם בטלים
מלטיח בחקיק ומדברים לשון הרע וכדברים כי בעוד אשר אישיח בחקיק' ואמרו רבותינו
מרפא לשון הרע להקטל ממנו שיעבוק אדם בתורה ש' מרפא לשון עץ חיים וקו אנאמר

אשר אשמרה לפי מחסום ופירשו ז"ל כי המחסום הוא עסק התורה ואמרנו רבותינו בנסת
ישראל בקולנה אהובה ובקולנה שנואה בקולנה אהובה שכל המצוי ענין את קולך בי קולך ערב
בקולנה שנואה שכל כתיבה עלי בקולנה על כן שאל יתה וזהו שכל מנות וחיים כיר לשון ואהוביה
יאלל פריה פי ואהוביה יאלל פריה אהוב הלשון והוא האיש החפץ לדבר תמיד העצה
הכוכבה אינו יאלל פריה אלא ידבר בדברי בטלה אך בדברי תור וחכמה ומוסר וקבאת
אלום בין אדם לחבירו ומזדיק הרבים ולשבח הטוב וגנות את הרע ולקבא אל האמת
כי זכויות אין קץ ויכל לקנות לנפשו כל אנו וכאשר הקדים כי חיים כלשון "

והנה ענין כת מספרי לשון הרע נחלק לשני חלקים "

החלק הראשון

כאשר יתן מוס באדם והמוס לא יהיה בו פעמים כי
תחת יופי יתן דופי והנה זה לבו יקפץ פיו מדת שתי
הכתו הרעו שהם כת שקרים וכת מספרי לשון הרע והנה הזקנו מן התורה שלא לקבל
לשון הרע אולי הנה הוא שוא ודבר שב שואמר לא תשא שמע שוא ואמר שלמה עה"מ רע
מקטיב על שפת און שקר מזין על לשון הנות פי שתי כתות מקבלות לשון הרע האחת
איש מרע ובעל דון מלשון כי כולו חכף ומרע כי הוא חושד בכשרים ואוהב למצוא פגם
ואשם על חבירו וקלן על כבודו והיה כשמצו כי יגיד עליו רעו לשון הרע זדון לבו
השיאו להאמין כי הדברים כנים והכת השני איש שקר גם הוא מאמין ומאמין על לשון
הנות כי אחרי אשר לא ירחק מדבר שקר לא יחוש אם תקבל נפשו כזו ואם תשא שמע
שוא על כן ימהר לקבל לשון הרע שקר מזין כמו איש שקר וכן שנתך בתוך מרמה בתוך
אכזי מרמה ואני תפלה איש תפלה ורע כי כאשר יורה השומע על לשון הרע אחת דתו
ומנת מדיו עם המספר לשון הרע כי יאמרנו אמור הנה קבלו השומע את הדבר ואות היא
כי הנה אמת הנה נכון גם אם הטו חזון השומע והראה את נפשו במקטיב קשב ומאמין
לדברים בפני בני אדם גם זה עוזר לרעה וגורם קלון לחבירו ומחזק ידי המביא את
דבתו רעה אל חבריו ואם שלמה עה"מ רוח צפון תחולל בשם ופנים נזעמים לשון שתר
פי כאשר רוח צפון תפזר העבים ותמנע הבשם כן פנים נזעמים ימנעו לשון הרע כי
בראו המביא את פני השומע וקנס וזעפים יחדל קול המון בשם דבריו אבל אם יראה כי
השומע ישמע לו יאנה פמי עולה ולא יחשך פיו משקריו והי' כזה י' מחד כי ישנה באלותו
לספר תמיד לשון שקר ושב לשונו אחר בשם כזביו תחולל מלשון חליה וכן לא יחל דברו
לא יבטל וכן אז יוחל לקרא אז מנע עור אמר עה"מ לשון שקר ישאל דביו פי האיש הענו
ודכא ושפל רוח ישאל את לשון שקר לא יאבה לו ולא ישמע אליו כי העניו חפץ ביקר
הבריות וצר לו על בשתם וקלונם ויו דכיו במקום הא שרש כו"ו עניו ויש מפששים
בעל לשון שקר ישאל מדכיו ומוכיחו ולא יוסיף להביא עליו דבת בני אדם רעה והנה
הזקנו במה שכתוב לא תשא שמע שוא שלא באמין כלבנו ספור לשון הרע להחיות
במשחבתנו כי הדברים אמת להבנות בעינינו את מי שאלמרנו עליו "

החלה השני

המספר לשון הרע וירחק בו מדבר שקר וזו כונו באמרו

כת מספר לשון הרע אעפ" ש' אינם מן קבת של שקר וקבה
 אם יזכיר אדם לחברו כינו לבין עצמו מעשה אבותיו הרע' הנה הוא עובר על מה שכ'
 בתור לא תגנו איש את עמיתו' באונאת דברים דבר הקתלו כמו שהקדמנו ונ' בן לא ישא
 בעון האב ואם יבלמוהו על מעשה אבותיו בפני אחרים על זה אמרו רבותי' כי המלביץ
 פני חברו ברבים מן היונדים לביהם ואיך עולין ואם יספר ויודיע את תועבות אבותיו
 בפני בני אדם שלא בפניו להכאיז את ריחו ולהכזותו בעיני בני עמו על זה אמרו אשר
 כת מספרת לשון הרע חין מקבלת פניו שכיב' וכך אם היה בעל תאו והוא מספר עליו עמו
 ראשונים ודע כי אם יראה איש כי עבר חברו על דבר תורה בהתיר והוא גלה על חטאתי
 על אשר בת דבי' אשם אשם על זה' כי אולי החוטא הקוא שב מדרכו הרע' ויגובו ברעיונו
 ולב יודע מרת נפשו ולא ככך לבלותם זולתי לחכם צנוע אשר לא יספר ליתר הקמון רק
 הרחק ירחיק מחברתו עד אשר יודע אליו כי שב מדרכו הרעה' ואם החוטא תח' ואיש
 ירא חטא ראוי לחשוב עליו כי באמת עשה תשובה ואם יתקפו יצרו פעם אחת נפשו מרה
 לו אחרי כן והמספר לשון הרע שתיס הנה קוראותיו הנזק והבגות אשר יגרום לחברו
 ובחירתו לחייבו ולהרשיע את חבריו ושמחתו לאידם ועל ד' אחד יגדל עון המספר לשון
 הרע על דבר אמת מן המספר על דרך שקר כי יאמץ העם בקשרו על חברו דברי' בני
 ויעלה באשן לפניהם ויהי' לבו בעיניקם אחר אשר נחם על רעתו ונשאל לו מחטאתו וא'
 שלמה עה' אלוילים יליץ אשם ובן ישרים רצון לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר
 פי' האויל יליץ חובה כי יחפש מומי בני אדם ואשמתי ויתן בהם דופי ופסם ולא ידבר
 לעולם בשבח ודבר טוב הנמצא בהם והמשל על זה כי הזכרים לעולם באו ונחו כולם על
 מקומות הלכלוך ואמ' אלוילים יליץ לשון יחיד על כל אחד מן האוילים כמו בגות צעקה
 עליו שור ואמרו רבותינו כל הפסוק פסול ואינו מדבר בשבחה של עולם ודרכו לפסול
 בני אדם במומו' ובין ישרים רצון כי דרך הישרים לכקות על כל פושעים ולשבח האדם
 כי נמצא בו דבר טוב וזכרו במוסר כי אדם אחד וחכם עברו על הכבלה אמר האדם
 במה מוסרת נבלה זו אמר החכם כמה לבנים שביה ואמר אחרי זה לב יודע מרת נפשו
 וכל חכם ידע כי לא הביא שלמה בתוך המוסרים הנכחרים דברים חין בה מועיל
 אבל בא הענין על דבר הפסוק הראשון להביד רעת האויל המליץ אשם כי יתכן אשר
 החוטא שב מדרכו ונפשו מרה לו ואין יודע מרת נפשו האדם ולא שמחתו זולתו והנה הוא
 באור עון כי עקר התשובה לפי מרידות הלב על כן חטא ואשם האויל המזכיר עמו
 ועליך לדעת כי ענש האויל המליץ אשם איננו זולתי' כי יתן דופי באיש ירא חטא אשר
 יתקפו יצרו ויעבר' ואשם כי מכהגו ודרכו לקתרט על חטאיו כל שכן אם כוודע הדבר
 כי חזר בתשובה אבל האיז אשר תדע ובכנת את דרכו כי אין פחד אלקים לכבוד עינו
 ותמיד יתיצב על דרך לא טוב מזה לספר בגנותו ולגלות על חטאתיו להכאיז
 בעלי עבירות בעיני בני אדם ולמען תבעל נפש השומעים את

המעשים הרעים וג' תועבת דדיקים איש עול וכו' וראתה אנת רע' ואמרו רשע בן דריק
 מותר לקרותו רשע בן רשע דריק בן רשע מותר לקרותו דריק בן דריק וקנה כי תראה
 אדם אשר ידבר דבר חן יעשה מעשה ויש לשפוט דברו ומעשהו לזר טובה ולזר הזכות' אם
 האיש הקוא ירא אלוקים כתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת גם כי יהיה הדבר
 קריב ונטה יותר אל קדעת לכף חובה' ואם הוא מן הבינוניים אשר יזהרו מן החטא
 ופעמים יכשלו בניש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות כמו שאמרו ז"ל הדין את
 חבריו לכף זכות המקום ידיקה לכף זכות והיא מונת עשה מן התורה שכ' כדק תשפוט
 עמיתך ואם הדבר נטה לכף חובה יהיה הדבר אלך כמו שפק ואל תכריעו לכף חובה'
 ואם האיש הקוא רב מעשיו לרוע מוכנת כי אין יראת אלוקים בלבו תכריע מעשיו
 ודבריו לכף חובה ש' מעשיו דריק לבית רשע משלף רשעים חטאת' וכבר הקדמנו לך
 פירושו אמר שלמה עה' אל תהי עד חנם ברעך והפתית בשפתך אל תאמר כאשר עשה
 לי בן אעשה לו אשלם לאיש כפעליו' פי' לא הוסיף להזכיר לאמר אל תהי עד אקר אבל
 אמר אל תהי עד חנם כי אם מוקש רעך בחטא חל תעיד עליו ואל תבלה על חטאו חנם
 ללא תוכחת כי האמנם אם גזל האדם חן עשק את עמיתו הייב להעיד על זה כדי שיזיב
 קבולה אשר גזל על פי שנים עדים ואם אין עם זולתי עד אחד אענה תהיה בין שנים
 אבל אם ראה כי נכשל חברו בדבר ערו' חן באחת מן העבירו אין ראוי שיעיד על זה חנם
 דל' ללא תוכחת גם כי יש אתו עד שני להקים דבר' ואם הקווא ירא חטא ראוי לו לדבר
 על לבו כי באמת עשה תשובה גם כי ראוי שירא לנפשו ויאמר בלבו אחרי כי האיש ירא
 שמים אולי זכיותיו מרובין מעונותיו' ואמרו רבותינו כי האיש אשר זכיותיו מרובין
 מעונותיו הנה הוא מעדת דדיקים אמנם אם הקווא הוא מן הקוילים אשר משפטם
 לשנות באולתם טוב כי יגידו אל השופטים לומר להפרישו מן האסור אבל אם הוא עד
 אחד לא טוב היות אדם לבדו מעיד על חברו כי עדותו חנם לפי שאין סומכין עליה ש'
 לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת' לכן מושיא שם רע ויחשב ומלת ופסיתת
 בשקל הקבות דל' כי בשפתך אתה טוחן פניו מרוב כלמתו בגליתך מסתר עונו ואמר
 אחרי כן אל תאמר כאשר עשה לי בן אעשה לו כי אם בלה על חטאך לא תקום ולא תטור
 לעשות לו כאשר עשה לך וזה מוסר נכבד ומעקרי היראה ואם החוטא איש אשר איבנו
 ירא מלפני האלוקים כמו הפורק מעליו על מלכות שמים ואינו נוהר ומעברה אחת אשר
 כל שער עמו יודע כי היא עברה מותר להכלימו ולספר בגנותו כך אמרו רבותינו לא
 תנו איש את עמיתו עם שאתך בתורה וכמוצות אל תנקה בדברים ואשר לא שת לבו לדבר
 ה' מותר להכלימו במעלליו ולהודיע תועבותיו ולשפוך בוז עליו ועוד אמ' מפרסמין את
 החכמי' מפני חלול השם אבל אם נכשל בחטא על דרך מקרה ורוב קימיו דרכו להשתמר
 מעונו אין לבלות על חטאו כאשר ביארנו ויתכן לפרש אל תהי עד חנם ברעך להעיד
 עליו על עבירות אשר גם אתה חלית בהם כמוהו' על כן יקרא רעהו ויורה על זה אומרו
 אחרי כן' תאמר כאשר עשה לי בן אעשה לו כי אעשה' שהיא מצוה לפרסם את החטאי
 כנפשותם ואת החכמים אבל הקווא אם לאיש כמוהו רשעו ולכן אדם חטאתיו אין

לו לפרקמו כי אין כוונתו בבלותו מסתריו לטובה כי אם לשמוח לאיד והאנית כי אין
 בוש לא יבוא להזכירו על זולתו דופי המעשים ההם והוא אחוז בהם ונל ופקדתי את דמי
 יזרעאל על בית יהוא' הנה כי אעפ"י שצעה יהוא מצוה בהכריתו בית אחאב נשא עונו
 כי גם הוא היה רב פשע ואמרו רבותי' כי המעיד יחידי על חברו בדבר עבירה מלקח
 אותו מכת מרדותי' אך יוכל לגלות הדבר בהצנע לרבו ולחיש סודו אם ידע כי יאמינו
 דבריו כדברי שגי עדימי' ואם יש עוד שני עמו ישמעו השופטים דבריהם לישר החטא
 בהצנע ולא ילבינו פניו ברבים כמו שז' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא "
 ודע כי בדברים שבין אדם לחברו כמו גזל ועשק וזנוק וזעזע וכושת ואונאת דברים
 יכול לספר הדברים לבני אדם גם היחיד אשר יראה יגיד כדי לעזור לאשר אשם לו
 ולקבל לאמת והנה אמרה התורה שיעיד עד אחד בבית דין על תביעת ממון לחייב את
 הנתבע שבעה חמנס יש עליו להוכיח את קאיט תחלס "

החלק השלישי

הולך רכיל והזכירו על זה מן התורה של לא תלך
 רכיל בעמך וגם זה בקרא לשון הרע והוא בכלל
 בת מספרי לשון הרע כמו שזכרו ז"ל על דואב האדומי שהיה בעל לשון הרע כי הגיד
 לשאלו ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך וכוך הרכילות חדל לספור כי אין מספר כי
 הוא מרבה שנאה בעולם ומכסיל את בני אדם לעבור על מה שכתוב בתורה לא תשנא
 את אחיך כל לבבך והנה העולם קיים על השלום ומפני השנאה נמוגים ארץ וכל יושביה
 כאשר הקדמוני ופעמים רבות יתן הרכיל חרב ביד חברו להרוג את רעהו כמו שכתוב
 חכמי רכיל היו בך למען שפך דמי' וכ' כלם שרי סוררים הולכי רכיל כמושת וברזל כלם
 מנחיתים המה וקראו רבותי' את הרכילות לשון אלישי מפני שהוא הורג שלשה האומרו
 והמקבלו ומי שנאמר עליו' כמו שידעת מענין דואב שנטרד בסכת הרכילות ונחרג
 הבהנים ונענש שאלו אשר קבל את הרכילות ואמרו ז"ל על ענין הרכילות אעפ"י שאסור
 לקבלו ולשנא את חברו בכל לוי אבל אל יהי בך לדבר אך את נפשו ישמור ויחוש לדברים
 ואמרו ז"ל דורו של שאלו היו בהם דילטורין כמו דואב והזיפים ועל ידי כן היו יורדין
 למלחמה ונפלין' דורו של אחאב לא היו בהם דילטורין כמו שידעת מענין הכביאים
 שהיו מתחבאים מפני איזבל כמו שכתוב אני כותרתי כביא לוי לבדי' ועובדיה החביא
 מזה מאה כביאים ולא בלה אדם כי יש כביא בישראל וזלתי אליהו ועל ידי כן היו יורדין
 למלחמה ונכוחין אעפ"י שהיה אחאב עובד עו' והמסכך אחים ואוקבים ומביא שנאה
 ביניהם קשה מכל חלקי לשון הרע כענין שז' ומשלח מדנים בין אחים ואמרו רבותינו כי
 האביעית קשה מכולן כאשר הקדמוני לך בשערי יראת חטא וחייב האדם להסתיר הסוד
 אשר יבלה אליו חברו דרך סתר אעפ"י שאין בגלוי הסוד ההוא ענין רכילות כי יש בגלוי
 הסוד בזק לבעליו וסכה להספר מחשבותי כמו שנאמר הספר מחשבות באין סודי' והשכית כי
 מבלה הסוד אך יצא מדרך הנביעות והנה הוא מעביר על דעת בעל הסודי' ואמר שלמה
 עה'מבלה סוד הולך רכיל' זל אם תראה איש שאיכנו מושל ברוחו לשמור לשמו מגלוי הסוד
 אעפ"י שאין במחשוק הסוד ההוא ענין רכילות בין אדם לחברו תביאנה קמדה הזאת

להיות הולך רכיל אלא מארבע בתות הרשות אחרי אשר אין שפתיו כרשותו לשאמר
 עוד אמר הולך רכיל מבלה סודי וכל תפקיד סודך למי שהולך רכיל כי אחרי אשר איננו
 שומר שפתיו מן הרבילות אלא תבטח עליו בהסתר סודך אעפ"י שמשרת דברך בידו דרך
 סוד ושתי' והוא סודו מן התורה אלא לקבל לשון הרע שאלו בהסתר סודך וכל מוסל
 מקשיב על שפת שקר כל משרתיו רשעים ופי' זל כאשר המושל המקבל לשון הרע ודברי
 רבילות יעשו משרתיו רשעים והולכי רכיל למצוא חן בעיני אדוניהם וקנה אל שלשה
 החלקים אשר זכרנו כוננו בזכרם זל כת משפרי לשון הרע

החלק הרביעי

אבק לשון הרע אמרו רבותינו רוב העולם ככשלים
 בגזל ומיעוטם בעריות וכלם באבק לשון הרע

ואמרו כי ענין אבק לשון הרע כאשר יסכב האדם בדבריו שיספרו בני אדם לשון הרע
 ואמרו לעולם אל יספר אדם בטובתו אל חברו שמתוך טובתו בא לידי בגותי והנה אכחננו
 צריכים לכתב המאמר הזה כי יודע הדבר כי מן המדות הכחות להפריע באבח החכמים
 והצדיקים כמו שזכרנו כבודם כבודי ואמרו על האויל שאינו מדבר בטובתו של עולם
 אבל זאת תכונת הענין הזה כי אין לספר בטובת האדם וזלתי בד בבדי זל כאשר ידבר
 איש אל רעהו לא בקהל עם וכמו שזכרנו כי יודע אלו כי אין במעמד הקהל טובא
 ומקבל לאיש אשר ידבר טוב עלי' ואם יחפץ לשכח אדם אשר כבר החזיק לבני עמו
 ונודע אשר הוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה והאשמה גם על פני טובא ומקבל יש לשכחו כי
 לא יוכל לבנותו ואם יבנהו יודע הכל אשר פיו דבר הוא ותהי' לשונו מוקש לכפאני עוד
 זכרו זל על ענין לשון הרע ואמרו קנה אם שאלה אשה משכנתה לחתת אש מיקודי
 ותענן ותאמ' איה איפה גחלי אש כי אם בית פלו' אשר תמיד יצלה בשר ויאכל זה והקדומה
 לו אבק לשון הרע ונ' מברך רעהו בקול גדול בהקרה השכם קללה תחשב לוי ופי' רבותינו
 המקרא הזה על המשבח את חבריו בשבח הבא לידי הפסד כענין האורח אשר יצא אל
 רחוב העיר ויקרא בקול גדול ויספר את אשר גמלו בעל הכית טובה כי טוב טבח והכין
 לאורח הבא אליו ויסי' בהשמע דבר האורח יתלקטו אנשים רקים ויסורו א' בית בעל הכית
 וחייב האדם לשמור פיו ולשונו שלא יחדר בדבריו ולא יתבו אותם במספר לשון הרע ואם
 יבוא עצמו לידי החשד בזה הנה השחית מוסרו ויחשב לאיש הזה אבק לשון הרע

ועתה השרתנו

בכליותיך לעמוד על עקר הדבר הזה הנה הקדמנו
 כי מותר לספר בגנות החוטא על חמם אשר בכפיו
 אם גודע הדבר כי לא עזב דרכו כמו הגזל והחמוס או המזיק והמזיק או המלכוד פנים
 ומבאים ומחפירי והמספר לשון הרע ולא השיב את הגזלה ולא אדם כזקן ולא בקס פני
 חברו להעביר את עונותיו ואמנם המטיבים דרכם דבר ידברו בראשונה את החוטא
 אולי יוכלו אע"פ בדרך תוכחת להשיבו מדרכו הרעה ואם מאן ימאן אז יודיעו לרבים
 את דרכו ומעלליו ועתה כאשר יתפוש אדם על מעשה חברו על דבר אשר קודר על
 רעהו ויספר מעשיהו לבני אדם ויבלה חובת החוטא ויבנה מעשהו מטענות רבות הנה
 יחשד המספר בזה ויתבו אותו במספר לשון הרע ויאמרו אמר גם אם אמת היה הדבר

היה ראוי לבלות אמן חנוטה למוסר בתחלה ועל דבר אשר לא קדם לו תוכחת יחסדו
שומע לאמר כי לא היה אומר כל אלה בפני חברו וכי הוא מחניף לו כענין של אף איש
ירב לבו ונקהק לדבר באשמת העם אשר בהצעתם ישמח ויבטלונם יתכבד שלא בפניהם
ודומה לבעל לשון הרע וכו' דבק מן האבק ועוד יאמרו בני אדם אין הדברים כנים
ומלכו הוא בודאם ואם לא איפה מדוע לא בלה על עינו בפני ראשונה והעלים ממנו
על כן אמרו רבותינו כל דבר אשר יאמר בפני בעליו אין בו דרך לשון הרע וכל כי אם
הקדים לחברו תוכחת מגולה על מעשהו ולא הקשיב על דבריו אחרי כן יוכל לקדוע
לבני אדם אשמת האיש ורוע מוסרו ולא יחשד כי יחפץ לתת דופי בחסריו וכן אם
המספר מוחזק לרבים כי לא ישא פני איש ולא אדם לא יבנה ואת כל אשר יאמר שלא
בפני חברו אותו ידבר בפניו ולא יגור מפני איש והחזק גם כן בתוך עמו אשר לא ידבר
רק אמת אין לחשדו בדברו על אשמת אדם לחברו שלא בפניו וכן זכרו בדבריהם ז"ל
על הצינן הזה ואמרו אמר ר' יוסי מימי לא אמתית דבר וחזרת לאחוריי וכל לא אמתית
דבר על אדם שלא בפניו וכשתי אותו בהיותי בפניו עוד אמרו כל דבר אשר יאמר
בפני שלשה אין בו דרך לשון הרע וכל אחרי כי ברבים היו עמו בעת אשר ספר הדברים
אכן נודע הדבר לחברו ונהק זה כאלו אמר הדברים בפניו

חחלק החמישי

נבלות הפה אמרו רבותינו כל המנכל את פיו אפילו
נבזר עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה והספק עליו
לרעה ואמר ישעיה על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת
יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חכף ומרע וכל
פה דובר כבלה בכל זאת לא שב אפיו ועוד ידו נטויה ובעבור זאת המנכל את פיו כבד
עון ונתעב וכאלו כי עוב והיח הכוזה והכניעות שהם המדות הידיעות לרוע הקדש
והלך על שכלי ענות פנים שהיא מדת הכלים הרעים והשנית כי חלל את קדש ישראל
שנ' ואמר רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה וזה נהב על דרך השכלי הכמאסי המרחיקי
מדרך השכל שכלו יפה אף כמים ועלה באשם ותעל שחנתם וכל חכם ונבון שקץ יאקשם
ותעב ותעבם והנה הוא מחלל כלי השכל אשר הוא יקר מכל כלי חמדה שכל כלי יקר
שפתי דעת והשומע דבר נבלות הפה עבשו גדול כי לא יאטם אזנו ולא יבדל מתוך
דוברי כבלה ועליו כאמר שוחה עמוקה פי זרות ואמרו רבותינו לעולם אל יוציא אדם
דבר מבונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מבונה מפיו כאמר
ומן הבמה אשר איננה טהורה כי בעת ההיא היתה בהמה הטמאה מותרת באכילה
אך לא היתה טהורה לקרבן על כן נחשב לשון מבונה אם יבנה אדם הדברים אשר הם
למאכל אדם והנה חייב האדם להקטר שלא יוציא מפיו דבר מבונה גם כי יביאנו
הנחתו לשון מבונה להאריך דבריו ולהרחיב מאמריו וזה כמו גדר להזקק מנבלות הפה
שהוא מן העבירות החמורות וגם גדר להזקק מספור לשון הרע ונתינת דופי בבריות
כמו שאמרו ז"ל על הרחקת הדבור בבנות אפילו בבנות בהמה טמאה לא דבר
בבנות ואמרו רבותינו כי אחד מן הקהכים אמר לפני רבן יוחנן

כן זכאי הדין לחלקי מלחם הפנים כשיעור זכב הלואה וברקו אחריו ומצאו בו אמן
פסול ועוד אמרו רבותינו כי חייב האדם לבחור בדבריו לשון כבוד ולנהיג לשון שאיכנו
של כבוד גם כי איכנו מגונה בין בדברי התורה בין בשוחת עסקי העולם ובלבד שלא
יארץ דבריו בעבור זה בדברו בדברי תורה כי חייב האדם לשנות לתלמידיו דרך קצרה
וענין לשון כבוד הוא דרך הדבור והשיחה אשר דרכו בה נקיי הדעת ומדברי צמות וקס
סוקלים ומכירים אי זה לשון כבוד ואי זה תמורתו כמו שז' ותבחר לשון ערומים ונאמר
ודעת שפתי ברור מללנו וכ' סוף נבחר לשון דיוק "

החלק השישי

ברגן אמר שלמה עה דברי ברגן כמתלהמים וקס
ירדו חדרי בטן פירוש הברגן הוא האיש אשר דרכו
גחוקו להתאונן ולהתדעס וימצא תנועות על חברו תמיד על מעשיו ועל דבריו ויאעפ'
שחברו בתומו התהלך עמו ולא זד עליו בדבר וידון כל דבר לחובה ולא לזכות וכל שגם
ישם לזדון והנה יתן עצמו כמו עשוק וקלום וכא' כבדה חטאת חביריו עליו והוא המכה
והקולם כי דבריו יורדים חדרי בטן כי מי שילין תלוננו על חברו כאשר לא נבעו וכאשר
עשה עמו רק טוב זה סער מתחולל על הלבי והנה הוא כיורה זקים יורדים חדרי בטן
מלת כמתלהמים כמו מתלהמים על דרך שמלה שלמה מלשון הלמוני כל ידעתי
וכאלו אמר דברי ברגן כמתלהם ואמרנו מתלהמים לשון רבים כי ברגן כולל הברגנים
בפיו וכשר קדם יעברו מעלך ויפירו ישיע עוד אמר עה' וברגן מפירד יא' דל כי יפירד
מעליו אוהב ורע כי לא יוכלן שאת חברתו ואמרנו רבותינו אל תרבה בתרעומת שלא
תבא לדי חטאי' ופעמים רבות הברגן כפיו טובה גם יחשבה לרעה וישיב לרעה תחת
טובה' ונ' משיב רעה תחת טובה וגו' ופעמים יחשב על חשדי ה' יתי' הם לנכס ושלם
בענין ש' ותרבנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאונו' על כן התרחק מדרך
הברגנים' כי נתיבותיהם עקשו להם' כל דורך בה לא ידע שלום' ולדון לכף זכות למד
לשונך' וקיה דקא אזור מתביך "

חשער הרביעי

בחלוקי הפפרה כדרך יש לבגף חלי ומדונה כן יש
לכפש ומדונה הכפש וחליה מדוניתה הרעו וחטחיה
ובשוב רעו מדרכו הרעה ירפא השם ית' חלי הכפש החוטאת כמו שז' ה' חנני רפאך כפשי
כי חטאתי לך' ונא' ושב ורפא לנו' ועל דרך שימצא פעמים בתחלואי הגוף שקל חלי
מעליו ועלתה ארוכת רוב המדונה ועוד לא יקנה הגוף ממנו זולתי במשחה המשקים
המרים ועד שיכול הצער בעניו כפשו מכל מאכל תאונה כן יש כפש חולק מענין רב
ואעפ' שרפא רב החולי וסר מרבית חלקי העונש אחריו התשובה ושב הש' בהרזן אפס
לא תקנה הכפש עדנה מן החולי ולא כרעה עונה עד אשר יוסר החוטא בייסורין והוכח
במכאוב ותקראנה אותו רעות וזרות' כענין שז' ברזל עובי מכשנא הן ברשת אותי היום
מעל פני האדמה ומפניך אסת' והייתי נע וכד בארץ והיה כל מוצאי ירברגי ועל ידי
התשובה נשלח רב עוננו וסר עקר העונש ונמלט מן המות כמו שנאמר יישם ה' לקין אות
לכלתי הכות אותי כל מוצאו וכשאר עליו עונש הגלות' כמו שנא' וישב בארץ כד קדמת

עדין ואמר זל כי ענש הטלטול גם הוא הקל מעליו אחרי התשובה כי לפני מזה כספא
 עליו גזרת הטלטול שאכ' ויהי' נע וכד בארץ' הנה הזכיר הטלטול בכפל הלשון ואחרי
 התשובה נאמר וישב בארץ נד' והענין הזה התברר עוד מזה שכתוב בתורה ואם נפש
 אחת כי תחטא בשגגה ומעם הארץ בעשותה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואם לא
 הודע אליו חטאתו אשר חטא וגו' ואמר זל כי החטאת תבא על השגגה בדבר שחייבין
 על זדונה כרת' ומפני עון הכרת כי רב הוא לא תשלם כפרת החטא בו גם השגגה עד
 שיביא חטאת' ואעפ"י שהתודה על חטאו כי מבלתי הידיו והתשובה לא יתכפר עמו
 בקרבן החטאת כמו שב' זבח רשעים תנעבת' ואחרי הידיו והקרבן יכפר עמו כמו שב'
 וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לוי' והתבונן מזה אם השוגג בלתי טהור הוא
 אחרי התשובה עד שיביא קרבן מה עו ענש המזיד אכן יתכפר עמו בייסורין כמו שאכ'
 וקוּחַ כמכאוב על משכבו וגו' יעתר אל אלונה וירצהו וכי את אשר יאבה' יוכיח וכאב
 אתה בן ירעה' ויש ענה ותקנה לחוטא במעשים טובים להגן עליו מן המכאובים כאשר
 יתבאר עוד התברר הענין הזה בתורה שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטוהר
 אתכם וגומר' הנה כי הוצרכה כפרת יום הכפורים אחרי התשובה כן עקר
 כפרת יום הכפורים עם התשובה ויש עון אשר לא תקנה הקנש מומנו ובלתי טהורה

היא ואינה רצויה עד אשר המות יפריד בינה ובין הגוף אשר חטאה בו
 כמו שיש חולי שלא ינקה הגוף ממנו כל הימים והוא עון חלול השם שנאמר והנה ששן
 ושמהה אכול בקר ואחט שאן וגו' כי לא היו משגיחין על דברי הכביאים ולא חרדים
 עליהם אבל היו קובעין בגילוי והקהל חברים מיני שמהה וכ' על זה אם יכפר העון הזה
 לבס' עד תמותו וכ' יהיו מלעיזים במלאכי האלקים ומתעתשים בכביאיו עד עלות חמת
 ה' לחלי' לאין מרפא' גם לחלי' הזה אעפ"י שאין לו מרפא' על דרך שאר העונות ימצא לו
 מרפא' אם יעזרהו הש' לקדש תורתו נגד בני אדם ולקדו' על לבני האדם גבורת השם
 וכבוד הדר מלכותו וטר עונו ברב גדל בארץ המעשה שהוא בהפך מן המעשה אשר נוט'
 ואשר חטא בו במאמ' הרופאים על חלי' הגוף כי ירפא בהפכו ותעלה ארוכותו בתמורתו
 ואמר שלמה עה' בחסד ואמת יכופר עון' ובארמוהו בשער הראשון מן התשובה וענין
 האמת שהזכיר ביאורו שיכין החטא לבו לחזק ידי האמת ולעזור למבקשי אמונה ולהסיר
 השקר והעול כי הודעת האמת והשיבו לבצרן כבוד האלקים כענין של דין דין עני ואביון
 אז טוב הלא היא הדעת אותי' וכ' על רודפי השקר במרמה מאמ' דעת אותי' ואמר זל
 בענין הירודים שהרב את החכמים ושאל ענה לשמעון בן שטח אם יוכל לרפוא' לו ולבנות
 מאמנו מזור ויאמר לוי אתה כבית כרו של עולם לך ועסוק באורו של עולם והשתדל בבנין

בית המקדש

ענה נבאר

ענין חלוקי הכפרה באר הטוב אמרו זל שאל ר' מתיא בן
 חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעתי ארבעה
 חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורא אמ' לו שלשה הן ותשובה עם כל אחת ואחת מהן'
 עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו מיד' של שוכה בכים

שובבים ארפא משבותיכם עבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויום
 הכפורים מכפר שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'
 תטהרו עבר על כריתות ועל מיתות ב' ועשה תשובה תשובה ויום הכפורים תולין
 וייסורין ממרקין של ופקדתי בשבט פגעם ובנגעים עונם אבל מי איש בידו חלול השם
 איך כח התשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא בייסורין לכפר אלא כולן תולין
 ומיתה ממרקת של אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו ואמרו ז' עלה מכפרת על מי
 שעבר על מצות עשה אחרי התשובה כי אמנם כתכפר עונו בתשובה אך העולה תשיף
 על כפרתו וישיף להתרצות בה אל השם יתברך עוד אמרו עלה מכפרת על העולה
 על רוח בני האדם מהרהורי הלב ומחשבת העבירו וכן כתלוייה כי הקיפו ימי המשתה
 וישלחו איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עלולת מספר כלם כי אמר איוב אולי חטאו
 בני וברכו אלקים בלבבם ועתה כי איך לנו קרבות בעונותינו ובעונות אבותינו
 אם חטא אדם בהרהורי הלב או שעבר על מצות עשה יקרא פרשת העולה אשר בתחלת
 סדר ויקרא ובתחלת סדר זו את אהרן כי מקרא פרשת הקרבן יהיה לנו במקום
 הקרבת הקרבן בין שנקרא בכתב בין שנקרא בעל פה כמו שאמרו ז' כל העוסק
 בפרשת עלה כאלו הקריב עלה בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת בפרשת אשם כאלו
 הקריב אשם ואם עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה ידאג לעונו ויכסוף ויחכה
 להגיע ליום הכפורים למען יתרצה אל השם כי רצונו חיי הכסף וקבץ נחיי כל נוצר כמו
 של חיים ברצונו ועל כן אמרו ז' כל הקובע סעודה בערב יום הכפורים כאלו נטוה
 להתענות תשיעי ועשירי והתעבה בהם כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו ותהיה לו
 לעדה על דאבתו לאשמתי ויבוננתי לעונותי והשנית כי בשאר ימי טוב' אכחנו קובעי
 סעודה לשמחת המזנה כי יגדל וישנה מאד סבה השמחה על המצות כמו של זעיתה עמד
 הנמשחו פה ראיתי בשמחה להתגדל לך וכאמ' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
 ובטוב לבב ומפני שהיום הכפורים נתחייבנו לקבוע הסעודה על שמחת המזנה
 בערב יום הכפורים והשלישית למען נחזק להרבות תפלה ותחנונים ביום הכפורים
 ולשית עצות בכפ שנו על התשובה ועקריה ואם עבר אדם על כריתות ועל מיתות בית דין
 ועשה תשובה אחרי כי נרצה העון בלי וייסורין כי התשובה תולה וייסורין ממרקין וכן לב
 לעשות מצות המבינות מן הייסורין כמו מצו' הצדקה כי היא מצלת גם מן המות כמו של
 וצדקה תציל ממות' ומי שאין לו ממון לעשות צדקה ידבר טוב על העני ויקה לו לפה
 לבקש מאחרים להטיב עמו ואמרו ז' גדול המעשה יותר מן העושה וכן יעסוק במצות
 במילות חסדים לעזור את חביריו בעצתו והשתדלותו כמו שאמרו ז' גדול במילות

חסדים מן הצדקה שהצדקה בממונו ובמילות חסדים בין בגופו בין בממונו
 והצדקה לעניים בלבד ובמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים וכן ידבר על לב
 העני ויכבדה ויחמהו מצרתו כענין שנאמר ותפק לרעב לחמך ואמרו רבותי ז' כי
 המשייכו בדברים גדול מן הנותן צדקה וכן יעסוק במצות בקור חולים וקבורת מתים
 ותכונותי אבליים ולאמח חתן וכלה כי כל אלה מדרכי החסד וכבוד כולן מצות תלמוד
 תורה לשם שמים וכל המועצות שהוזכרו בכלל מה שאמ' שלמה עה' בחסד ואמת יכופר

עון כי קנין התור' נקרא קנין האמת כמו שאמ' אמת קנה ואל תמכור' וכל תורתך אמת
 ואזל עץ חיי' היא למחזקים בה' עבר אדם על כרתות חו' מיתות ב'ר אס היה רביל לקרוא
 פרק אחד ביום יקרא אני פרוקים אס היה רביל לקרוא פרשה אחת יקרא אתי פרוקים'
 ומשני פנים תבן עליו התורה מן הייסורי' האחת כי אמרו ז'ל תלמוד תורה כנגד כולן'
 והשנית כי י'ס עמלו בתור' וטרחו בו ואשר תדד' שכתו מעיניו עלה במקום ייסורי' כמו
 שאזל כל הבנפי' לעמול יולדו אשרי מי שהיביעה שלו בתורה' ואמ' למה נקרא שמה תוסיה
 שמתשת כחו של אדם' וכן י'ס במקום ייסורי' נזמו ותעבינו וקודדת דמעו ומנועת נפ' אז
 מן התענוגים כמו שכל ברכי בשלו מזוס' וכל שובו עדי' ככל לבבכם וצדוס וכי ובמספר
 ויאנס תמיד במיריות לבו כמו אזכרנו בשער הראשון מן התשובה וי'ס רבני המיריות
 במקום הייסורי' כמו שכ' רוח איש יכלכל מחלקו ורוח נכאח מי יאכאח' פי' כאשר יחלק
 הבגוף' הנפש תשכול חליו מלאן ומי יכלכל אתיוס ברא' כלומר תעזור לבגוף ותסעדהו
 באשר תדבר על לבו ותנחמהו לקבל ולשכול אבל כאשר הנפש חולה וכאח מן היגוף
 והראבה מי ינחם הנפש ומי יסכול ויסעד אותה' הנה כי הראבה ומיריות הלב יכבדו
 מחלי' הבגוף כי הנפש סועדת הבגוף בחליו' אבל כשהנפש חולה וכאח מינוגיה לא יסעדה
 הבגוף ואס תמוצ' את החוטא תלאה ותקרא אותו צרה וידיק עליו את הדין ויקבל
 המוסר באהבה יהיה לו זה למגן מן הייסורי' הרבים הראויין לבא עליו כמו שכ' כי חמת
 אדם תודד' שארית חמות תחבור פי' כאשר צער האדם יודה אותך כלומר שיודה אותך
 האדם בעת צערו ומלאן לו שקול יסכל כעשי' שעבינו הצער שארית חמות שקיו מפתחל'
 לבא על האדם כענין אל יתהלל חובר במפתח תחבור ותעכב אותם ולא תביאם עליו
 וזס הדרך משל למפתח החרב ומשיב אותה אל כדנה' וכל אודך ה' כי אכפת בי ישוב אסף
 ותנחמני' פי' אודך על מוסרך וקבלתיו באהבה ובעבור זה שאודך על שאכפת בי ישוב
 אסף ותנחמני' וכן בענין המודאה על הטוב כא' אודך לעול' כי עשית ואקנה שמך כי טוב
 נבד פסיתך פי' אודך על הטובה שעשית עמדי ובעבור זה אקנה להתמדת טובתך וכל כוס
 ישוע' אשא וכאס יי' אקרא צרה ויבן אמוצ' ובשם יי' אקרא ואזל בענין מה שכתו מזמור
 לדוד בברחו שמחה לדיק' עשות משפט מדינת אל דיקי' פורעין חובן' ומזמורי' להקבה
 משל לבעל הבית שהיה לו אריוס והיה אותו אריוס חייב לו עשה אותו אריוס את הבגוף
 וצדקה ועשאה כרי נטל בעל הבית את הכרי' וככנס האריוס ריקן לביטו והיה שמח שהיה
 בכנס ריקן אליו' לאת מברכך וידיק' על ראשך ואת שמח אמ' להם תעב כן הסטר ממורק
 פרעתי את חובי' וחייב האדם להתכונן ולדעת כי אין התלאה אשר מצאתהו והייסורי'
 הבאין עליו' לפי' גודל עונו ורב חטאיו' אך הש' מייסרו דרך מוסר האב את בנו בחמלת
 ה' עליו' שכאמר וידעת עם לכבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מוסרך ופירשו
 בו ז'ל לכך יודע מעשים שעשית וייסורי' שהבאתי עליך כי לא לפי מעשיך יסרתך
 וכאמר ודע ישה לך אלוה מעונך וכאמר כי אתה אלקיננו חשכת למטא מעונינו וכאשר
 יבא המוסר על אויבי' השם יתברך בעון אחד הם נספים כי תבא עליהם הפורענות

כמו שכאמר תמונת רעו רעה ושאר עונותם   בבת אחת

בשארית על נפשם כמו שאמרו תהי עונותם על עצמותם אבל בבא המוסר על הצדיקים
מעט מעט יבא אליהם עד תם עונותם כמו של ר'ק אכתבם ידעתי מכל משפחות האדמה
על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ופירשו בו ז' משל לאדם שהלכה לשני בני אדם
אחד אהבנו ואחד שנאמר אהבנו נפרע ממנו מעט מעט ואכזב נפרע ממנו בבת אחת ונא'
שבעי על צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה פי' ברעה אחת יכשלו ויתמו ונ' יסרבי ה' אך
במשפט אל באפק פן תמעיטני פי' אך במשפט המדת רחמיך וחק חסדיך מלשון במשפטם
במשפט כחק יכלכל דבריו במשפט במדה ומשלו עוד משל בענין הזה ואמרו מי שאינו
יודע להכות מכה את בנו על עיניו ועל פניו אבל מי שיודע להכות מכה את בנו בענין
שלא יזיק לו וכן כתוב יסור יסרני יה ולמות לא כתבני ונ' אך את כפשו סמורי ולא יבואו
על הרשעים וולתי ייסורי נקם אבל ייסורי הבחינה לא יבואו וולתי על הצדיקים שהם
מקבלים אותם באהבה ומוסיפים תקון במעשיהם והייסורין לטובתם ותועלתם וגודל
שכרם כמו שאמרו ה' צדיק יבחן ומשלו ז' משל בזה ואמרו בזמן שידע בעל הפשתן כי
הפשתן חזק מכה עליו הרבה לבעותו רך וטוב והנה אכחנו חוזרים לבעין דברינו בסדר
הכפרות ונ' כי כאשר יעבר אדם על כרתותיו ועל מיתותיו ב' בשוגג חייב להתגורר ולבקש
תחנונים על הסליחה ולהאמץ במרידות לב ולדאב ולפחד כי זה מעברי הכפרות ויעשו
תמיד בפרשת חטאת ויחשב לו כאלו הקריב חטאת רצונו לומר כי יועיל הרבה בדבר
ויתכפר לו מעין כפרת החטאת ודע כי השוגג ענוש יענש כאשר הקדמנו לבאר אך כי
הפושע ר'ל מי ששגב לדבר שדרך בני אדם לקרר ממנו ויש לו לדאב ולפחד מחטאו ואמ'
ז' בפ' מה שכת' יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי פסן קרית מלך רב כאשר היה
אדם עובר עביר בשוגג היה לבו דואב עליו וחרד ומפחד לחטאו עד שהיה עולה לירושלם
והיה מקריב קרבן החטאת והיה אך שמח על זה באמר יפה נוף משוש כל הארץ ומה
שאמר ירכתי פסן על המזבח דבר כי ירכתי פסן היה משוש כל הארץ כי החטאת היתה
נשחטת על ירך המזבח פנוה ואמ' ז' בזמן שאדם עובר עבר' ונשא ונותן בלבד תמיד
על ענין חטאתו אשר חטא וחרד ומפחד עליה הקבה מוחל לו ובזמן שמעביר עברה
מוכר עיניו והיא קטנה וקלה לנגד עיניו דומה ענינו למי שנשכו עקרב והוא בן לכשיכה
ודוחק רבלו על הארץ להעביר הארם ורואינו יאמרו לו הלא ידעת כי תעלה מוכף ועד

קדקדק

ענה נדבר

על מי שיש בידו עין חלול השם שלא יתכפר עונו בייסורין
והנה הקדמנו כי יש לו רפואות תעלה אם יקדש את השם
ית' תמיד עוד תמצא לו כפלה בהיונו תמיד בתורה ויביעתו בה כאשר אמרו ז'ל אם
יתכפר עין בית עלי בזבח ומנחה בזבח ומנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה
ואעפ"י שהיה עון בית עלי בחלול מצות קדושים כמו של' בעון אשר ידע כי מקללים להם
בכיו והנה כי התורה רפואה לכל מכה בחלה מאד על כן כתוב מרפא לשון עין חיים
ועל זה אמרו ז'ל כי על כרתות ומיתות ב' תשובה ויום הכפורי תלון וייסורין מומרקין
ישאלה וקלא כתוב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו ותשובה בזה כי מה שאמרו לפני

ה' תטקרו מצות עשה על התשובה שנחפש דרכנו ונחקורה ונשובה אל ה' ביום הכפורים
ואע"פ שנתחייבנו על זה בכל עת החיוב נוסף ביום הכפורים וקטורה אשר בידינו
היא התשובה ותיקון המעשים אבל מה שכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם
שהוא אמור על הקטרה שהשם ית' מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה
ביום הכפורים בלא ייסורים זה נאמר על מצות לא תעשה אבל על כרתות ומיתות בית
דין תשובה ביום הכפורים תלוי וייסורין ממרקין ואמרו ז"ל מכל חטאתיכם לפני ה'
תטהרו עבירות שכן אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שכן אדם לחברו איך
יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו לכן מי שבזל את חברו ושיב את הגזל ונאחרי
כן יתודה ואם התודה תחלה לא עלה לו היודי כמו שאמרו ז"ל בענין הגזל והנשבע
לסקר שהוא חייב לשלם קרן וחומש ולהביא אשם שהמביא בזלו עד שלא הביא אשמו יצא
אשמו עד שלא הביא בזלו לא יצא שכן בענין גזל הגר שאין לו יורשין ונתן התשלומין
לכהן האשם המושב לה לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו פי האשם הנזכר
במקרא הזה הוא על התשלומין מלאין ונתן לאשר אשם לו והוא מביא התשלומין מלבד
איל הכפורים אשר יכפר בו עליו אחרי כן ואמרו ז"ל אם הקיט אדם את חברו בדברים
צריך לפייסו ואין צריך לומר אם דבר עליו לשון הרע כי זה מן העבירות החמורות
ואם לא מחל לו חברו חייב לבא לפני עם חבורת שלשה בני אדם ואם לא מחל לו יבא
לפניו שנית עם חבורה אחרת וכך יעשה פעם שלישית ונאמר אליהו ישור על אנשי ויאמר
חטאתי וישר העייתי ולא שנה לי פירוש האיש הישר העייתי מלשון תם וישר כי לא הייתי
רואה זכות לאיש הישר אבל אמתיו נעוה ונעקש ולא היה שוק וישר אלני ולא שנה לי
מלשון הלא אם שוק פניה אל עמק שנה ענין ישור והשואה ולפי שכן את הישרים לפני
בני אדם צריך להכניע להם ולהתודות לפני רבים על כן אמר ישור על אנשים ועל כן
דבר אליהו על החטא הזה בפרט כי הוא מן העבירות החמורות והמפסידות את הנפש
ואמרו ז"ל כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו מפני שחלל את התורה שז"הו מלעיבים
במלאכי האלקים וגו' לזין מרפא ומה שאמרו ז"ל כי מי שיש בידו חלול השם תשובה ביום
הכפורי וייסורין תלוי ומית' ממרקת לפי שהמית' ממרקת כל חטא אשר התשובה מועילה
ואם נהרב והתודה לפני מותו מעת שכתלו עליו אימת מות יש לו כפרה וכחשב הקורב
כשפך דם כפי וחסיד של בשר חסידך לחיתו ארץ וז"ל כי זה נא' גם על הרשע' שבהם
שז' עליהם קוים מוזני' מזה' קו כי נחשבו כחסידים לפי שנעשה בהם הדין כמו שכתב'
ונקלה אחיך לענייך כיון שלקח הרי הנא כאחיד ואמרו ז"ל עבירות שהתודה עליהן ביום
הכפורים זה חומר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר שז' חטאתי כגדי תמיד ר' לעזר
בן יעקב אמר אינו חומר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר ובמדדים הקהירו מאד
שלא יחזור ויתודה עליהן ביום הכפורים אחר והקהירו על זה משני פנים האחד כי הוא
מראה עצמו מקטני הבטחון וכאלו איכנו בוטח על גדלת הליחת השם ית' שהוא נושא עון
ועובר על פשע והזכירו על זה תאלמנה שפתי שקר והשני כי אם אינו מזכיר זולתי
העונות הקורמים ידמה כי אין דאגתו זולתי על הראשונות וכי לא חטא מאחרי כן ואם

כן ידמה איננו חופש וחוקר דרכיו וזה חלי רע הוא כי המצויים על כפסם רואים בה
 תמיד דברי עונות או במדותיה ובאשר מקצרת מהשבת מדרבו קיראה או באשר מקצרת
 מן העבודה ומעסק בתור כי העונשי קבדולי על אה גם כי פשיעות הלשון מצויות ואז
 שלשה דברים אין אדם ביצל מהן בכל יום הקורר עבירה ואבך לשון הרע ושאינם מכווני
 לבט בתפלתם פעמים רבות והשלישית כי ידמה שהוא מתפאר בהתודתו על הראשונה
 לבדם כי לא הטא אחרי כן ואמרנו במדרשים בשביל שאין לך מן החדש אתה מתודק על
 הראשונה ומה שכתל וחסאתי נבדו תמיד פי' במדרש שהיו נבדו עיניו ונזכרים בלבו אבך
 לא יזכירם בפיו עוד פי' כן בתלמוד ירושלמי שלא יהו בעיניו כאלו לא עשיתם לא כאלו
 עשיתם ובמחלו וכבר זכרנו זה באערי עקרי התשובה ואמנם יש לנו לבקש רחמים כל ימי
 חייו על הליחת עונותיו הראשונים והאחרונים ולהיות ירא ומפחד אלו לא השלים חוק
 עקרי התשובה והשנית כי העבירות איש בהם כדת ייסורי ממוקין אנתן כאשר זכרנו
 גם דוד עב אמ' חטאת נעווי ופשעי אל תזכר' אך לא יזכיר הקודמות בפרט אחרי אשר
 שבו מן התודה עליהם ביום הכפורים שכבר קיים מצות הוידי בהם ויש לו לבטוח
 שכבר נתקבל וידינו במה שהידינו ראוי לכפר אכן כל הימים יתפלל על הליחת עונותיו
 כאשר זכרנו ואין מחובת התפלל לפרוט חטאיו רק מחובת הידינו ועוד מטעם אחר צריך
 להתפלל על עונות הימים הראשונים כי אולי יש לו עונות וחטאות שלא התבונן עליהם
 לא זכרם ולא התודה עליהם וכענין שכ' מנסתרו נקבי וסדר הידינו חטאנו עוינו פשענו
 והחטא כולל השבגה והפשיעה וענין הפשיעה בלשון חכמי ישראל כשאינו נזהר בענין
 שדרך בני אדם להזהר כאשר הקדמונו והעונו הם הזדונו והפשיעה הם המרדי' מלשון מלך
 מואב פשע בו והש' סולח כגודל חסדו גם למרדי' בו כי ישכח לו בכל לבם וכל'ה לקימו
 הרחמים והשליחת כי מרדנו כונ' למען שמך ה' ושלחת לעוני כי רב קו' וכאמר דברי
 עונות גברו מני פשענו אתה תכפרם

מוסר השכל במליצה לרב האי גאון זצ"ל

ירא ואל	בני ראשית	אמרי	ואוכל מש-	אלו חייך	ימלא
לכה קומה	ושמעה מ-	אמרי	שמור חוקה	שמור מצוה	ותורה
וחן על כל	עבודתך	תחנה	ודע ביבם	תחי נפשך	צרה
בכל יום ל-	אלדיך	תפלה	והתרע ב-	אצילי עם	פלילים
ועליך	להשכים כל	שחרך	דבק בהם	ואל תט אל	כסילים
להורות לו	ועליו מ-	חסורך	תחי נא	אזנך אל פי	חכמים
חיה תמיד	פני האל	ניחלה	ועיניך ת-	אסוף מהם	לשמים

בסודך	ואל תדע	ותזכרתך	וגורך	בכל שבתך	וקנא כס
ובנות	לך בנימ	ואם תוליד	חברך	תקנא בך	בכסף אל
בחנות	סרס אכן	בכל עת	עשבים	אכול ורעה	במלת פת
ספרים	בכל בוחך	קנה להם	נדיבים	אגורה מ	ואל תשאל
בעורים	מלמד מ	ושים להם	בקברך	והטמן	בחרמות
בחונך	עניק לרב	והענק ת	שארך	לבקש מ	ואל תגך
לכנך	ושתעניק	אשר תתן	לשואל	היה שואל	ולמה ת
תרומם	רנך בהם	ודע כי ק	ביד אל	הלא הכל	שאל מאל
שלוכם	יהי עקב	ושלום לך	גמלה	והבט אל	ואל תישן
בכונה	היה באמת	מלאכתך ת	עצלה	לך תהיה	ואל בא רג
אמונה	ביצדק ר	ומאונך	כירח	אגור ירח	ובקנין
ומרמס	יהי למס	והון חמס	וקרח	כי חורף	אשר תאכל
ומעמס	בכל משא	ותס לריק	גתך	מונך מ	ואם לרדוש
שמור לא	בך מושל	ואם יבחר	בריתך	זכור נא בת	תהי יצא
תגל לו	וסודו אל	תכובבו	מזונה	בכזרה אל	ראח יונה
גותו	וירחיק מ	ואם יצא	מלונה	בימח אל	תהי שבה
בביתו	באלוהיא	שמור ביתו	ללחמו	כרוד בשר	ואם ירחיק
ונופש	כי גשם	בחר שבת	מקומו	יבקש לו	בעור יומו
ורפש	בטיט ין	ואל תכא	והוקר	שמור רגל	ומבית אח
דרכים	כי חורף	ואל תכא	ושקר	עלי בזב	וסירי מב
מלבים	כי מצאת ה	בחר לצאת	גזילים	בפתחו ה	ואל תעמוד
ותאמר	לשטן פה	ואל תפתח	אבלים	למשמן מ	ואל תתאו
וימר	לך ירע	דבר רע פן	ואיום	ליום נורא	ואל תשמח
לשונך	עלי מושל	ולא תרים	בעור יום	יכואך	לאדם פן
עונך	יהי פוקד	בקולך פן	ותבחר	ליום אידן	ואל תדרוש
בכוחך	עשות חיל	ומה תגיע	למחר	לך יחיה	התדע מה
יניחך	יצרך הוא	וחזן את	תקל ל	פל לים לא	אלדים או
פעמים	שלוכך כל	לשואל על	ופלל	פגע אל	ולשלוכם
שלומים	תהי מוצא	אמור שלום	בעורים	אהוב אשת	ומיך
עבך	יהי לך ו	ואם שכיר	קטורים	בלבד שים	ודודיה
יליך	באלוהיא	חשוב אותו	תדבר את	עמיתך אל	ועם אשת
לאט לו	לעבודתו	ואם הקל	וחכר	ללצים אח	ואל תהיה
נפועלו	שכירותו	ושלם חיש	רחוקה	תהי עינך	ומרה
פתאים	עזוב דרך	שמע לי ו	חליקה	אמרים ה	ונכריה
פלאים	חזוה תראה	בכל יום ת	ופחודך	בלבה תן	ואימתך

בגו חכם	ישונה דל	וחלך	ומכלא	דלה יושבים	בחושך
וכן חכם	ישונה טור	ומלך	וכספך אל	תהי גותן	בגשך
ואם גאים	ונשאים	ישומם	וטרם ת	עשה לך את	מלאכתך
ומאשפות	ועפר דל	ירומם	ואת צורכך	דעה נפש	בהמתך
וגם איש	עשיר פתו	דצניה	ואם יגוד	לך דבר	ידעתו
פעולתו	וחכמת דל	בזויה	רצה ושמע	כאלו לא	שמעתו
וכל מכתב	אשר תכתוב	קראה	ואם תדע	בסוד רע	וחבר
ואל ימצא	לך איש בו	חטאה	יהי לו ב	טנך מטמון	וקבר
ומרשות	והזר מלך	ברחה	ואם תאהב	ענות שיר ב	נביכים
דרוש צדק	ובקש לך	נכוהה	דעה כי אז	תהי עונה	כזבים
בפחדם ג	פשך תמיד	תביאה	שמור נא ר	עד תמיד	בעין
ואם תאכל	בפתם חיש	תקניאה	לך פן	חליף דודיו	כאין
ואם תקנה	נכסים אז	דאגה	ושנאת ר	עד רבה	תהי אם
תהי קונה	ולא נחת	ופנה	יהי נד מ	מך אל סוד	משנאים
ואם תתאו	בלא שדה	אכילה	ערוך לימי	קצירים ה	זריעה
ושובה פת	חרבה מ	בלילה	ולמי ה	זקונים ה	נטיעה
ושובה ה	סחורה ב	אנשים	ובעתה ה	תמותה ב	מגורים
ושרים סך	חריה גם	ישוישים	לך טוב מ	פנות אל יד	גבירים
ולמד נא	לבניך	מלאכה	וזהר	במת מצות	ולוה
תהי להם	ליום מחר	ערכה	אלי קבר	אבלים גם	לכה
ולגימם	ולשנים	נשיכה	שמור תמיד	חברך ג	עמיתך
בצפונם	ולעתים	הפיכה	ואל תיקר	בנפשו א	הכתך
ואיך ישן	אשר ידע	בכל זאת	חדל לך מ	מתי רשע	לחברה
וכל מבין	ממולה רב	רגות	ואל תשתה	לך יין	לשכרה
ואם יעלה	חברך מ	עלה אל	הנה תמיד	בתורת אל	ודתו
תקנה בו	בכל דבר	ומשאול	ואוה ג	חשוק לישב	בביתו
תדבר לו	כמו רש ת	חנינים	ואל תחמוד	לקניני	אנשים
ולא תזכור	אשר היה	לפנים	ואל תבוז	עני עם	ורשים
ודע כי כל	אחי רש יש	באוהו	שאל מאל	ולא מן ה	עשירים
והעשיר	לראשם ג	עלוהו	ותיקר ב	פשך בינות	זכרים
ועולם זה	כזה נוצר	ונכרא	מחול בא ל	עמיתך חטא	וחובה
ועת רצון	ועת חרון	ועברה	ושובה אל	תהי תמיד	משובה
עשה חסד	גאל ופרה	והצל	ולא תמרוד	ולא תבחר	מדינה
ודע כי כל	ימותנו	כמו צל	ואל תאהב	ימותך	פריח

ומה נעים וטוב שבת
 מחברים והאחים
 ואל תבטח בגוים
 וגם אל ת-אמן בהם
 ואם תחשוף לחשוף לד שית
 מצחק עוזב אף נ
 ובקץ כנה לד לא
 ואל תאכל ל- שבועה תוך
 ותשבח ש- אלה על דל
 חשוב לד כל בני אדם
 וממנו היה תמיד
 ושחבן חבדך לד
 ואבירי כאלה הוא
 וחסד אל האהר מ-
 למורח פן יהי מחר
 ומנוער בחר רע
 אשר תמצא בכל רגע
 ואל תבטח בסוהילב
 ושואלים על שלומך ב-
 ויראו בעת עשרך
 ויחבבו בדלתך
 היה עבד לאשים בין
 ווא תיקר וגם תכבד
 ואם תשמע קולן איש מ-
 סתור עליו כאלה לא
 ולה חוש ש- ערה בינך
 שמור נא פן יהי נתק
 ואל תרבה לדבר כי
 וישר מ- הלכך
 בני אדם ביד גדול
 שמור נא אל תהי באבז
 דאם יתע באויבך
 גער בן אל תביארו

ואל תאכל ויטב מ-
 ואם את אזי תיטב
 ואל תכאב ואל תגיד
 מבקש מ- ואל תגיד
 ובים אל מבקש מ-
 והשמר ודע ביבן
 ואל תדרוך ואל תאמן
 ודע כי בם ודע כי בם
 לשונך שים לשונך שים
 וכאלם ואל תרפה
 ואל תרפה ואם איתו
 ואל תביט ואל תביט
 ושימה נא ושימה נא
 כבוד נשים כבוד נשים
 לכל תפת לכל תפת
 ושנתפת ושנתפת
 ולא עם כל ולא עם כל
 ולעד אל ולעד אל
 וסורה מ- וסורה מ-
 זרע טובה זרע טובה
 ומשבורתך ומשבורתך
 היה תמים היה תמים
 ואל תדרוש ואל תדרוש
 ומשנה ומשנה
 שטה אל ת- שטה אל ת-
 ואם חכמה ואם חכמה
 שבה אצל שבה אצל

ועדי תתאו ועדי תתאו
 אכלך אז אכלך אז
 שבועת תקל שבועת תקל
 לעיניך לעיניך
 לכל דבר לכל דבר
 חלומך חלומך
 מדריב אל מדריב אל
 תהי בא עת תהי בא עת
 לך מרוב לך מרוב
 יריבך יריבך
 בני לילה בני לילה
 לך אל כל לך אל כל
 מתיעושק מתיעושק
 עשיהם נ עשיהם נ
 כפיך ב- כפיך ב-
 היה בין ה- היה בין ה-
 ארי אסור ארי אסור
 תשרח נ תשרח נ
 אלי אשת אלי אשת
 פנימה ב- פנימה ב-
 וחדר ל- וחדר ל-
 חנתעין חנתעין
 לבל תעש לבל תעש
 קרובך קרובך
 תהי שוכן תהי שוכן
 פני גשם פני גשם
 תהי קוצר תהי קוצר
 תהי מאל תהי מאל
 וישר עם וישר עם
 לד מה ב- לד מה ב-
 ותדשגם ותדשגם
 עשה עמם עשה עמם
 ושכל לא ושכל לא
 פלילי עם פלילי עם

7

עמיתך	ולא תחמוד	ולזה דל	ולדרוש	לך ללמוד	ואל תיבוש
ידעתו	כפי שכלו	וכל גבר	תהי ראש	לחכם אז	היה זנב
מלאכתו	כפי תקון	וכל חושב	אמונה	דרך דרכי	והחכמה
ונאוה	יקרה היא	ונרבת לב	תבונה	וסוד מרע	ויראת אל
ענוה	גדבה ה	ואחות ל	ורין	פלילי עם	היה אצל
וענין	כמו סדר	תהי תמיד	בקנין	קנהו לך	ושתקנה
ומנין	כסוד קהל	תפלהך	כשרים	בהר עדים	ובכמאורך
שבחה	ככוחה עם	היה עושה	דברים	אז מרוב	יניחוך
ברחה	בליעל	ומאנשי	אבלים	ולצאת אל	וטוב לבא
ותעל	ארי זנב	היה נאל ל	בבית שמחה	בבית שמחה	לך מבוא
לשועל	תהי הראש	ותשחאם	בלבך	לשונא מו	ולא תחשוף
אנשים	יריבון עם	ואם אישים	לא תהי בך	סתור אם לא	ושנאתו
יקשים	וסוד מופח	למה מוחם	מזורים	ובקר עת	הקדו חולים
כנפשך	עך תמיד	אהוב את ר	דברים	לבב אישים	ודבר על
קדושך	פגע כאל	ולשלומי	ברחה	ובמדות	וסוד מדין
וגרה	שבועת ש	וסירה מ	ושוחח	עלי חוף בור	ואל תעמוד
ונורא	בשם גדול	להשביע	ועמם	אבוהיך	וכבר את
בסחר	לאדם בור	ואם תכרה	שלומם	וכל דורש	קרויך
והותר	עמוד כורה	לך פו	ותקרב	בצל מלך	ואם תבא
ומשא	בכל מתן	בחד צדק	ותקרב	אז תעמוד	דעה כיעל
והוסה	ועל מסכן	וחזן על דל	יתהר	אנשים לך	ואז יראת
וינעץ	לנפש שית	ובוכים	זנרא	חוד גרוה	ולכן פ
עליעץ	עלי קיר או	ולא תעלה	קרניו	תהי אחוז	ושור עז אל
גדלים	תקנא ב	ולעד אל	רציניו	תהי תומך	ואריה אל
פעלים	לך איש רב	ואל תחמוד	יקרה	תהי מבן	ויש בת ש
וקומה	תנמחך	ועורה מ	וברח	אבותיה	וטובה ל
עלונה	להבין ת	קרא ודרוש	יהי בא	אשר מאל	וכל דבר
תבונה	אשר אין לו	וכל גבר	לשוכה	אמור גם זאת	דעה בור
אמונה	ברמה ב	הלא הוא כ	לקבר	תביא	וטוב שב
בשואל	ימותיק	ואל תגעד	בגבר	להתחתן	בחולה מ
בהואל	להעניקו	ורדפה נא	ישרים	לך בענות	קנה דירה
בלב שוכ	מעט לתת	ווע בי ה	וצרים	נות חימדים	וסורה מ
			וסותך	במאכלך	היה קרוב

ואם אין תהי קלון מחכת
 בכל עונה יהי ספרך בחימד
 והשכל יהי תמיד דבימד
 ואם אתה תשימהו קשורך
 למרפא הוא יהי לך מ' מזורך
 דעה חכמה ואם דעתו פלאה
 דעה חשבון ובין ספרי רפואה
 ותדע לך אזי מולד לבנה
 ועת המו' עדים שנה בשנה
 שמור נא לך מכל זדונים
 ותלבש את בגדיך לבנים
 ואם תלוח לך שלום ואם אין
 לך מות ב' מגורים אל תמאן
 ואל תאמר לרעה טוב ומחור
 ויש עמך לתת אל תאחר
 היה קובץ לכל חכמה ואוסף
 קנה בינה ולא זהב וכסף
 ושקוי מ' חלתך גם מזורך
 אזי תמצא לך גם ל' חברך
 והחזק את בעליה וכוונן
 אשיורך אזי ברויה תכוונן
 קנה מו' עבדים ה' צעירים
 ואל תרבה לתת בהם מחירים
 והחזק מ' פני מושל ורודה
 ואז תקנה לך חצר ושדה
 שלשה ת' עשה תחשוב בשפר
 קנות שדה קנות רע וכפר
 ואם תהיה שבע ימים ושנים
 תהי אבן שבע צורי יגונים
 יאו איש ש' יהוסף אל בשגו
 והוא יוסף עונות על עוני

וקטוב זעוף פנים וקטוב
 ומוחור אשר יתן בכושר
 מעט טוב מ' אשר יתן בעושר
 וכוז גלות ועול מלכות תקבל
 ובמסר אל היה נושא וסובל
 ותמיד נפ' שך תהיה נמוכה
 ותן על כל אשר תאכל ברכה
 ואל תשב במקום צר במורא
 לארץ ר' חבת יד לך וגוריה
 ואל תכאב לדבר סף ונדד
 ולא תרדוף סלול יחיד וכדד
 ויש דבר אשר בו לא תקוה
 יהי חיש בא לך כאשר תאוה
 והגולד ראה טרם עלותו
 בראשיתו דעה מה א' חריתו
 וסורה מ' אנוש לבב ועקש
 והסר מ' כך מבשול וכוקש
 ומפי איש דבריו איך תחזה
 ומאמר כל אנוש כאשר יציה
 ואל תאמן לך בדבר הגנותו
 אבל כי אם בעיניך ראותו
 היה מן ה' זמן נרא וחזר
 ואל תאמן באיש בוגד ומורד
 ואם תכנה בנה ושמור גבולך
 ואל תכנה לך כי אם בשלך
 ואם תאהב לשוות את סודך
 במקום ש' תהי הורם בינך
 היה עם ב' עלי דינך כאלם
 ולמו' רע בפיך אל תשלם
 וסולך אל תהי נושא בדינך
 חקור דינך והפר את חרונך
 ודבר ה' אמת תיקר ותוכה

22

עשה

עשה

עשה

עשה

עשה

עשה

עשה

עשה

עשה

חכמים	לדברי ה'	שמע תמיד	בתבל	אשר יחיה	ומה יעיל
עלמים	אנשים ג'	וסורה מ'	בהבל	בעמל גם	וחיותו
וחוקה	שמור תורה	וסוף דבר	לפלל	אנש בי אם	ולא נברא
אדקה	לך מאל	אזי תהיה	להלל	שמור כל יום	לבוראו גם
			ישרים	ומשפטים	שמור חוקים
			אחרים	כמו תדין	ורח נפשך

ספר חיראח לחסיד רבינו יונח גירונדי זצל

טוב לבבר כי ישא עול כבעוריומי טוב לאדם לשאת ולסכול על של הקבה ולתת מוסרו ומוטות על זוארו לקכסם לעבודת הקורא עולם ויזכר את בוראו בימי כוחו וכל יום ויום יוסף אומץ ויתחזק במצות בורא עלם ויכניס אהבתו בלבו ויחשוב הכורא תמיד לכבוד עיניו ועל ידי כן יתן יראת הסור על פניו ויכביע לבו וישפיל קומתו ואתרום עיניו וילך שחוח ויתקה על עובות כעוריו ויבכה עליהן תמיד וישמור בכל כחו מחטוא עוד במקתרים ולא יעשה במחשך מעשיו ואז יהיה אהוב וכחמד בעיני הכורא וכל רואיו יאשרוהו חלק הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיי העולם בכל בקר בהקינו מזנתו ידעו ויהיה נרתע וכחפר מאימת הכורא בזכרו חסרו אשר עשה לו ואמונתו אשר אמר לו כי החזיר לו כשמתו אשר הפקיד אלנו ואז יברך בלבו הכורא אשר הגדיל לעשות עמו כי חדש וחליף כחו וכשמו הדברים האלה על לבו תבער אהבת הכורא בלבו ואז יאוב על מטתו דרך עול אך במקירו נזריות יקום מיד ואם יסבע בו מנוול ויוליכנו דרך עלות ישיב אמריו לו וישם אל לבו כי אם יקרא גוי בעל חוב או אדם אחר אליו יקום מיד או מפני כבוד אדם או מפני ריוח שיבא לו חיי עשה או מיראת הפחד ממון כמו כפלה דליקה בעיר יקום מיד במקרה ולא יתראל או אם יצטרך ללכת לעבודת המלך יקום ואל יתראל פן יעלילו עליו או למצוא חן בעיני המלך על אחת כמה וכמה לעבודת מלך מלכי המלכים הקבה שיש לו להוקר לקום במקירות ובזריות וירא פן יאחר לבא וכל מעשיו יחשוב לעשות לשם שמים ולפי כוחו ילך בדרכי החכמים ויהיה ככנע אל יעמוד ערום ממטתו אך מיושב כמו שהיה מתפאר ר' יוסי זל מימי לא ראו קורות ביתי אמרי חלוקי אך יקח חלוקי ויכניס בו ראש זרועו ואז בקומו יהיה מוכסה ואל יאמר הנני בחדרי חדרים בבית אפל מי רואני ומי יעדני כי מלא כל הארץ כבודו לפניו כחשכה כאורה וילבש בדיו ויהיה לו טלית קטן וילבישו מתחת למדיו כי עקר מצות צדיק לזכרון ללבשו תמיד כי לזכרון המצו כתבה ולמען לא יסור האדם אחרי שרירות לבו ואחרי מראה עיניו המחטואי את הגוף והדרך קזה לא ימצא כי אם בלכתו בדרך אשר דברי ערוה מצואים שם על כן ילבש אותו מיד

בלא ברכה אם לא רחץ ידיו וטוב להיו זריז לטמול ידיו קודם ויברך עובר לעשייתו וצריך
להתבטח מעומד ונאותו טלית קטן טוב שיהיה בעין סרבל כי חין בזה פקפוק ויגעול
מגעוליו של ימין תחלה ואחר כך של שמאל ויקאור של שמאל ואחר כך של ימין כמו שאמר'
רבותי ירא השם יצא את כולם לקיים דברי המאנה ודברי ר' יוחנן כתפילין כך מגעוליו
מה תפילין בשמאל אף מגעוליו בשמאל ומעת קומו להתהלך על הדרך יכפוף קומתו
וישוח ראשו כי השכינה למעלה מראשו ולכן ככין לכסות ראשו ואל יקיה בבלני הראש'
וילך ויברך עצמו בבית הכסא ואם יקיה זכוב איבלה עצמו כי אם לפני טפח ומאחוריו
טפחים והאשה מלאחריה טפח ומלפניה ולא כלום' ולא ישתין מעומד פן יהיו ניצונות
ביתנות על רגליו ויראה בכרות שפכה אלא יעמוד במקום גבוה או בעפר תיחוח'
ואם ישתין מעומד יזהר פן יאחזו באמה אלא מעטרה ולמטה לצד הארץ ואף אם הוא
בשני כי אחרי אשר העונש גדול כל כך שהוא מביא מבול לעו' מאד יש לו לאדם להתחזק
ולקדש עצמו אף במותר לו וכן ר' הקדוש מימיו לא הכניס ידיו למטה מאבכתו וכאישב
לפנות יא ויבילה ויכסה ויקום ואל יפצר עצמו לפנות בחזק פן יכתקו בני הכרכא
ויסתכן ויקבץ בשמאל אבל לא בימין מפני שמראה בה טעמי תורה ואוכל בה ויברך
עצמו ויפה כי אחרי אשר קרבו וכני מעיו צריכין לברך את הבורא תמיד שאמר ברכי
כפאי את ה' וכל קרבי את שם קדשו חין נאה להביא בטן מלא צואה לפני הקבה רבונג
של עולם לברכו וישמר פן ילכלך בגדו לא במי רגלים ולא ברעו אם יש לו יכולת
יהיו לו שני מכסו' אחת שלבש בשעת תפלה לבד למען יהיה כפי יותר בתפלתו ואם חין
לו יזהר שלא יטנף את שלו ויכבס תמיד לקשיר כתמי הנזא מעליהן וירחץ בנקיו' כפיו
במים אם יש לירחש ויפה יפה ויברך עליהן על כטילת ידיים וברכת אשר יצר ומתין עד
התפלה ואם ברך אשר יצר ואמר עד אהי נשמה כי הוא הסמוכה לה ולפיכ' אינה פותחת
בברוך ואז בעת התפלה יתחיל אשר בתן לשכני בינה או יחזור ויברך אשר יצר ועל
כטילת ידיים יברך בשעת כיגוב ידיו ולא ככטילתן ומיד יברך על מצות ציית כטילת
אשר לבא אם לא ברך בהתעטפו' וככל פעם שהוא מתעטף צריך לברך ואחרי כן יניח
תפילין של יד בזרוע שמאל למעלה מן הפרק שקורין קובלי' בלעז מעט כנגד הלב
ויברך להניח תפילין ואחר יאם של ראש כנגד המוח ויברך על מצות תפילין ואל ידבר
בין תפלה של יד לתפלה של ראש שח בין תפלה לתפלה חומר ומברך על של ראש שתים
להניח ועל מצותי' ותמיד ימשמש בתפלינו בשל יד ואחר כך בשל ראש למען יזהר להיות
בפקיו' כי תפילין צריכין גוף כפי שלא יפוח בהן ולא יישן בהן וצריך לברך בשמשמש
זמן גדול אחר הכתת דקיימא לן כרכן דבי רב אשי דכל אימת דמשמשי מברכי ומפסי
מורי הרב ר' שמואל בר' שביאר שמעתי דאין צריך לברך משום משמש אף כשהן בעקרין
ממקומן והוא מחזירן במקומן ולענין אינה יש שלטה חלקים בדבר כשהן בראשו יאן
בהן אינה עראי אבל לא קבע וכשהוא אוחז בידו לא עראי ולא קבע פן יפלו מידו ואם
הניח אצל מראשותיו יפוחם סודר עליהן וישן אצלם בין עראי בין קבע וככה לבית
הכסא חולצן חזן לך אמות או כורבן ומניחן כלי בתוך כלי בחיקו כנגד לבו וילך לבית

הכנסת וטבאו המוך לבית הכנסת ימחל פעמיו כמו שכתוב בית אלקים נהלך ברבש
ויברק מעליו פן יהיו מאנפים וכך אמר שלמה בחכמתו שמור רגלך כאשר תלך אל
בית האלקים ויבא לבית הכנסת ואומר בכניסתו ואני ברוב חשדך אבא ביתך אשתחוק
אל היכל קדשך ביראתך וישב במקומו ואם יש לו עוד טלית יתכסה בו ויברך להשתטף
בצניות וישב ולא יפתח פיו עד שישקה מעט וישב אל לבו לפני מי הוא עומד ומי האומע
דבריו ואז ילבש חדרה ואימה וזיע ורתת ויפתח תפלתו על הקדר אחד המרבה ואחד
הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים ויתכן מלבשושי שכ' הכן לקראת אלקיך ישראל
וכשקרא מתפלל לגיבויה קולו בתפלתו אך ישמיע לאזניו מה שיצא מפיו ויחתוך בשפתיו
כל תיבה ותיבה ואל יבלעם גם הסף התיבות יחתך להפרידם מתיבה השמוכה לה פן
יכשל בספרו בגוים את כבודו אבחי יושלם את וכן כל את ואתו ואותה השמוכה למס
צריך להפרידם זה מזה וכן אלקיכם אמת וכיוצא באלה ולא יהיה מאריך בתפלתו יותר
מדאי כבוד פן יחשבהו לכבוד ולך ובקריית שמע יהיה מאד נזהר שיצא בשפתיו
וישמיע לאזניו רמח תיבות שבו ויתן ריוח בין הדברים כדברי רבתינו עה' בכל לבבך
ועל לבבך וכיוצא בהן ובכל אחד ואחד משלשה פסוקים האמורים בפרק ראשון יאריך
עד שיחשוב הוא והיה ויהי ולא יאריך באלף האחד ולא ימחה בהית לקרונה בחטף
ויאריך בולת עד שיחשוב בלבבו שגורא עלם הוא ואלך למעלה ולמטה בשמים ובארץ
וארבע רוחות העולם ממזרח וממערב צפון ודרום ותקום רבה וזמא איברים שבו ואם
לא יוכל לכוין כל כך יכוין עתה אלקינו עתיד להיות אחד ובכל פעם בהזכירו
שם המיוחד יחשוב בו פירו קריאתו שהוא אדון כל בכל לבבך בשמי יצרו יצר טוב ויצר
רע ובכל נפשך אפי' נוטל נשמתך ובכל מאריך בכל מרה ומרה שהוא מורד לך אשר
אנכי מנזק היום יפסיק עד יחשוב היום נצטוו לי על לבבך עד כאן כונת הלב' ועיקר
קבל' עול מלכו שמי' ואפי' מהלך בדרך ככון לעמוד עד שיגיע על לבבך אך מפסו ראשו
יבא ידי מכה מכאן ואילך יקרא בדרכו בכונה לפי כוחו כשיגיע לנקריתם לאות על
ידך ימשמש בתפילין אל ידו והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראשוכשיגיע וראיתם
אותו יענין בצניותו ויחתוך זין תזכרו ואל ירמוז בעיניו ויקרן בשפתיו וימלול ברבלי
זורה באצבעותיו וכי תועבתה' כל עושה אלה וכתפלתו מיושב אל ימוך לאחריו ולא
יקח מוטא לזרדין דרך באו' א' ישבראשו כפוף שלא יראה פניו הוטב נגדו מן לארבע
אמותיו ושמי' אציליו על עצם הירק מקום חיבורו לגוף מכאן ומכאן וזמי ידיו תחת לבו
הימנית על השמאלית כנגד טיבורו וא' יפשוט רגליו אך יהיו אוקיו על עמדם למען יהיו
יותר ברעדה ויראה' וינענע כל גופו לקיים כל עצמותי תאמרה' ובקומו להתפלל
יכוין רגליו זו אל זו וישוח ראשו וידחק אציליו לגופו נגד חגורתו ויש' ידיו תחת לבו
הימנית על השמאלית ועשה שבע כריעות ישוח בברכת אבות תחלה וסוף ישחה בבר'
אתה במהירות ויוקוף בשם ככהתישחה המודים תחלה וסוף ולא יותר בברכות אבל
כשהוא פוסע אל שפסיעות כותן שלום בשמאל בתחלה וכורע למיין וכורע לפניו וכורע
ותהיה הכריעה כמו שאמר חכמים עד שיתפרקו כל החלונות שבשדרה ועד שיראה איסר
כנגד לבו והוהו כשר ברומח איסר בין פרק חליו השדר' כנגד הלב וכשארם וקוף מובלע

ואינו כראש וכשהוא אוחה או יתפרדו החליות ונראה אותנו בשר ואל יחזור מיד במקומו
פן יחשב ככלב שב על קיאו ולא ירוק בתפלתו ואם כוודמן לו רוק מבלי יעזב בסתו ואף
לא יבהק בלעז איכטולינד ולא יפהק בלעז בלילייה ואם פיהק מניח ידו על
סנטרו או על פיו ולא יאחז מאומה בידו כי ירא פן יפול מידו ולא יתכוין ולא
יתפלל לא כנגד רבו ולא לאחורי רבו ויחדר תפלתו אך לא יעשנה קבע כאדם האומר
חוק קבוע הוא עלי בכל יום כך וכך תפלה מוטלת חובה עלי לא יעשנה תחכמי לפני
המקום ואל יעיון בתפלתו לאמר כמה התפללתי בכוננה ראיה היא להתקבל כי הוא
משלש דברים המזכירים עונותיו של אדם כי מקטרגי עליהם ואומ' וכי ראוי הוא לכך
שתתקבל תפלתו והלא עשה כך וכך אך יחשוב בלבו כי מאד היה לו לעמוד בתפלה יותר
אולי יכפר אחד מעונותיו הקטנים ויזכור כי בשר הוא רוח הולך ולא ישוב ומה יתרון
לו להתבאר במעשיו הלא לכך נוצר ואם על כרחו יבא לבו ישי' א' לבו באוני עולם שבעו
ועברו מן העול אשר עשו טובה אף ידו יותר ממנו ובעדו בבית הכנסת אל יהיה לו דבר
חול עם אדם ואף לא בשעת קריאת התורה ואם ישבו אצלו בני אדם המדברי' ברצון יביע
שפתיו וידמה עצמו מתפלל וליתפאר לומר איני מדבר כי כל המתפאר כמעט הוא
כטול את שכרו ויענה אמן על כל ברכה כי גדול העונה אמן יותר מן המברך ופנותחין
לו שומרי גן עדן ויהא שמי' רבא יענה בכל כחו בפיו ובכל כונתו ולא יבא מבית הכנסת
בשעת קריאת התורה אם לא בין גברא לגברא לעולם בין בשעת תפלה בין בשעת ברכת
המזון כל שעה שאדם עשוק לדבר באכילה לא יגע בבשרו כי אם בידי' עד סרק העליון
וכנארו עד חלוקו אבל לא ברגליו ובכל שאר בשרו ובמנעליו ואם נגע יטול
ידיו או ישפשם בעפר או בקיסם ואם יטרך לחך יחך מעל לחלוקו ולא יגע לא בכנה
ולא בשער בית השחי ובית הערוה ואם יגע יטול ידיו או ישפשם בעפר או בצרור או
בקיסם ובשעת תפלה טפח מגול' אפי' באשתו ערוה ואס' לקרו' שמעול התפלל ולהסתכל
בה' ויצא מבית הכנסת בכתח' בדרך כריע' ויאל' קנחי' בצדקתך וגו' וילך ובלכתו בדרך
א' ישנו יותר מדאי ואל' ישפל סודרו על עיניו פן יחשב ללעז ואל' ילך בקומה זקופה כי
ההולך בקומה זקופה רמה במשלך המורא מעליו אלא ילך במדה בינונית לא זקוף ולא
כפוף יותר מדאי אלא שלח ידאה הכא כנגדו בפניו וישפיל עיניו שלא יראה חברו כנגדו
כמלא עיניו ואם פגע דבר ערו' כגון אשה בין יהודית בין ארמית בין נשואה בין פגויה
בין גדול' בין קטנ' יענע עיניו או יסבב לצד אחד כדי שלא יראנה וכן אמ' החכם אין לך
דבר חוצץ בפני התאוו' כעניימת העיון וכן אם פגע חזיר וקחיר או כל בהמה נזקקין זה
לזה א' יסתכל בהן יהיו מקדיים בשלנו כל אדם ואפי' גוי כדי איהא אהוב וכחמד לבריות
אך לא בשל אשה ויבא לביתו בשלנו ויסיר תפלו וייתנם בכוס של יד על של ראש ויסיר של
ראש תחל' ויאל' של יד ויסיר מכנסיו וילבש אחרות וטוב שילמד מיד מעוס דכתי' ילכו
מחיל' א' חיל' ומיד טרם ילך לעסקיו ואם הוא אדם חלוש ורגיל בפת שחרי' יאכל מיד ויטול
ידיו תחלה בהרבה מים וכל הפחות יטול ממי רביעי' הלוג ויתן ב' פעמים מים על ידיו
וישפשם היטב אלא יהא דבר חוצץ כי כל החוצץ בטוביל' חוצץ בכטילת' ידים ויבדיקם
כטילה שלא יחזרו מים קראשונים ויטמאו את הידים ויגבסם היטב ויברך על הלחם

המוציא ויתן ריוח בין תיבה לתיבה וכל מה שיהנה בו מן העולם הזה בין בפירות בין
 בריח בין בחבילה בין בכל דבר איהנה אהור ליהנות בלא ברכה ויברך בכל דבר לפני
 ולאחריו. הברכה המורה בה על פי רבותינו עה ואם אינו בקי ילך חסל בקי ללמוד
 ואל ישים עצמו כבהמה ואם לא מצא בקי ילך ויניח הכאתו ולא יהנה מן הדבר עד אידע
 לברך עליו את הוראו בדת וכמשפט. וכשיברך יכוין לבו לברך את הבורא ולא בדבר
 הרגיל בהם אדם לזאת שלא בכוונה וכן לברכת המצות וכל מעשה האדם אשר יעשה
 דברים לאדם פועלם ולא מצות אנשים מלומדה מנהג אבות. ומאד יהיה צנוע באכילתו
 במר שערותו מברך ברכת המזון ואח"כ ישתה מים או יין להשלים מאה ברכות ביום.
 וקבל לשם אמים וטרם ילך לעסקיו ילמד פסוק או הלכה לקיים מצות והגית בו ואתם
 שעה למד בהבין קלב ולהיות אוניוועיניו פקוחות אל אשר מוציא בשפתיו ואל יפסיק
 מצותו לדברים בטלי. כי אף לומר מה נאה אילן זה מה נאה ביר זה אשר יש בו דבר שבה
 שמברכין עליהן ברו' שככה לו בעולמו הרי זה מתחייב בפשו ק"ל לשיחת חולין אשר כל
 דברי עבירה תלויין בה והשח בהן עובר בלאו ועשה עשה ודברת בהם לא בדברים אחרים
 ולא הכח מכלל עשה עשה. ולא כל הדברי יבעים לא וכל איש לדבר וכל ספק להפסיק
 מדברי תורה החייבין לעסוק בהן ועל המושפיקין נאמר הקוטפין מלח עליו איש שרש
 דתמים לחמם מאכילים אותם בחלי רתמים בביקס אחרי כן ילך לעסקיו כי יפה דרך
 ארץ לא יוכל אדם לעבוד הבורא אם לא יטרח לבקש מזונותיו. וכן אמר דוד אשרי
 כל ירא ה' הולך בדרכיו ויבוע כסף כי תאבל אשריך וטוב לך ויהיו עסקיו באמונה
 וירחק מדבר שקר ומחברת אנשים רעים וממושכ לנים ואם יצטרך לשבת עמם פן
 ילעיבו ויתלוצצו עליו ויראה פעושה עצמו חשוב אל יבנה לתוך דבריהם וליאוב להם כי
 אם בקוצר רוח ויקום מיד שיוכל ויזהר בלי להונות חברו לא בדברים קל וחומר בממון
 ואף עסקו עם הגוי יהיה באמונה פן יתחלל עם אמים ותורת ישראל תתבזק על ידו.
 ואם ישמע מוציא דבה על איש ליאמן להם כי שוא קם שוכאני לא יעשה עצמו במאמץ
 ואל יאמץ ואם יקלונג אדם או יחרפה אל ישיב לו מאומה ויהיה כעלב ולא עולב.
 ואל יצא לריב מהר. ואל יבא אל בני אדם מתלחשים יחד ואל יוצא דבה על אדם אדם
 ואפילו הוא אנאני. ואל ישאל בלבבו כי אם אשר המקום שבה ובעל עיניו ועסקו יהיה
 לשום שמים. וכאזנ מעסקיו אל יש בטל כי מה לחים לקיות יושב בטל הלא הבטלה
 מביאה לידי אעמום ולידי הרגורים רעים אף כי תלמוד תורה אין לו שיעור. ואם יבא
 אורחים לביתו יכבדם לבינתו בסדר פני יפות ומיד בבאם ישים להם לאכול כי פעמי
 בא העני ולא אכל וקנא בוא לשאול ויתן להם לחמו ומימיו את אשר יאכל בפני מאירות
 ואף אם היה לבבו עצב ודאב ישחנה מלבו בפניהם ויחמם בדרכיו ויתן להם למשיב
 בפא ופאי אם יהיו לו חלף עבדים וטרח קנא בעצמו ויעמד עליהם מי לבו גדול באברהם
 שאמץ למלאכים והיו לו כמה עבדים ושפחת שכו בני ביתו אעפ"א אכראו לו כעבדים
 בדברי רבותינו ז"ל וכל מה ששעה על ידי עצמו שלם לו הקדוש ברוך הוא לישראל
 בכבודו בעצמו וליספר לפניהם כך וכך אידע לי קצת תלמותיו כי דברים אק אכרים

את רוחם במדומה להם כי בשבילם אמר כן וכמעט אין לו שכר בעמלו ויכבדם כאדני
לו וכן מצינו באברהם שקראם אדנים וגדול הכבודתם יותר מקבלת פני שכינה וכשעת
האובל יראה את עצמו במצטער שאינו יכול להטיב להם יותר וכן הוא או ותפק לרעב
נפשך תצא נפשי אחי לי מה ליתן לך ואם ילינו אזלו יאשיבם במיטת מותתו כי גדולה
מכוחות העיף בהיותו שוכב בטובו ויותר עושה לו נחת רוח המשכיבו מיטת יותר מן
המאכילו ומסקוהו וגבלל הוא החמור בעולם ובצאתם ילנים ויתן להם פת צידה לדרך כי
פת לחם ישפע בכר כי על אשר לא נתן יהונתן לדוד פת לחם בהפרדו מאתו נתגבלל
הדבר ונחרגו כהפי נוב שמונים וחמשה נאשי איפוד בדי והענק תעניק להם מסת כדבת
ידך ואם באה מזנה לידך שמש בה ואל תתרשל בה כי זהירות מביא לירי זריות כקיות
פרישות טהרה קדושה יראת חטא חסידות וענוה ויהא זהיר בכבוד חכמי' בא חכם אנכי
תקבל פניו בכבוד וכבדהו יש חתן בעיר לך ועסקו בו ושמחו כי המשמחו וזכה לראו'
בשמחת יושלם יש מת בעיר טרח בו וספרהו אף במדה בינונית כי אין כבודו לומר מה
שלא היה בו ושתיקה יפה אך המדות אשר ידעת אשר היו בו טובות תספר ותלוגו אם יש
ברית מילה בעיר טרח ועסקו וקיה כמושיעו במצוה כי גדול שכר משייע בעושה מצוה
ואם חבריך בצרה היה צר בצרתם ואל תשמח בעת כשלוכם וקיה שמח בטובתם שמעת
צרת ישראל הרחוקים האנח והתפלל עליהם וכש"ע על הקרובים בדרך הצור על כל הבא
על טוב ועל הרע תשמח בייסורין וחשוב הכל לטובה בכל מדה ומדה שהוא מורד לך
זמו בכל מאורדך ואל תבטט בייסורין וחשוב הכל לטוב ואומר כל דעבדך רחמנא ל' ו
והתרחק מן הנדירים כי בעין הנדירים בניים מתים ואשתו של אדם מתה ומן השבעות
ומן הכעס כי כל הכועס מבלבל דעתו ורוחו ולא יתייב באהבת הבורא וכן אמר רבותי'
לא תרתח ולא תחטוא ובהמה מקומות דבר שלמה בחכמתו והסר כעס מלך כי כעס
בחיך כשילים ינוח רבון לא עלה בידו חלא רבונותו וגם משה רבינו שהיה חבי לחכמים
ולנביאים כל מקום שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ואפילו אם עשה לך אדם
שלא כהוגן תקפיד ולמד מהלל ענותך ז' ואף להטיל חימה בתוך ביתו מזה להראות
עצמו כעסן ודעתו מיושב ורוחו נחה ואל יטול חימה יתירם אך במדה בינונית וא יקרע
כליו בחמתו אף לא ישחית כל מאומה ויכנף את יצרו מכל אשר יתאווה אף משיחה בטלח
כי מה יתרון בדבריו שלא לצורך אין זה כי אם הרבות פשע והיו רצוי לחיך ולחביריך
ואל תשכח הלילה נקטטה לך עם אדם אך לך ותצא אותו עד שיתפייס ואף אם חטא לך
בקש ממנו פיוס ולא תאמר הן חטא לי עליו לבא לפייסני כוף את יצרך ולך ל' ל' למען לא
יבכה ללבך ותהיה מתועב על פני הבורא ש' תועבתה כל גבה לב' ומאד הזהר שלא
לשקר אף בדבריו הטאי כי חלול השם יש בדבר ואף לא להשתקר בשכרו כי יצא שכרו
בהפסדו כי הוא מארבע בתי שאינן מקבילות פני שכינה בת זקרי' בת חנפי' בת לז' בת
מספרי לשון הרע' וכן ענשו של בראי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו וכל המאסה
בדבריו כאלו עובד ע' בתי' הכא והייתי בעיניו כמתעתע ובתי' התם הכלל המעשה
תעתועים והזהר מן הליצנ' כי היא שנייה לעבירות וקיא מעברת את המורא ומרגלת

האדם לעבוד וכל המלוצץ נופל בגיהנם ואלא לתחנוף כי לפניו חנף יבא ואלא לספר
לאין הרע כי לכל יז רפוא' חוץ מלאשן הרע ואלא לקבלו אנ' לא תשא זמיע שאו והתרחק
מן הכבוד וכבוד כל אדם והעבד על מדותיו והיו דן את כל האדם לכף זכות למען
יעבירו מן השמי' על פשעיו וידינו מותך לכף זכות' חס אתה אל כל בני אדם שאתה חיוב
בכבודו כגון אביך ואמך כבודם ותירא מהם ולא תשא במקומם ולא תשתור את דבריהם
חס אמרו דבר אפי' ידעת כי אינו כן א' תאמ' לא כן היה ואם יש להם דבר עם אדם א'
תכריע ביניהם ואל תכנס לתוך דבריהם כי אף תוך דברי חברו אם נכנס בהם נקרא
גולם כללואל דבר כל מה שיוכל לתלות הכבוד בהם ולא בו ומאד יש להזהר בכבודם
כי הוקש כבודם לכבוד המקום והמכבודם כאלו כבוד המקום והמזערים כאלו צער עצמו
והייב להאכילם ולהסקותם ולהלבושם ולהכשילם ולהכניסם ולהציאם ואם אין לו יסוב
על הפתחי' ויתן להם ומה זיעש' להם דרך כבוד יעשה כיו' מאכיל אביו פיסיוני ומרדו
מן העולם ומטחימו ברחים ומביאו לחיי העולם הבא' היה אביו עובר על דברי תורה א'
יאמר לו אבא עברת על דברי תורה א' לא אומר לו מקרא כת' בתור' כך הוא והוא יבין
מעצמו וא' יתבייש ולא ידבר על מעשהו בשום ענין אפי' זקן ארכיו לים או לאור בפניו
לא יכלימו ואם אדם מדבר עליהן שלא כהוגן יקשה שנינויאלו לו סקר אתה דובר
אך אין לו להכבו חברו על כך ואף שתיקה יפה במקום שאין כבודם כמו אהוא יודע שאם
ימחה אז יוסיף האחר לומר עליהם דברי גבאי אחרים ורצונם הוא כבודם וקם שמחלו
על כבודם כבודם מחול' ויהי ירא מן החכמים כמו אדרש רבי עקיבא
את האלקים תירא לרבנות תלמידיו חכמים וסדבק בהם
ובדריהם האנכים ועמוד מפניהם ואף מפני הזקנים שאינם חכמים ונטל
דצוץ מפני רצונם וכבוד אחיד הגדול ואחי אביך ואחי אמך ואיש אמך ואשת אביך כי
כלם דרשו חכמים אל מן המקרא דכבוד את אביך ואת אמך אל תרדף אחר ושיבת עמי
הארץ ולצים כי מהם לא תלמד חכמה כי אם דברי רבי' ולצון אך רדוף אחר החכמים כי
מהם תלמד חכמה וא' תקי' בו לרבר אחיך וא' תלעב לשום אדם וא' תמנע טוב מעליו אם
שאך אדם על טוב שבעול או דבר מצו' א' תמנעו מלשנותה אך אם אין דעתך על הדבר
אמור לו ועשה כחכמתך והיה רביל בצדקה כפי' כחך ולכל הפחות שעבד עצמך לבורא
לתת כופר נפשך חק קבוע בכל שבווע פרוטה או מחצ' כי אפי' עני המתפרנס מן הצדקה
יש לו לשנות צדקה ובשתתן לעני תן לו בסתר כי מתן בסתר יכפה אף ועניך קודמין
וא' תקפזן ידך מהלנות לעני בשעת דחקו כי גדול המלוג יותר מן העושה צדקה וצדקתו
עומדת לעד כי איננו חסר בדבר ויחשוב כי לכמה גויס הוא מלוג בלא רבית ואם יקשה
בעניניו להלנותו בלא משכון ילכו במשכון ויקבעלו זמן להלוואתו ובתוך ימי ההלוואה
לא יקראקו לעשות מלאכתו או כל דבר אם לא יתן לו שכרו משלם שכראה כרביית'
ובמעשרות אל תרפה ידיך מלולתה כראוי כיוד מכל דבר שמתכבד הן ללמוד הן לכתוב
הן לעשות מלאכה' או אף אם מצא מצויאה או נתנו לו במתנה או כל ענין שיבא הן בסף

הן שזה זקב מן הכל יפריש מעשר כי דבר זה אין לו ערך כי את אשר אהר הכהן אהר בכל
דבר לכבודו התייר במעשר אל תגנוב דעת הכריות ואפי' דעתו של בני ואל תסרקה
בחקרך יותר מדאי ואל תאמר לו דבר זה עשיתי בשבילך ולא עשית בשבילי אך אם יטעה
וידמה כי בשבילו עשית אין צריך לומר לו לא עשיתי בעבורך כי הוא מטעה עצמו ואין
זה גנבת דעת כללו אל דבר כל דבר גנבת דעת אסור אל תזכור שם שמים לבטלה כי
המזכיר שם שמים לבטלה ראוי לכדונו ואף לא לצורך במקום מנובף ולא תשבע כלל
ואף לא הכניס ואף לא במדותיו ובמעשיו כגון שמשיו ומשרתיו מלאכי מעלה וכן לא
ישבע בתורה ולא באמת כי השם נקרא אמת ויי אלקים אמת ולא יקלל חבירו בשם אף
לא עצמו כה יעזרני השם ואל ישמע שום טומאה על אפתיך

וכל דבר כבוד ודבר ערוה לא ישמע על פיך כגון להזכיר זונה או כל דבר ככלה כי
זוהק עמוקה פי זרות מעמיקים לוביהם והופכים לו בגז דין של שבעים שנה לרעה
ואף האומעים ואתקים ונהנים בשמיעה ואינם הולכים משם נכשלים בדברי ואל תחמוד
חביריך כי שמה כשר הוא בדבר וחוזר בכשרים לוקה בגופו ואל תביא עצמך לידי
חשד להיות קבי מוי ומישראל פן יכשלו בני אדם על ירך שיחדוך הכריות מחול לכל
החושדים לך ואל תסרוג כנה ואל תעשה שום דבר מיואם בפני חבירך ואם עשו
אחרים לפניך ונמאסת מחול להם ואל יכשלו על ידך ואם מצאת רוק מונול הרס ושלקהו
או כסאו ומחול לאשר עשה אותו פן יבא אחר ויכשילנו שלא ימחול והזהר שלא
ימצא טנוף על בדיך או שומן או כל דבר מאוס כי המתלכלך ואינו נזהר בנקיות
משביח אהביו של מקום לבריות וחייב מיתה שנאמר כל משבאי אהבו מות אל
תקרי משבאי אלל משבאי ויראי השם שאינם משמרים עצמם בנקיות אומרים רואים
כמה לומדי תורה מאוסים כמזא שם שמים מתחלל על ידיהם אל תשקץ
בפשך בהשקות נקביך והמשהה נקביו בגדולים ובקטנים עובר שתיים אל תשקצו ולא
יראה בך ערות דבר אל תאמר שום כחוש כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל
ובכמה מקומות הזהירה תורה לא ימצא מנחש לא תנחשו ואין לנו לשום שום סימן
אלא מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה ואם יש לנו לאדם לעשות מצוה כגון להתחזר
משכתא או להשיב בנו על הספר לא יאמר אמתין עד ראש חדש או עד הפסח כי כל
יום וכל עת טוב להתחיל ולעשות במצות ומו שאינו מקפיד לעולם לא יקפידו עמו
אך המקפידים השטן עומד על ימינם לשטנם להחזיקם בטעותם אל תתכבד בקלון
חבירך ואל תרים זרועך על שום ברי ישראל להכותו כי הסותר לועז
של חבירו כאלו סותר לועז של שכינה שנאמר

וורוע רמה תשבר וראוי הוא להקבר חי שכן נאיש ורוע לו הארץ ואפי' בקרמת יד נקרא
רשע שכן נאמר לרשע למה תכה רעך על כן יש לאדם להזהר מאד מלהכות את אדם לא כמו
הקטן או תלמידו שאם מוכיחו את תוכיח את חברך אל תוכיחנו ויתבייש אבל תוכיחנו
בדעת ואפי' מאה פעמים אל תלכין פני חברך ברבים כי המלכין פני חברו דם יהשב
לו דם שפך תדע דאזיל המקא ואתי מורא ואין לו חלק לעולם הבא ונח לו לאדם שיפיל
עצמו לתוך כשפן האש וילכין פני חברו ברבים אך אם הוכח הוכחת אדם בשטר במה
פעמים ולא קבל מותר לביישו ולהלכין פניו ולא שאתו ולרדפו עד שיקבל וכל מי שיש
בידו להוכיח ואינו מוכיח אדם עובר וקעברה בראשו ואם הוכיח אז נפשו קציל אל
תתיחד עם אדם אפי' בתך או אחותך ואפי' פנויה חוץ מאשתך ואפי' היא נדה ואמך
ואי זה הוא יחוד שגור במפתח או במכשול זהו יחוד האמור בתורה כי יסיתך אחיך
אמך ואפי' עם שתי נשים וטוב לזקק אפי' בפתיח פתוח לראות הרבים משבת עם אשה
אחת ל' תשמיע לחונך במתכונן קול אשה מזורת כי קול באשה ערוה וכל האמור
בשיר השירים ערוה קול שער שנים צואר כל האמור בפרשה לשבח' ואסור לו להסתכל
אפי' באצבע קטנה של אשה לזון עוניו מן הערוה וכל המרצה מענת לאשה מידו לידה
כדי להסתכל בה אפי' קבל תורה במשה רבינו מידו של הק"ה לידו לא יכקה מדינה של
ביהמ"ד תמיד הרגל על שפתיך דברי יראת שמים כגון הוי עו כמור סוף דבר הכל נשמע
ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה וכו' מאד מאד הוי שפל רוח וכינוא
כאלה הרגל על לשונך וחו' לא תבטל אל תקדוק ראשך על הספר' ואל תקדוק כנה על
האנלך כי הוא נקרא מוזח ואל תדבר בשנית ברבת המזון גדל בניך לתלמוד תורה
ולמעשים טובים גם לעת זקנה לא יסורו מהם ולמד לבניך הלכות נדה וחלה אסור וקטר
דברים המוקבים בהם פן יאכילוך דבר אסור או לבני ביתם הוי זקיר בברכת הלכות
בכל החדש במונה משיאנותו לאורה ועד רובו של חדש כי אלמלא לא זכו ישראל אלא
להקביל פני אביהם שבשמים בכל חדש וחדש דיים הוי זקיר בבגוד אשתך כדברי
רבתינו אוחב אשתו כגופו ומכבדה יותר מגופו וכולו כי דיוך שהיא מברלת בניך
ומברלת עצמך מן החטא והוי זקיר באונאתה כי דמעשתה מצויה לסיפק אונאתה מצויה
קדושה כי שערי דמועה לא נעללו הסתר סודך וכל שכן סוד אחרים מזוככת חיקך
שמור פתחי פיך התבאה במנהגו כפי בחך והדור מצוה עד שליש במצוה כגון מצא את רוב
ב"ב ומצא אחר הדור ממנו יוסף עד יחפ ליקח ההדור מצוה שאין לה דורש תדרשנה
ולתהי קלה בעיניך לא מצוה ולא עברה ולא תכרח מעשות מצוה לא בשביל יראת הסוד
ממון ולא מפני פחד עונש הבוץ כי כדאי היא המצו לשמך מכל הזק ואם חסדלני יארע
לך הזק נאמן הוא בעל מלאכתך אימלא חסרונך שחסרת בעבורי בראתך לדרך שא בני
טוב ויזקק בתפלת הדרך וזו היא יהו רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו שתולכנו
לשלום ותצדיקנו לשלום ותשמחנו ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותנחנו אל מחוז
חפצנו בשלום ותחזירנו לביתנו לשלום כי אתה שומע תפלה ברוך אתה ה' שומע תפלה
וצריך לאמרה אפי' אם אינו רוצה ללכת כי אם פרוה ובתוך מהלך פרוה וכן

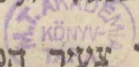
אם שכן לאמרה ויזכר לאחר שהלך פרעה אומרה בלא חתימת ברכה הגעת גוים אל
 תצא דבורך כל איניך יהודי גם אם יאמרו לך גוי אתה אמור יהודי אני ולא תעבור על
 המקום כי ותיפס ותפס יראתך ונפשך על קרן הצבי אל תעמד במקום הכנה ותשמך
 על הכס אך תירא תמיד פן יברוס החטא וזכור ליעקב אבינו וירא ויזר לנו אל תקיטובנו
 קטן כי הנוי נוטרי איבה אל תהי צדיק הרבה רחית אשה ערומה טובעת בנהר א תחמר
 חנוכה ולא ארצה וכיוצא בזה שמעת חיש אומר להבו חברה תאמר לו לא אכלה ואהיה
 רכיל לא תעמוד על דם רעך ואמור לו כפי יכולתך שלא בלאן רכילות ואז אתפשך
 הצלתי אל תשכח אשה ביפיה בפני חבירך פן על ידך יחמדנה וכתו לא תחמוד קרי ביה
 לא תחמוד וכן קרי ביה לא תחמדי אל תקטט נפשך ותלך בין הנשים כדי שיתאו לך ואל
 תרבה שיחה עמהן אפי' עם אשתו וזה רבוי שיחה כמותו שאל לברוריה באי זה דרך
 בלך ללוד אמרה גלילי אטא הוה לך למור באי זה ללודי ולא ישיין בבדי צבע אלהן
 ואפילו שמוחץ על הכותל כללו אל דבר כל מה שיוכל אדם להרחיק מהן וממשהן
 וממתלן ודבורן התרחק כי תמיד יזר הרע בעור באש להקטיא האדם לכן צריך האדם
 לקיות כל שעה ויעץ תחבולות לעשות מלחמה עמו אל תשכח אדם בפני שוכנו שמתקבץ
 בו ומתוך שכחו בא לדי בנינו ואל תבנהו בפני אוקבנו אל תבנה מהן חבירך בפניו ואל
 תשכחהו אלא שתקן למה תשבו ותחניף אל תכנס לביתך פתאום וכל שכן לבית חבירך
 אל תיעץ אדם לפי דרכך אלא תן עצה טובה והגבגב לכל מי שיועץ אתך לכבוד הבורא
 כללו של דבר כל דבר המוסר ללבך שאין אדם מכחין למה אתה מתכוין לטובה או לרעה
 באמר בו ויראת מאלקיך המכיר מחשבתך אל תקרא שום אדם בכינוי אפילו שלא
 בפניו ואפילו לומר לאדם כדי שיוכל להכירו אך דחק עצמך בענין אחר פלג בין פלוגי עד
 שיכירתי אל תקרא לשום אדם מישאל בשום דבר מול ואפילו לקטן אסור לקרותו מאוס
 ירד שחנה כי כלם נהיים ומדושים ואל תדע

ואל תהי כפי חסות נח בפניהם מפני דרכי עלו ואל תהי כפי חסות נח בפניהם מפני דרכי עלו
 חן בהמה קן עוף וכל שכן שלא לזער אדם שהוא עשוי בצלם המקום אם אתה רוצה
 לשבור פעלים ומאצת עבדים יהיו בני ביתך ואך א תבזה אותם אך דרך כבוד תצא להם
 ותלם שפרס משלם ואל תדחם בלך ואזכ כי הרבה לחוץ יש בדבר ואלו נושא את נפשו
 שלומים א תשכ בין העומדים ואל תעמוד בין היושבים ולא תישן בין הערים ואל תהי ער
 בין הישנים ולא שמח בין העצבים ולא עצב בין השמחים כללו אל דבר אל ישנה אדם מן
 המכה אך הכל יהיה לטובה וכיראת שמים שאם רואה לצים איתלוצץ כמותם א תתפאר
 מאוס דבר שעשית ואף תעמוד במקום שיש מעלה פן יבזה לבעך ואם שמעת ששכחך
 בני אדם דאב והצטער בדבר אל תפרוש מן הצבור כי לא תקבל שכר עמהם אם תפרוש
 ושני מלאכים המלוים לו לאדם מכוין ידיהם על ראשו ואומ' פלג שפירש מן הצבור אל
 יראה בכחמות צבורי אם מונך צבור פרנס אל תתגאה עליהם ואל תטייל עליהם אימה שלא

לשום שמים וסבול טרחם כי גדול פרכס הדור ואם אחת סופר אל תחסה אות או תיבה או
תיתר לחתום שמך בראשי אם אחת שכור ללמד תורה קוהר בשעת מלאכתך מלעשות
מלאכה אחרת אף לא שום דבר כי ברבעי יטענו חביריך ולא תשמע ומולאכתך מלאכת
דמיה ודמית בארור ונאף לא לענות ולדבר לשום אדם ולמוד מאבא חלקיה זכור לטוב
אל תשכח באוהליך ספר חומש כתיבים וכתובים שאינו מוגה אם ידעת לקבוקי א תניח
ביתך כלא מעקה למדרגו ולא תבדל כלב רע או שום מניק כללו אל דבר הסר מכיתך כל
היזק וכל מכשול אלתת כלי מחבירך או כל דבר לעשות בו מלאכה א תעשה בו מלאכה
אחרת ולא תשא שום דבר שלא ברשות כי האל שלא מדעת בזמן הוא ולא תשאיל לאחריו בלא
רשות מי ששאלת ואם נתן לך אדם דבר להשתמש בו א תמכרו שלא ברשותו או אם נתן
לך דמי ליקח טלית א תיקח בהם חלוק כי המשנה מדעת בעל הבית בזמן הוא ככל גדול
בתור דע לך שני לחברך לא תעבד וכל עת וכל שעה חשוב איך תעשה מזו ואיך תשמור
מעברה כדי שתשלי כל היום בטובה סוף דבר הכל נשמע הסר מלבך כל מחשבות און אף
הרקור תורה ויראת שמים ובמקום מטונף בבית הכסא יחשוב חשבונו וזה הדבר יסיר
מלבבו מחשבת טהורה במקומו טופול ואחרי טהרתו ואז למחשבתו הראשון איך יהיה זהיר
בעבודת הבור' וזו נקרא ערוב ביראה לעת ערב לך וברוק עצמך יפה יפה טרם שתלך
לביית התפל' ולבש מכנסך ועשה כל הסדר כאשר אמרנו בתפלת שחרית ואם תוכל לא
תאכל לא בימות החמה ולא בימוי הבשמי' עד לאחר תפלת הערב כמו שדרשו רז"ל ואחרי
השליכת אחרי גיוף לאחר שכתבאית תקבל עול מלכות שמי' אם לא תאכל בעוד היו גדול
שיעור שלש פרכאות' בא מצית התפלה והביע זמן השכיבה יקרא ק"ש כלו שיש בו ר"מ
תיבו להיקב כל מניק מר"מ חיברי' שבו ויאמ' ויהי נועם והשכיבנו בלא חתימו ומקראו'
אחד המרבה ואחד הממעיטו שיקור רוחו ביד בוראו ויתורה וינחול לכל המעציר אותו
כדאמ' ומחיל לכל המעצירן ויהי' ת' מוטו בין צפון לדרום ויחלץ אל שאלאח' של ימין
וישכב ויסיר חלוקו במטתו ולא יחזיקו קורו בית המבטח אם יש שם בית
אשר הוא שוכב שם יכסס והומם צריך להיזהר בתיבה ומבטח' ולא יזן פרקדן פן יסו' ויו'
על הערו ואם יש לו אשה נכועיו וקר מדבר עמה ככל' כי אף שיחה כאל' שכן ידום
לאשתו על הכל בא למשפט' וכשעת בעילה אל יקרה באשה אחרת כי כמעט עושה בניו
ממזרים ואל' יכוף אשתו לדבר מזנה א' ופיוסנה' ולא ישמע עמה סמוך לנסתה עונה אחת
ולא ביום ויזקר מאד מאד שלא יוציא שום ניבול ודבר ערו' מפיו אף דרך שמוק' ויתכנין
בשעת מעשה לשם מזנה וישקו' לו בני' זילכו בדרכי' השם ולא יתכנין לקבאתו ויזקר שפי'
יכלתו שלא יוציא זרע לבטלה וקודם שיכבד ילמד לקיים מצות והבית וישכב וישן וינח
הבה כל הסדר הזה יקבא כל ימי הבלו ועוד יוסף בהנהגה ובהנהגה ויראת שמי'
וישלים פרשיותיו עם הטוב' בכל שבע שנים מקרא ואחד תרגום ואם אין לו תרגו' יקרא
שני' מקרא ואחד לעו וטוב יותר מלומ' ב' פעמי' המקרא כי התרגו' היה להבין המקרא למי
שאינו בקי כל אכן לעו פי' שהוא לשון הלענות' והמקרא יקרא כנגמיתו כי הקורא בלא
זמירה התורה חוברת שקי' ובערב שבת יטרח להעדרת שבת ואפ' יש לו כמה עבדי וטרח

הוא בעצמו לכבוד שבת הנקראת כלה ומלכה ושקולה כגור כל המצות ויחדל בתקוני
שבת כי הא דרבא מלח שבטאי ולפי כמו יקנה מעדני לעונב שבת ולא יאכל בערב שבת
מן המנח ולמעלה פן יפסיד בעודת שבת וסמוך לערב ישוך שולחן ובהא ומורה ויכין
הכל כוונתו ויהיה זהיר לין לקדוש הוי' ויטול פרכיו בכל ערב שבת וישחיו סביבו
כמו שרצו והיה בוי' השפיו והבינו זה השמות סכין ועוד דרשו וידעת כי שלום אהלך זה
השמות סכין כי אם קהה הכרזל ולא יוכל לחתו אין זה שלם בית. וירחן פניו ידיו ורגליו
בחמין לערב אחר שעשה כל צרכיו וכל מה שיעש' יחשוב לעשו לכבוד שבת ויוסיף מחול
על הקדש ועם השבת ימשמש בבגדיו וידליק בעוד השמש בראש האילנות קדש היום
יתפלל של שבת וינוח ויתעבד ויסיר מלבו כל חמקה וכל מחשב' כל כל מלאכתו עשוי
ויכבד שבת בכסו כקיה כפי מה שיוכל ויאכל שלש בעודו ושלחן ערוך. ולידבר אם דבר
בחפציו הצריכי לו אך בחפציו שמים חשבונ' שעברו מותר' ולידבר שיהא אם לא בדברי
תור' ויראת אמי' כי אף דברי תור' התיירו בקושי ולידבר פסיע פסיע בטה אס לא ללכת לדבר
מצו ולא שום טורח ליעשה ולידבר מאוהביו אמתו מכל עבמת בפשי כללו של דבר נקרא
יום עונב ומנח' ויוסיף מן החול על הקדש ולידבר דמע מעיניו וישמרהו כהלכותיו על
פי רבו עה' במוצאי שבת יבדיל בתפלה ועל הכוס לא הקדיל בתפלה וכל לעשות צרכיו
קודם שיבדיל יברך בתי' אמה המבדיל בין קדש לחול ויעשה צרכיו ויבדר אלחנו במוצאי
שבת אעפ' שאינו צריך לו לכונית ולתה המלך בשירור ובתשבותות ובערבי שבתות וימי
טורי ונבא בעצמו כמו שאמרנו כללו של דבר לכל זמן בעת שמחה שמחה בשננים ירבה
בשמחה ובמשתה אך שיהא לבו לשמי' שלא יא מפיו דבר ערוה וכיכול פה בעת עזב עזב
משככה אב ממעטין בשמחה משככה אל עד מוצאי יום הכפורי יקי חרד וירא מאימת
הדין תמיד בכל חרש ינ אחד או יותר ישב בתעבית או לכל הפחו יאכל לחם ומי' נאות' ויום
יהיה בבכי ובמספר כפי זה קבוכה בדמעו ומספר באדם הסופד על מתו מספר מעשו
ואת' זני' שיעשיתי חטא פלו' או לי כמה חייבתי כפי' למלכו של עול' וזו היא התשובה
המב' שפא' על ידיו יא הנביא קרעו לבבכם ולא בגדיכם ופזבו א' הצו ובעי ובמספרי
ויתחא על עונב בעוריו שעשה ולא ישוב לעשות עוד ובכל יום יתודה על עונותיו הגלויים לו
כהיות' ויהיה מוד' ועונב ולא טובל ושרץ בידו ויתפלל בכל יו' כפי צלו לשנו' על כל חולי
עם הקדש שיתרפאו ועל הכריאי שלא יחלו ושיכזלו מכל זק ושיציל הקב' את עמו ישר'
מ' מרחה רעה ומדקדוקי עניו ומכל מיני פורעניו המתרגשו ובאו' בעול' ושייתיר
כל אסירי עמו ושייתיר כל חבלי היולדו ושיזיב ליראתו כל האנסי' בידי בני' ועל חסוכי
בנים שיתן להם זרע טוב וכשר ועל אותם פיש להם בנים שיחיו ביראת השם ועל כלם
שימיר הקב' שארית תורתו ויקנה' ויקנה' ויקנה' ויקנה' ועל עט הקדש שיזכרו
בתשו' שלמה ויקבלם ויחזירם בתשובה שלמה לפניו ויקרא בכל יום בפרשה ועתה יא' א'
מה' א' קיך שול' מעמך וכי' שכלה זראת שמים למען יזכור תמיד הכורא ולא יחטא "

בעיר פאנו על יד צעיר המוחוקים אשר מבכי שובציו

André Vincent et al. par mi fra
largi da Bologna 1602

Costo per me et donna carata
Visto per me ¹⁶⁰² fra Jacia di Roma
1602

[Faint scribbles and lines at the bottom of the page]